DÖNEM : 1 CİLT : 3 TOPLANTI : 3

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Üçüncü Birleşim

15 . 1 . 1964 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	**34**
2. — Gelen kâğıtlar	**34**
3. — Yoklamalar	**34,35**
4. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	**35**
1. — Eski Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci ile eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nafiz Körez hakkında soruşturma yapmakla görevli komisyondan istifa ettiği bildirilen Cumhuriyet Senatosu Artvin Üyesi Fehmi Alpaslan'ın yerine yeni bir üyenin seçilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (3/40)	35
5. — Görüşülen işler	**35**
1. — Eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı: 18)	35:44
2. — Eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı: 19)	44:46
3. — Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı: 20)	46:50
4. — Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Yüce Divana sevk evrakında görülen noksanlar dolayısiyle dosyanın iade olunduğuna dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Komisyonu raporu (3/33) (S. Sayısı: 21)	50:66

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Ankara ve İstanbul'da ilân edilmiş olan sıkıyönetimin süresinin uzatılması hakkındaki Başbakanlık tezkeresi okundu. Üzerinde yapılan görüşmelerden sonra Ankara ve İstanbul'da ilân edilmiş olan sıkıyönetim süresi, 21 . 12 . 1963 tarihinden itibaren iki ay süre ile yeniden uzatılması kabul olundu.

İzmir Milletvekili Kadri Özek'e, İçtüzüğün 187 nci maddesinin 4 ncü bendine istinaden takbih cezasının verilmesi kabul olundu.

Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Yozgat
Nurettin Ok	İsmet Kapısız

Kâtip
Samsun
İlyas Kılıç

2. — GELEN KÂĞITLAR

Raporlar

1. — Eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (Gündeme) (S. Sayısı: 18)

2. — Eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (Gündeme) (S. Sayısı: 19)

3. — Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (Gündeme) (S. Sayısı: 20)

4. — Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Yüce Divana sevk evrakında görülen noksanlar dolayısiyle dosyanın iade olunduğuna dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Komisyonu raporu (3/33) (Gündeme) (S. Sayısı: 21)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,00

BAŞKAN — Başkanvekili Ferruh Bozbeyli

KÂTİPLER — İsmet Kapısız (Yozgat), Mithat Şükrü Çavdaroğlu (Balıkesir)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik toplantısının üçüncü Birleşimini açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama otomatik cihazla yapılacaktır. Sayın üyeler lûtfen anahtarlarını sağa çevirip kabul düğmesine bassınlar.

Yoklama işlemi bitmiştir.

Yoklama işlemi tekrar yapılacaktır. Sayın üyeler lûtfen anahtarlarını sağa çevirip beyaz kabul düğmelerine bassınlar. C. Senatosu Sayın üyeleri de oturdukları yerdeki düğmelere lûtfen bassınlar.

(Yoklama yapıldı.)

Yoklama işlemi bitmiştir.

BAŞKAN — Çoğunluğumuz yoktur. Bir saat sonra, yani saat 15,00 te toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma saati : 14,10

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Ferruh Bozbeyli

KÂTİPLER — İsmet Kapısız (Yozgat), Mithat Şükrü Çavdaroğlu (Balıkesir)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama otomatik cihazla yapılacaktır. Sayın üyeler lûtfen anahtarlarını çevirerek kabul düğmesine bassınlar.

(Yoklama yapıldı.)

Yoklama işlemi bitmiştir.

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, müzakerelere başlıyoruz.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Eski Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci ile eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nafiz Körez hakkında soruşturma yapmakla görevli komisyondan istifa ettiği bildirilen Cumhuriyet Senatosu Artvin Üyesi Fehmi Alpaslan'ın yerine yeni bir üyenin seçilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (3/40)

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Eski Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci ile eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nafiz Körez hakkında soruşturma yapmakla görevli Komisyonumuz üyelerinden Artvin Senatörü Fehmi Alpaslan Senato İdare Âmirliğine seçilmesi dolayısiyle istifa etmiştir.

Yerine bir üyenin seçilmesi hususunun temininî talep ve rica ederim.

Soruşturma Komisyonu Başkanı
Nevşehir Milletvekili
Ramazan Demirsoy

BAŞKAN — C. H. Partisi C. Senatosu Grupu bu Komisyona yeni bir namzet gösterebilecek midir?

C. H. P. CUMHURİYET SENATOSU GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Gelecek Birleşimde, gösterelim efendim.

BAŞKAN — Seçim gelecek Birleşimde yapılacaktır.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı : 18) (1)

BAŞKAN — Yüksek Meclisin malûmu olduğu üzere eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında bidayeten 5 kişilik bir Komisyon teşkil edilmiş, bu 5 kişilik Komisyon soruşturma açılmasına karar vermiş, bu kararı Yüksek Meclisiniz tasvibetmiş ve bunun üzerine bir Tahkikat Encümeni kurulmuştur. Rapor kurulan bu Tahkikat Encümeninin raporudur. Raporu okutuyorum.

Komisyon üyeleri lûtfen yerlerini alsınlar.

(Soruşturma Komisyonu raporu okundu.)

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen? Buyurun Sayın Şevket Asbuzoğlu.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri; eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan'ın 1957 seçimleri arifesinde neş-

(1) 18 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

rettirmiş bulunduğu bir broşürün 27 Mayıs İhtilâlini mütaakıp o günün muhalefetinin iddiaları da nazarı itibara alınmak suretiyle suç teşkil ettiği yönünden Millî Birlik Komitesince kurulmuş bulunan tahkik heyetleri tarafından hazırlanan evrakı tahkikiye, mumaileyhin Bakan olması hasebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine intikal etmiş. Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen beş kişilik bir Soruşturma Komisyonunun, yaptığı tetkikat sonunda Bakanın suçluluğunu gördüğüne dair raporunu tanzim etmiş ve Heyeti Aliyenize intikal ettirilerek kabul edilmiş, Heyeti Âliniz, tahkikat yapmak üzere 10 kişilik bir komisyon kurmuş bulunmaktadır. Bu komisyonda bendeniz de üye olarak bulunmaktayım. Yalnız bendeniz eski Çalışma Bakanının suçlu olduğuna dair muhalefet etmiştim; diğer arkadaşlarım Bakanın suçsuz olduğu yönünden kanaatlerini beyan ederek biraz önce okunan rapor huzurunuza getirilmiş bulunuyor.

Orada da arkadaşlarıma arz ettiğim gibi, izah ettiğim gibi, raporun isnadettiği, Bakanın suçluluğuna dair tek nokta; eski Çalışma Bakanının müdafaası ve bir de maalesef, üzüntü ile arz edeyim ki yalan söylediklerini komisyon huzurunda beyan eden ilgili daire memur ve âmirlerinin ifadesidir. Bunlara istinadetmektedir. Onun için ben hâdise üzerinde kısaca Heyeti Âlinize izahatta bulunacağım. Vereceğimiz karar pek tabiî muhteremdir. Benim nazarımda eski Çalışma Bakanı suçludur. Sebeplerini arz ediyorum :

1. 1957 seçimleri arifesinde Bakan, İşçi Sigortaları Umum Müdürlüğünün her sene mûtadı olan broşür yine, bu defa Bakanlığa bağlı diğer umum müdürlüklerle birleştirilmek suretiyle müşterek bir broşür hazırlanmasını ileri sürmekte. İşçi Sigortaları Umum Müdürlüğü bütçelerinin ayrı olması hasebiyle diğerlerinin görüşlerini veya yaymak istedikleri hususları tekabbül etmiyeceklerini, bunların masraflarını kabul etmiyeceklerini ileri sürmekte. Bu, nihayet maddi bakımdan Bakanlık teşkilâtı arasında bir görüş olur, belki mânevi bir mesuliyeti de bulunmıyabilir. Ama Çalışma Bakanının teşkilâtına ait ileri sürmek istediği husus; 1957 seçimleri arifesine girerken Çalışma Bakanlığının neler yaptığını, 1950 den evvelki Çalışma Bakanlığının veya bu teşekküllerin neler yaptıklarını kıyaslandırmak suretiyle tam seçim arifesinde efkârı umumiyeye arz etmek, dolayısiyle seçim şansını mensubolduğu parti lehine geliştirme hissine mâtuf olduğunu, broşürü okuyan, tetkik eden her arkadaşın benim gibi bu kanaate varacağına inanmaktayım. Zira daha başında Bakanlığın çalışmalarını, Bakanlığa bağlı bu umum müdürlüklerin çalışmalarını izah ederken, 1950 senesinden evvelki der, 1957 senesine kadar olanlar der, bugünkü der; bu suretle sadece seçim zamanına bir an evvel yetiştirmek için böyle bir formül bulur, umum müdür hem Millî Birlik Komitesi tarafından teşkil edilen tahkik heyetlerine, hem de daha ilk soruşturma komisyonuna verdikleri beyanda, hakikaten Bakanın kendilerine tazyik yaptığını, böyle bir şeyin parti propagandası teşkil edeceğini sarahatle ifade etmiş oldukları halde, bu defa bu sözlerinden dönmeleri ortada bir suçlunun bulunduğunu ve bu suçlunun da yüzde yüz Çalışma Bakanının kendisi olduğunu ifade etmekte, bu kanaati uyandırmakta. Fakat sonradan nasıl ise, «Efendim biz o zaman suçlu olarak Millî Birlik Komitesince sevk ediliyorduk, bu korku ile bu beyanda bulunduk.» diyen umum müdür ve idare meclisi üyelerinin ifadelerinin samimiyetine inanmak kabil olmamaktadır. Zira sıkıştığı zaman yalan söyliyecek, kendisi suçlu görüldüğü zaman yalan söyliyecek ve bilâhara «hayır sen suçlu değilsin» dendiği zaman bir başkasına atfı cürümde bulunacak veya ötekini beraet ettirecek. Bunlar, umum müdürlük ve bu makamları işgal edenlerin şahsiyetlerine hiçbir zaman yakıştıramadığımız hallerdir. Raporda her ne kadar arkadaşlarım sadece müdafaasını nazarı itibara alarak eski Bakanın suçsuzluğunu ileri sürüyorlarsa da, önümüzde hem onun, hem de buna muvafakat eden resmî mercileri ikide bir değişik beyanlariyle işgal eden kimselerin suçlulukları ile tekemmül etmiş bir dosya vardır. Eğer bugün Yüce Meclisiniz bu kimseler hakkında, Bakan hakkında suçluluk kararı verip mahkemeye sevk etmese dahi bu zabıtlarda ilelebet suçlu kalacaklarına inanmaktayım. Yüce Heyetinizden istirham ederim, böyle lâalettâyin sorumlu olmıyan insanlar tarafından değil, delilleri daha iyi takdir edecek durumda olan, bütün teferruatına kadar dosyayı tekemmül ettirecek olan adlî mercilere meselenin intikalin-

de büyük faydalar vardır. Orada beraet ederlerse, ben de en az lehinde bulunan arkadaşlar kadar iftihar ederim. Ama bugünkü durumu ile eski Çalışma Bakanını eğer Anayasa Mahkemesine sevk etmiyecek olursanız ilelebet suçlu olarak bu dosyanın içinde kalacaktır. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Göker.

MEHMET GÖKER (Kayseri Milletvekili) — Çok muhterem arkadaşlarım, İşçi Sigortaları Kurumu bahsi geçen broşürden evvel aynı mealde birçok broşür neşretmiş ve işçi dâvalarını, işçiler safında yapılan çalışmaları, hastaneleri, hastanelerde kendilerine gösterilen ihtimamı uzun uzun serd etmiştir. Bahsi geçen, «İşçiye sağlanan faydalar» adlı broşür, huzurunuzda görülen bu broşürdür. Bu broşürün içinde yazılan hususlar tahkik edildiği zaman, tamamiyle İşçi Sigortalarının o tarihe kadar çıkardığı broşürlerden meal itibariyle, mâna itibariyle ayrı olduğu görülecektir. Bu başlangıcımla, Komisyonun tamamiyle işin muhtevasına inmeden, derinliğine tetkik etmeden karar verdiğini söylemek istiyorum. İşçi Sigortalarının kesesinden, bütçesinden 200 bin küsur lira civarında bir meblâğın sırf 1957 seçimlerinde muayyen bir partiye, muayyen şekilde propaganda yapmak gayesi ile çıkarıldığı gayet iyi anlaşılacaktır. Bu broşürün başlığını, benden evvel konuşan çok kıymetli arkadaşım Şevket Asbuzoğlu'nun bahsettiği broşürün önsöz kısmında ve arkasında da Çalışma Vekâleti imzasını taşıyan ön sözünün birinci satırını okuyacağım, lütfen dinleyin, arkadaşlar. «Önsöz Demokrat Parti iktidarı Türk işçisinin temiz, sıhhi ve istikbale emniyetle bakan bir hayat sürmesini üstün kazançlar elde etmesini, yüksek verim sağlıyacak mesleki bilgilere sahibolması temin etmeyi kendisi için bir vazife bilmiştir.» (Soldan gürültüler) Durun arkadaşlar, durun. Devlet parası ile, sigorta parası ile basılıyor bu broşürler, Demokrat Partinin kasasından değil. İtiraz etmeyin. Siz parti olarak basabilirsiniz böyle bir broşürü.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Göker; muhterem arkadaşlar, lûtfen hatibi dinliyelim ve karşılıklı konuşmaya fırsat vermiyelim. Lûtfen siz mevzuumuz hakkında konuşmaya devam ediniz.

MEHMET GÖKER (Devamla) — Bugün burada ifadeleri geçen zevatın, Komisyonun müspet mütalâalarına, müspet şehadetlerine istinadettiği zevatın, hazırlık tahkikatı mahiyetindeki olan dosyayı Komisyon hakkı ile tetkik etmiş olsaydı, tamamiyle zıt beyanları vardı ve orada o muhterem zevat birçok ifadelerinde; efendim, o vakitki vekil bizi çağırdı, «İşte bildiğiniz eski mealdeki broşürler. Kanunen formalitesine uygun olarak, hiçbir surette her hangi bir partinin propagandasını yapmadan daha dosyada birkaç tanesi vardır, çıkarılan bu broşürler gibi yine bakanlığın muhtelif faaliyetlerini gösteren broşürler bastıracağız» dedi, derler. Arkasından bahsi geçen idare kurulu üyelerinden hiçbirinin haberi olmadan sırf Demokrat Parti iktidarının şu veya bu şekilde icraatını metheden bu broşürler hazırlanır. Ve hazırlık ifadelerinde, - sözcü arkadaşım çıksın okusun - orada bugün lehe ifade verdim diyenler, zabıtların ön sayfalarında tamamiyle aleyhte ifade verirler. Arkadaşlar, bu memleket 1949 ilâ 1957 arası memleketi değildir. Bu memleket 1949 gelene kadar Cumhuriyet devrinde birçok terakkiler, ilerlemeler yapmış, Türk işçisinin bugün çalıştığı büyük müesseselerin temelini atan Hükümetler gelmiştir. Ancak bu broşürde gösterilen husus, yazmış buraya. 1949 da İş Kanununa giren işçi sayısı şu kadar, 1950 de bu kadar, 56 da bu kadar. Demek oluyor ki, 1949 a göre budur, 1956 ya göre budur. (Yanlış mı sesleri) Yanlış olup olmadığını arz edeyim, elbette yanlıştır. Madem ki, itiraz ediyorsunuz cevap vereyim. Bu işçilerin çalıştığı müesseseleri kuran hükümetlerin de icraatı bunda gösterilmek istenirdi, eğer doğruda olsa idi. Senin dediğin gibi doğru olsa da, bu, Hükümet parası ile, Devlet kasasından basılan bir seçim propagandası mahiyetinde bir büroşür olmasaydı, o güne kadar kurulan veya temelleri atılan ve o tarihten beri de bir benzeri yapılamıyan fabrikalardan da içinde biraz bahisler olurdu. (Soldan gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, lûtfen konuşmanın seyrini değiştirecek söz atmalarda bulunmayınız ve Sayın Göker siz de esas mevzu üzerinde konuşmalarınıza devam edin.

MEHMET GÖKER (Devamla) — Arkadaşlar, bu bahsi geçen broşür 1957 seçimleri için hazırlatılmış, bunun tafsilâtı fazladır. Komisyon hiçbir suretle izin tafsilâtına girmemiştir. Bu broşür için kâğıt temini meselesi vardır. Bir

yerden kâğıt aranır, aranılan evsafda kâğıt bulunamaz. Fabrikanın birine emir verilir, bu broşürün kâğıdı şu evsafta, şu şekilde olması lâzımdır ve şu tarihe kadar ele gelmesi lâzımdır, denir. Fabrika, bu ebatta kâğıdı istenilen günde ve saatte yetiştiremem der. O halde şu evsafta elinde bulunan şu kâğıtları, şu şekilde, şu günde hazır bulunduracaksın denir ve bütün çalışmaları, bu broşürün 1957 umumi seçimlerine yetiştirmek ve umumi seçimlerde bunu bir propaganda vasıtası olarak kullanmaktan ibarettir. O bakımdan mevzu, dosyanın hazırlık safhası tetkik edildiği zaman bütün teferruatiyle anlaşılacaktır. Tahkikat Komisyonu sureti katiyede bu dosyayı derinliğine tetkik etmemiştir. Bu vekilin muayyen bir parti lehine seçimler için bir propaganda vasıtası olarak sarf edilmiş, işçi kesesinden, Devlet kesesinden sarf edilmiş, sigortanın 200 bin liradan fazla bir meblâğı buraya yatırılmıştır. Bu bakımdan Komisyonun tanzim ettiği rapor dosyaya tamamiyle taban tabana zıttır. Bu hususlar böyle değilse, bu hususta hazırlık tahkikatında böyle bir ifadeler yoksa, bu hususta hazırlık tahkikatı sırasında tanzim edilen ehlivukuf raporlarında suç unsuru görülmüyorsa Komisyon hangi delilleri ile bunları cerh etmiştir, lûtfen Komisyon Sözcüsü huzura çıksın izah etsin. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Ata Topaloğlu.

ATA TOPALOĞLU (Ordu Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar; Çalışma Bakanlığı, zamanında Bakanlığına ait çalışmaları umumi efkâra duyurmak maksadiyle bir broşür hazırlanmış. Bu broşürün vatandaşlara tevziinden sonra o günkü vekâletin çalışmaları hakkında vatandaşlar mutlak bir fikir edinmek suretiyle bir âmme hizmeti ifa edilmiş olması iktiza etmektedir. Kapanmış Demokrat Parti iktidarının devam edegelen suç dosyalarının bu Meclisteki devamlı şekilde ele alınması Meclis çalışmalarını aksatmaktan başka bir neticeye vâsıl olmamaktadır, arkadaşlar.

BAŞKAN — Sayın Topaloğlu, umumi mahiyette değil, bu rapor hakkında konuşunuz lûtfen.

ATA TOPALOĞLU (Devamla) — Artık Büyük Millet Meclisinin gündemlerinde birikmiş yüzlerce kanun tekliflerinin çıkarılması zamanı gelmiştir arkadaşlar. Geçmiş iktidarların bu çeşit ufak tefek şeylerini tekrar ele alıp didiklemek bu Meclisin mesaisini aksatmaktadır. Bu itibarla bu broşür meselesini komisyon incelemiş, bir karara varmıştır. Komisyonun raporunun oya konularak tasviplerinizi arz ve istirham ediyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Rapor hakkında başka söz istiyen? Sayın İhsan Ataöv, buyurun.

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, Meclisimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak toplantılarının mesnedini maalesef yalnız eski Bakanlar hakkında soruşturma yapmak için devam ettirmektedir. Artık bu işe bir son vermek zaruridir. Zira geçen çok eski birleşimlerde bu konu üzerinde iyice aydınlanmadığımız için bir tahkikat komisyonu kurduk. Bu komisyon son tahkikatını yaparak bir rapor ortaya getirdi. Rapora muhalefet eden bir arkadaşımız, Sayın Asbuzoğlu verilen ifadeleri öne sürerek burada bulunmıyan insanları büyük bir itham altında tutarak suçladı ve «Bunlar zabıtlarda reylerle burada, mahkemeye sevk edilmese, Divana sevk edilmese dahi zabıtlarda suçlu olarak kalacaklardır, tescil edileceklerdir» dedi. Onun için bu arkadaşların mahkeme huzurunda hesap vermelerinin, kendilerinin temizo çıkması bakımından uygun bulunduğunu söyledi. Bendeniz eski Çalışma Bakanının suçsuz gösterilmesini ve parmaklarla bunun bir neticeye bağlanmasını müdafaa edecek değilim. Bu memlekette her kim, kim olursa olsun, hangi devirde memleket mesuliyetine iştirak ederse etsin, mesuliyetinin hesabını vermelidir. Herkes bu memlekette hizmetinin mükâfatını da başkasının müsaadesine lüzum kalmadan görmelidir. Onun için bütün müzakerelerde, bütün konuşmalarda bu ulvi düşünceyi, bu iyi niyeti görmek, hepimizin arzusudur. Fakat Muhterem Şevket Asbuzoğlu arkadaşımıza ve Mehmet Göker kardeşimize niçin daha önce başka konularda, bir intilâle rağmen, bir ihtilâlin tasfiyesinden sonra vukua gelmiş olaylarda bu büyük anlayış ve âlicenaplık göstermediklerini sormak isterim.

Arkadaşlar; çok yakında Meclisimizden büyük soruşturma konuları, büyük genel görüşmeler, büyük tahkikat konuları geçmiştir. Bunları hatırlarsınız, bir tanesi de çok yakın bir zamanda lokomotif hâdisesi olarak huzurunuza

gelmiş, günlerce konuşulmuştur. O zaman Meclis zabıtlarında suçlulukları tescil olunan insanları temize çıkarmak için bir tahkikat komisyonuna lüzum görmiyen arkadaşlarım niçin şimdi tahkikat komisyonu raporunun reddedilmemesini isterler?

İşte Meclisin seçtiği ve tahkikat komisyonlarına havale ettiği, tahkikat komisyonlarında beraet almış suçsuzluğu tesbit edilmiş olan insanları eski konuları deşmek, eski yaraları kanatmak için bir vasıta olarak kullanırsak Meclisin hayırlı mesaisine gölge düşürmüş oluruz, arkadaşlarım. Biz nasıl 83 lokomotif hâdisesini, AİD'nin Meclisteki parmakların aksine tecelli eden reyini tasvibeder şekilde çıktığı halde ona küçücük bir dokunma yapmıyor, memleketin menfaatlerini ecnebilerin reyi ile tescil ettirmek istemiyorsak, artık yaralarımızı sarıp, bu dosyaları kapatıp müspet neticeler üzerine yürümenin zaruret olduğuna kanaat getirdiğimiz için arkadaşlarım; Yüksek Meclisin vicdanlarına hitabediyorum ve diyorum ki, küçücük broşürleri büyük yaraları açacak mesnedolarak kabul edecek olursak ve bunu bir sen ben yarışı haline sokacak olursak, ihtilâlden sonra vukua gelen pek çok hâdiseler de dile gelir ve bundan da son zamanlarda birlik ve tesanüt istiyen Büyük Meclisler hizmetlerinde zarar görürler. Biz iyi niyetimizin eseri olarak, madem ki bir Tahkikat Komisyonuna havale etmişiz, Tahkikat Komisyonu soruşturmasını yapmış, neticede bir muhalife karşı ittifaka yakın bir ekseriyetle bir neticeye varmıştır; Meclisimiz, seçmiş olduğumuz komisyonun müspet kararına mütavadederek artık bu eski yaralardan medet bekleme hastalığını bir tarafa koymalı ve olumlu sonuçlara doğru gitmelidir. Memleket bizden bunu bekliyor. Meclisin bu yolda karar vereceğini ümidederek hepinizi hürmetle selâmlarım, arkadaşlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Şevki Güler..

ŞEVKİ GÜLER (Afyon Karahisar Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım; Sayın Komisyon üyesi Asbuzoğlu'nun bir sözü üzerine huzurunuza gelmiş bulunuyorum. İşçi Sigortaları Kurumu camiasında dün çalışanlar, ihtilâlden evvel çalışanlar bugün de % 99 u ile vazife başındadırlar. İhtilâlden sonra hepsi tahkikat komisyonlarından geçmiş ve alınlarının akı ile çıkmışlardır. Burada hiçbirisinin suçlu olarak temsil edilmesinin imkânı yoktur, okuyacaktır ve okunacaktır. Bir broşür mevzuu vardır. Bu broşür mevzuu hatırladığıma göre o zaman bu camia içerisinde bulunan bir insan olarak 1957 senesinde toplanacak İşçi Sigortalarının genel kurulu vesilesiyle toplu olarak çıkarılmış idi. Bu bakımdan komisyonun vermiş olduğu kararın yerinde olduğunu işaretle huzurunuzdan ayrılırım.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Göker.

MEHMET GÖKER (Kayseri Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bendeniz Komisyon raporunun neden hukukî bakımdan muallel olduğunu, delillerin nasıl takdir edilmediğini Yüksek Huzurunuzda izah ettim. Dedim ki, «dosyada zıt deliller vardır. Daha evvel bunun usulsüz olarak sarf edildiğine dair ehlivukuf raporu vardır. Seçim için bir propaganda vasıtası olduğuna dair deliller, şahadet vardır. Ve Komisyonun şahidolarak ifadesine istinadettiği şahısların daha evvelki ifadelerinde bu hususu Vekilin keyfî olarak, zamanında, yaptığına dair beyanları vardır. Bendeniz burada normal olarak Komisyonun nasıl hukukî deliller üzerinde durmadığını izah ettim. Sayın arkadaşım İhsan Ataöv çıktılar ve dosyanın muhtevasından ziyade işin umumi prensiplerine, neden filânda böyle olmamış da, neden böyle olmamış... E, muhterem arkadaşım, sizler, Baydur'un dosyasında Komisyonun müspet raporuna rağmen çıkıp da burada aksini müdafa etmediniz mi? Her gelen, Komisyon raporuna ittıba edeceksek, o vakit siz niçin ittıba etmediniz Baydur hakkındaki Komisyon raporuna?. O halde arkadaşlar, muhterem heyet, Komisyondan daha geniştir... Dosyayı daha başka zaviyelerden görmek ve tetkik etmek imkânına sahiptir. Bu bakımdan muhterem arkadaşımın bu mütalâası kabule şayan değildir. Kaldı ki lokomotif mevzuundan bahsettiler. Sanki lokomotif mevzuunda Halk Partisi tahkikat istememiş gibi, bizim lokomotif işini Yüksek Mecliste kapatma yoluna gitmiş bir tutumumuz varmış gibi konuşma yaptılar. Hayır arkadaşlar. Halk Partisi Grupu olarak toptan lokomotif mevzuunda gerekli tahkikatın yapılması için en az sizler kadar rey vermişizdir. Teşkil edilen komisyonun raporunda, yine arkadaşımın dediği gibi, Vekil hakkında suç unsuru yok dediği halde, siz çıktınız böyle diyor ama burada suç unsuru var diye müdafaa ettiniz. O halde o

konuşmalarınızla, bu konuşmalarınız arasında taban tabana zıddiyet vardır. Demek ki, bir husus size yakın olduğu zaman burada müspet söyliyeceğiz. sizden uzak olduğu zaman menfi söyliyeceğiz. O halde arkadaşlar, Muhterem Arkadaşım Ataöv tamamiyle bence Meclisin evvelki tutumlarına nazaran burada muhterem grupların, muhterem parti sözcülerinin beyanlarına nazaran veyahut da tahkikat istiyen arkadaşlarımın beyanlarına nazaran tamamiyle taban tabana zıt beyanlarda bulunmuşlardır. Bir komisyonun raporunu şu veya bu şekilde tanzim etmesi, şu veya bu şekilde tesbit etmesi, suçluluk unsurunun olup olmaması demek değildir ki; komisyondan böyle gelmiştir, bu husus burada böyle kapanacaktır, şeklinde bir mütalâa hukukî bakımdan hiçbir zaman uygun değildir. Takdir Yüksek Meclisindir.

Bizler delillere istinaden diyoruz ki, bu dosyanın delilleri Komisyon tarafından gereği gibi tahkik edilmemiştir. Komisyon Sözcüsü arkadaşımız buyursun, hazırlık safhasındaki toplanan delilleri, tanzim edilen ehlivukuf raporlarını burada okusunlar. Ve daha evvel Çalışma Vekâletinin bu mevzuda neşrettiği broşürlerle son broşürün arasında muhteva ve meal itibariyle nasıl farklar olduğunu ve bu farkların neden neşet ettiğini ve o günkü kâğıt buhranına rağmen İzmit'ten bu broşürün kâğıdının seçime yetişmesi için nasıl bir faaliyet gösterdiğini ve bu faaliyetlerin hangi mâkul ve idari sebebe istinadederek mutlaka seçim tarihine yetişmesi için bir kısmının yarı basılmış yarı basılmamış vaziyette seçimlerden evvel tevzi edildiğini ve bu sebeplerle neden suç unsuru bulunmadığını lûtfen izah etsinler... Mesele bundan ibarettir. Hürmetlerimle...

BAŞKAN — Sayın Şevket Asbuzoğlu.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Aynı konu üzerinde ikinci defa konuşma mecburiyetini hissettiğim için özür dilerim. İhsan Ataöv ve Şevki Güler arkadaşlarım benim konuşmamı yanlış anlamışlar veya bendeniz daha sarih ifade edememiş bulunuyorum. Ben hiçbir zaman Çalışma Bakanlığının dünkü ve bugünkü teşkilâtına mensup insanları suçlamak istemedim. Ben sadece tahkikat komisyonunda... (Sol taraftan gürültüler.) Arkadaşlar bir dakika dinlerseniz, anlarsınız ne demek istediğimi. (Gürültüler) Önden müdahele eden var, müdahele etmemesini, dinlemesini bilsin evvelâ. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Asbuzoğlu bir dakika. Muhterem arkadaşlar, lûtfen yerinizden müdahale etmeyin. Sayın Asbuzoğlu siz de sesinizin tonunu değiştirerek mânidar şekilde beyanda bulunmayın. Lûtfen konuşmanıza devam edin. Yerinizden müdahale etmeyin ve konuşmanın seyrine müessir müdahalelerde bulunmayın lûtfen.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Devamla) — Bendeniz tahkikat komisyonunda ifade veren ve raporda isimleri geçen insanların, «dün bunu bu şekilde söyledik ama bugün, işin aslı böyle değildir diyoruz» diyen Umum Müdür ve bu kurumun muhterem üyelerine istinaden bunu söylemek istedim. Aynı zamanda bizim bunlar hakkında suçluluk kararı vermeğe yetkimiz de yok. Biz burada sadece Bakan suçlu mudur, değil midir onu tetkik ediyoruz. Bütün delillerini gerek Mehmet Göker arkadaşım, gerek birinci konuşmamda ben izah ettim. Böyle Umum Müdürlerin dün «Bakan bizi zorla tazyik ederek, mânevi tazyik altında tutarak bize bu broşürü naklettirdi, yaptırdı; biz bunun hakikaten bir parti propagandası olduğunu biliyorduk onun için yapmak istemedik» deyip bugün de artık herşey geçmiş, bir Bakanı kurtulma çabası içinde bu şekilde ifade vermelerini ve bu şekilde ifadeyi bu kabil makamları işgal edenlere yakıştıramadığımı bundan evvel de söyledim, şimdi yine de söylüyorum. Yalnız Şevki Güler arkadaşım şunu iyi bilsin ki, ben burada kendisini müdafaa edemiyecek kimselerin, sadece teşrîî masuniyetime güvenerek bu kürsüde haklarında konuşacak karakterde bir insan değilim. Kendilerine hem Komisyonda söylediklerini söylemişim, hem de bu sıfattan sıyrıldığım zamanlarda dahi aklımın erdiğini söyliyecek karakter taşıyan bir insanım. Her iki arkadaşımı da mazur görüyorum. Beni tanıyanlardan öğrenebilirler. Hürmetler ederim.

BAŞKAN — Sayın Mahmut Alicanoğlu.

MAHMUT ALİCANOĞLU (Sinop Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım; bâzı arkadaşlarımız konuşmalarında ortaya attıkları bu hakikata ait mevzu, anladığıma göre iki cephede toplanıyor:

Göker arkadaşımız der ki; «Tahkikat Komisyonunun verdiği karara Yüksek Meclisin ve üyelerin ittıba etmek mecburiyetleri yoktur. Diğer kanada mensup arkadaşlarımız ise; Tahkikat Komisyonunun verdiği karara ittıba etmek lâzımdır. Ve böylece buna netice vermek icabeder şeklinde konuşmuşlardır. Bütün konuşmaların hülâsası bundan ibarettir.

Muhterem arkadaşlarım, bundan evvel Sabık Ticaret Bakanı Mehmet Baydur hakkındaki tahkikat raporunun burada müzakere ve münakaşası yapılırken evvelemirde Tahkikat Komisyonunun sıfatının ne olduğu üzerinde durmuştuk. Neticede, mütaaddit hatiplerin yaptıkları konuşmaların hulâsası sonunda denildi ki, bendeniz de bu mevzuda mâruzatta bulunmuştum, bu Tahkikat Komisyonunun sıfatı bizim Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun hükümlerine göre ve cezai usullere atfen bir sorgu hâkiminin sıfatı mahiyetindedir, böyle bir neticeye vardır.

Şimdi mevzumuzu bu yönden mütalâa edecek olursak, hukukçu arkadaşlarımızın bildikleri gibi, sorgu hâkiminin yapmış olduğu ilk tahkikat neticesinde vereceği karar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 153 ncü maddesinde zikredildiği gibi, dâvanın düşmesine, men'i muhakemesine, lüzumu muhakemesine dair vereceği kararlardır. Şimdi Tahkikat Komisyonunun vermiş olduğu lüzumu muhakeme ve men'i muhakeme kararları yine Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuza göre asliye hâkiminin tasdikiyle tekemmül eder.

Hal böyle olduğuna göre geçen defa müzakere ettiğimiz ve karara vardığımız veçhile, Tahkikat Komisyonunun vermiş olduğu bu karar, Yüksek Meclisin muhterem üyeleri tarafından tasdik veya ademi tasdikine rey vermesi ile tekemmül edecektir. Şu halde Yüksek Meclis bu karara uymak mecburiyet ve zaruretinde değil. Şu halde buna dair mütalâa serd etmek istiyen arkadaşlarımın kürsüye çıkıp rapor üzerinde leh ve aleyhte konuşmaları hakları olduğu gibi, Yüksek Meclisde karar oya arz edildiği zaman istediği yönden rey vermekte serbesttirler. Şu halde bu karar, Yüksek Meclisin vereceği karara bağlı olan bir karardır. Netice olarak geçen defa Mehmet Baydur hâdisesinde vardığımız netice buna en güzel bir misaldir. Bundan böyle de bunu Yüksek Meclisin örf ve âdeti haline gelmiş olan kaidesi olarak kabul etmemiz lâzımgelir, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Bir kifayet önergesi var, Komisyon söz istemiyorsa, oya koyacağım. («İstiyor» sesleri)

Buyurun.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SIRRI UZUNHASANOĞLU (C. Senatosu Bolu Üyesi) — Muhterem arkadaşlar, İşçi Sigortaları Kurumunun çalışmalarını ve bu meyanda Çalışma Bakanlığının faaliyetini bir raporla tâyin ve tesbit ettiği zamanda Çalışma Bakanlığının başında Bakan olarak Mümtaz Tarhan bulunuyordu. Bundan daha evvelki senelerde ve sonraki senelerde tanzim edilmiş bulunan raporları incelediğimiz zaman, aranılan suç süiistimal olduğuna göre ve cürüm bulunduğuna göre arayacağımız kast unsuruna dikkat etmek mecburiyetindeyiz. Burada aslolan Demokrat Partinin propagandası değil, ticari faaliyeti anlatmak istediği anlaşılmaktadır. Gerek şahitlerin ifadeleri, gerek maznunun beyanı bize bunu açıkça göstermektedir.

Suça sıra gelince: Lalettayin bir insanın işlediği suçu, memurun işlediği suçu ve bir Bakanın işlediği suçu ayrı ayrı mütalâa etmek mecburiyetindeyiz. Eğer bu bizzat Bakan olmayıp bir memur tarafından bu şekilde hareket edilmiş olsaydı ve bu sabit bulunsaydı, bu doğrudan doğruya hiçbir suç teşkil etmese dahi siyasetle iştigal teşkil edebilirdi. Bu Bakan olduğuna göre, Bakan da bu faaliyeti anlatırken, velevki D. P. nin de bu meyanda propagandasını yapmış olması, bu kasıt muahhar olup Bakanlığın faaliyeti buna tekaddüm ettiğine göre, kasdi bir noktadan mütalâa etmek zaruretindeyiz.

Buraya çıkan arkadaşlarımın hâdiseyi tavzih yolundaki beyanlarını aynen kabul ediyorum. Fakat bütün bunlara rağmen dosyayı incelediğimiz zaman, bizzat maznunun sıfat ve hüviyetine baktığımız zaman bunu suiistimal kasdiyle mahkemeye sevk etmeye imkân yoktur. Mahkemeye sevk edip beraat edecek olan bir kimseyi mahkemeye sevk etmeyi düşünmek demek, bundan sonra Bakanlara her hangi bir hususta faaliyet sahasını daraltmak ve vazife görmek imkânını ortadan kaldırmak demek olur. Binaenaleyh, burada aslolan cürümdeki kast unsuru bulunduğuna göre bu suçluluk sıfatı, daha doğrusu sanık sıfatını kazandığı sene ile evvelki seneleri karşılaştırdığımız zaman bunu suçlu olarak kabul etmeye imkân yoktur. Şayet daha evvelki senelerde böyle bir rapor tanzim edilmeyip de, doğrudan doğruya seçim za-

manında böyle bir rapor tanzim edilmiş bulunsa ve Demokrat Partinin de propagandasını bu meyanda ileri sürmüş olsa idi o zaman ancak bu Bakan hakkında suç olup olmadığı düşünülebilirdi. Şu vaziyete göre, bütün seneleri karşılaştırdığımız ve tek kelime ile maznunun Bakan hüviyet ve sıfatını nazarı itibara aldığımız zaman bunu bir maznun olarak mahkemeye sevk etmeye biz komisyonca imkân bulamadık. Buna rağmen takdir zatıâlilerinizindir, mâruzatım bundan ibarettir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Talât Oğuz.

TALÂT OĞUZ (Mardin Milletvekili) — Vazgeçtim efendim.

SORUŞTURMA KOMİSYONU ADINA HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Sayın Başkan, komisyon adına bir hususu arz edeceğim.

BAŞKAN — Komisyon adına sözcü konuştu. Bir kifayet önergesi vardır; onun için size ayrıca söz veremiyeceğim. Yalnız son söz milletvekilinin olması hasabiyle sıradaki Talât Oğuz sarfı nazar etmiştir. Kâmil Coşkunoğlu, buyurunuz.

KÂMİL COŞKUNOĞLU (C. Senatosu Uşak Üyesi) Muhterem arkadaşlarım, komisyon sözcüsünün konuşması bendenizi tatmin etmediği için yüksek huzurunuza geldim. Daha evvel konuşan arkadaşların ifadelerinden ve konuşmalarından da anladık ki; eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan Demokrat Parti propagandası yapmak maksadiyle 1957 seçimleri ârifesinde bir broşür çıkarmış. Mehmet Göker arkadaşımız broşürün başlığını okudu. Demokrat Parti icraatını öven bir cümle ön sözünde bulunmakta ve başlangıcı bu şekilde başlıyan bu broşürün tamamen parti propagandasını hedef tuttuğu anlaşılmakta. İfadeler varmış. Okumadılar, bahsedildi. Yüksek Soruşturma Kuruluna verilen ifadelerin bir kısmında, şahıslar, Bakanın emri ile bu şekilde broşür çıkarıldığını, 200 küsur bin lira sarf edildiğini ve Bakanın seçimler ârifesinde, bunun bir an evvel çıkarılması lâzım geldiği yolunda talimat verdiğini ifade ediyorlarmış; okuyan arkadaşların ifadelerine göre. Sözcü de böyle bir ifade yoktur, demedi. Hattâ komisyona dâhil arkadaşlar da yok demediler. Bu gibi ufak tefek hataları artık bırakalım, biz kendi işimize bakalım dediler.

Arkadaşlar, diğer işlerimize, vazifelerimize bakmaya bu gibi hataların görülmesi mâni değildir. Bâzı ufak hatalar vardır ki, bilhassa politika sahasında, cinayetten daha ağırdır. (Adalet Partisi sıralarından «Doğru, doğru» sesleri.) Cinayetten daha ağırdır.

Binaenaleyh, bu hatanın hangi tarafta olursa olsun aranması lâzım geldiğine kaaniim. Bir Çalışma Bakanı parti propagandası maksadiyle bu şekilde bir broşür neşretmiş ise ve bunun hakkında bir ifade var ise, sonradan ifadeler değiştirilmiş olsa dahi, bu ifadelerin telifi, maksadı, kast unsuru bulunup bulunmadığını mahkeme tahkik eder.

Sayın sözcü dediler ki, biz burada kastı aradık, böyle bir kastın mevcudiyetine kaani olmadık. Sayın sözcüye şunu sarahaten hatırlatmak isterim. Yüksek Meclis kastı tetkik edemez. Yüksek Meclisin neleri tetkik edeceği Anayasanın 79 ncu maddesinde sarahaten ifade edilmiştir. Yüksek Meclis bir hâdisenin mevcudiyetine bir fiilin, suç mahiyetini iktisabetmiş bir fiilin mevcudiyetine kaani olduğu zaman mahkemeye tevdi eder, kasdi mahkeme takdir eder, delilleri mahkeme takdir eder.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Kast suçun unsurudur.

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Devamla) — Arkadaşlar, burada bir noktaya daha işaret etmek istiyorum. Lokomotif mevzuundan bahsettiler, Mehmet Baydur hâdisesinden bahsettiler. Mehmet Baydur hâdisesi ve lokomotif hâdisesi daha ağır cezayı belki müstelzim olabilir, sabit olduğu takdirde. Fakat mahiyeti itibariyle Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan'a isnadedilen suç daha ağırdır. Parti propagandasını yapabilir. Demokrat Parti zamanında, Adalet Partisi zamanında, Cumhuriyet Halk Partisi zamanında şunlar şunlar yapılmıştır diye seçim arifesinde broşür neşredebilir, propaganda afişleri yaptırabilirler. Fakat Devlet kasasından para ödemek suretiyle böyle bir propaganda yapılamaz. Lokomotif hâdisesi bir görüş, bir noktai nazar meselesidir. Bir görüş ve noktai nazar meselesinde hata yapılabilir, benim görüşüm şudur, noktai nazarım budur denilebilir. Suiistimal olmadıkça, suiistimal maksadiyle yapılmadıkça o görüşte bir hata aranamaz, aranmıyabilir. Aynı zamanda Mehmet Baydur hâdisesi de böyledir, arkadaşlar. Bir görüştür. O günün şartlarına göre bu yapılması lâzımge-

len satışların yapılmasında isabet vardır veya yoktur, meselesi bir görüştür. Suiistimal yapılmadıkça..

BAŞKAN — Mevzu harici konuşmayınız.

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Devamla) — Mevzu harici konuşmuyorum. Bu hâdiseler bahis mevzuu edildi, onun için arz ediyorum. Bu bir görüş meselesidir. Bu görüş meselesi suiistimal kastına makrun olmadıkça, suiistimal için yapılmış olmadıkça bir içtihat meselesidir. Onları bununla karıştırmamız doğru olamaz. Kaldı ki, o hâdise şöyle idi, bunu da böyle yapalım demenin doğru olmıyacağını Yüksek Meclis takdir eder.

Şimdi arkadaşlarım; iki türlü ifade var. Birinde parti propagandası maksadiyle bu broşürlerin neşredildiği ifade ediliyor. Bizzat broşür bu ifadeyi gösteriyor. Böyle mevzuda hassas bulunmadığı takdirde Yüksek Meclis, bugün bu şekilde tecelli eder, yarın başka türlü tecelli eder. Bu mesele üzerinde hassasiyetle durmanın doğru olduğu kanaatindeyim. Bendeniz tatmin edilmediğim için yüksek huzurunuza çıkmış bulunuyorum. Keyfiyet yüksek takdirinize kalmıştır, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Verilmiş olan kifayet önergelerini okutuyorum.

SORUŞTURMA KOMİSYONU ADINA HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri Cumhuriyet Senatosu Üyesi) — Sayın Başkan, komisyon itham ediliyor. İfadelerden bahsediliyor. Müsaade ederseniz tenvir edici mahiyette malûmat arz edeyim.

BAŞKAN — Sayın komisyon üyesi, müsaade buyurun. Yüksek Meclisten üç tane kifayet önergesi Riyasete gelmiştir. Usulüne uygun şekilde yedi kişi konuştuğu için bunları okutuyorum. Bu kifayet önergesinin aleyhinde konuşmak mümkündür. Ondan sonra kifayet önergesinin reddi de mümkündür. Bütün bu işlerde hakem Yüksek Meclis olduğuna göre, Yüksek Meclis meseleyi kâfi görmüyor, aydınlanmak istiyorsa kifayet önergesini reddeder ve yeniden konuşma imkânı açılır. Bu sebeple, şahsan 1 veya 5 kişinin mesele tenevvür etmedi demesi kâfi değildir. Bir ekseriyetin meselenin tenevvür etmediğine kaani olduğunun oylarıyla sabit olması lâzımgelir.

Muhterem arkadaşlar, şimdi kifayet önergelerini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Üzerinde konuşmalar yapılan Soruşturma Komisyonunun raporu yeteri kadar aydınlatılmıştır. Konuşmaların kesilerek oya geçilmesini saygılarımızla arz ederiz.

Bolu Milletvekili	Van Milletvekili
Kâmil İnal	Şükrü Kösereisoğlu

Başkanlığa

Durum tavazzuh etmiştir. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Ankara Senatörü
Mansur Ulusoy

B. M. M. Başkanlığına

Mevzu kâfi derecede aydınlanmış olduğundan müzakerelerin kifayetinin oya vaz'ını dilerim.

Manisa Milletvekili
Hilmi Okçu

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Kifayet önergesinin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Kifayet önergesinin aleyhinde buyurun Sayın Kemal Bağcıoğlu.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım; komisyon sözcüsü arkadaşımız şu müzakereler sırasında maalesef bir defa konuşmuştur ve maalesef kifayet müzakereleri verildiği için, komisyon, hangi sebeplerle böyle bir raporu vermiş olduğunu açıkça ve sarih bir şekilde Yüksek Heyetinize anlatamadı. Komisyonda bulunan bir arkadaşımız söz istemiş olduğu halde maalesef o da konuşmaktan mahrum kalmıştır.

Arkadaşlar, konuşan hatiplerin bâzıları, komisyonda şahit sıfatiyle dinlenmiş bâzı memurları, benim dahi anlıyamadığım bir tarzda gayet toparlak ifadelerle, yalancılıkla itham edici burada beyanlarda bulunmuşlar ve o memurları töhmet altında bulundurarak suçlamışlardır. Hiç olmazsa komisyona bu memurların komisyonda ne şekilde ifade verdiklerini açıklama imkânını vermek lâzımdır. Aksi halde tatmin edilmiş olmayız. Komisyon bir karar vermiştir; eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan bu hâdisede suçsuzdur, diye. Konuşan hatip arkadaşlar, komisyonda cereyan eden hâ-

diselere dair âdeta komisyonu itham edici beyanlarda bulunmuşlardır. Komisyon kendisini gereği gibi savunamamıştır. Benim şahsi kanaatim budur. Bu bakımdan kifayet önergelerinin reddi icabeder. Komisyona mensup arkadaşlarımızın, oradaki ifadelerin ne şekilde verilmiş olduğunu açıklamaları icabeder. Bu itibarla kifayetin reddini istirham ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Verilmiş olan üç kifayet önergesini birlikte oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, raporu oyunuza sunacağım. Ancak sarih ve sıhhatli neticenin alınabilmesi için raporu otomatik cihazla oyunuza sunacağım. Bu arada Cumhuriyet Senatosu sayın üyeleri de her hangi bir yere oturmak suretiyle önlerindeki cihazı kullanabilirler.

Sayın üyeler oylamaya hazır olsunlar. Beyaz düğme raporun tasvibini, kırmızı düğme reddini tazammun eder. Komisyon üyeleri de lûtfen sıralara otursunlar, orada oylarını kullansınlar.

Muhterem arkadaşlar, oylamada düğmeye basıp kaldırmak kâfidir. Çok kısa bir zaman içinde oylar kullanılacaktır. Arkadaşların aynı zamanda lûtfen oylarını kullanmalarını rica ederim. Sayın üyeler oylamaya hazır olsunlar.

Sayın üyeler lûtfen anahtarlarını sağa çevirerek oylarını kullansınlar.

(Otomatik oylama yapıldı.)

Oylama işlemi bitmiştir. (Yanlışlık var, sesleri) muhterem arkadaşlar, oylamada düğmeye bir defa basıp kaldırmak bir an meselesidir. Sayın üyeler lûtfen hazır olsunlar, dedim. Uzun müddet düğmeye basıp devam ettirmeye lüzum yok. (Yanlışlık var, yeniden oylansın, sesleri) Arkadaşlar, kaç kişi oyunu kullanmadı, iki kişi mi?... (Yanlışlık var sesleri) Peki sayın arkadaşlar, madem itiraz oluyor, biraz bekliyeceksiniz, birinci oylamanın neticesi alındıktan sonra ikinci oylama yapılacaktır.

Oylamaya itiraz eden arkadaşlarımız var mı efendim? (Var, var sesleri) Var. O halde oylamayı yeniden yaptırıyorum; sayın üyeler lûtfen uzun bir zamanı beklemesinler, düğmeye bir defa basıp kaldırmak kâfidir. Aynı zamanda oylamaya iştirak etmenizde de zaruret vardır.

Şimdi oylama cihazının hazır hale gelmesi için lûtfen biraz bekleyiniz.

Sayın üyeler oylama için hazır olsunlar, anahtarları sağa çevirerek lûtfen beyaz veya kırmızı yahut yeşil düğmelere bassınlar, (Işıklar yanmadı, sesleri) ışıklar yanmıştır.

Oylama işlemi bitmiştir.

Oylama neticesi tabloların ilân edilmiştir. 206 kabul, 105 ret, 5 çekinser. Bu neticeye göre rapor tasvibedilmiştir.

Şimdi gündeminizdeki ikinci konuya geçiyoruz.

2. — Eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı: 19) (1)

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

(Soruşturma Komisyonu raporu okundu.)

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı? Buyurun Sayın Şevket Asbuzoğlu.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; mevzu, hakikaten çok inceden inceye tetkik edilecek, üzerinde hassasiyetle durulacak bir mevzudur. Raporda arz edildiği gibi, dosyada suçlu olarak gösterilen, suçluluğu iddia edilen Hüseyin Avni Göktürk'ün evet bu hâkimin tâyininde bir imzası dahi mevcut değil ama şimdi hâdiseyi kısaca sizlere izah edeceğim, vicdanlarınızda bırakacak tesir ne ise aksine, pek tabiî, hepimiz mutavaat edeceğiz.

Arkadaşlar, hâdise 1957 senesinin Ekim ayının 25 nci günü öğleden evvel Sarıköy yolu, Yunus Emre yolu üzerinde iki partilinin, birisi C. H. Partili, birisi Demokrat Partili, propaganda gezisinden değil, oy puslalarını dağıtıp dönerlerken aralarında çıkan bir hâdiseden dolayı 5534 sayılı Kanunun 134 ncü maddesine muhalefetten hakkında takibat yapılan Yılmaz Sazak'ın öğleden sonra Meşhut Suçlar Kanununa göre yapılan muhakemesi sonunda tevkifine karar verilmiş. Saat 17 sıralarında acele itiraz yoliyle bu karara yapılan itirazın akabinde Osman Hiçyılmaz adındaki hâkim arkadaşın verdiği tahliye kararı üzerine saat 20 de, 25 nci günü, aynı günün saat 20 sinde hâkim Osman Hiçyılmaz'ın Belçik nahiyesine nakil emri tel-

(1) 19 sıra sayılı basma yazı tutanağın sonundadır.

grafla gelmiştir. Bilmiyorum kısaca telhis ettim izah edebildim mi? Yani öğleden evvel hâdise oluyor, öğleden sonra, Cürmü Meşhut Muhakemeleri Usul Kanununa göre muhakeme ediliyor, saat beşte acele itiraz yoluyle tahliyesine karar veren bir hâkim üç saat sonra bu Belçik nahiyesine nakledilmiyor. Belçik nahiyesine nakledilen bu arkadaş, hakkında yapılan bu muameleyi çok ağır görüyor, izzeti nefsine yediremiyor, istifa ediyor. Erzurum'da avukatlığa başlıyor. İki ay sonra, daha ben bu kürsüden konuşmaya başlamadan önce acı acı bir arkadaşım dert yandı, bir trafik kazasında ölüyor. Dört çocuğuyla birlikte ailesi bugün perişan bir durumda. Bu aile hakkını, bugün, o günün Adliye Bakanının tecziye edilmesi suretiyle aramaktadır. Evet, dosyada Hüseyin Avni Göktürk'ün imzası yoktur, ama ben içinizde vekillik yapan, umum müdürlük yapan veya Devlet dairelerinde uzun müddet hizmet vermiş çok insanlar tanırım.

Seçime iki gün kalmış, 27 Ekim günü seçim vardır. 25 Ekim günü Mihalıççık kazasında böyle bir hâdise cereyan etmektedir. Adliye Vekâleti Zatişleri Umum Müdürü Madakbaşı arkadaş Mihalıççık'taki arkadaşın Belçik nahiyesine nakli lâzımdır diye yıldırım telgrafı ile nakil emri veriyor. Bunu ne Madakbaşı ve ne de onun müsteşarı düşünebilecek durumdadır. Bu, doğrudan doğruya isimlerini zikretmek istemediğim, bugün hepsi de öbür dünyaya intikal etmiş olan üç kişinin başının altından çıkmıştır. Adliye Vekiline valinin odasından yapılmış bir telefonun, onun da telefonla verdiği bir emrin neticesi bu olmuştur. Bunun neticesinde de 4 evlât ve bir hanım perişan halde sızlanmaktadır. Sizlerden de kendilerini bu akıbete sürükliyen insanın ceza görmesini istemektedirler. Dosyada imzası yoktur. Bu, hiçbir hâkimi, hiçbir kimseyi tatmin edecek bir esbabı mucibe değildir. Evet Madakbaşı öyle söylüyor, beyanında, ben bir umum müdür olarak 367 sayılı Kanunun bana verdiği salâhiyeti kullandım, diyor. Acaba o günkü Belçik nahiyesinde hangi adlî hâdiseler onu bu zarurete sürüklemiştir ki, böyle bir esbabı mucibeyle alelacele bu nakil yapılmıştır? İki gün sonra seçim var, belki o hâkim oraya lâzımdır, ona çok lüzum olacaktır. Nereden aklettin sen? Ve böyle bir aklı düşünen şimdiye kadar bir umum müdür olmuş mudur? Veya bu cesareti gösteren, kendiliğinden bu şekilde re'sen hareket edecek bir umum müdürü, içinizde bakanlık yapan, umum müdürlük yapan arkadaşlar görmüşler, veyahut kendilerinde idrak etmişler midir?

Arkadaşlar, ben daha açık konuşuyorum, ölmemiş olsaydı Senatör arkadaşım Naci Toros'u, rahmetli arkadaşı, burada bu kürsüye davet edecektim. Bu arkadaş tevkif edildiği zaman, gittiler, Aziz Zeytinoğlu'nun küçük kardeşi Kemal Zeytinoğlu ile beraber gittiler. Dönüşlerinde beraet ettiren hâkimin acele nakli için, bütün Eskişehir'in bildiği bir şekilde, Hasan Polatkan da dâhil olmak üzere, Niğde'de bulunan Adliye Vekilini orada bularak, Niğde'den emir verdirerek kendisine bu tâyini yaptırmış bulunuyorlar. İmzasının olmaması, acaba sizlerin vicdanında bunun beraeti ve mahkemeye sevk edilmemesi için bir sebep teşkil edecek midir?

Arkadaşlar, inanın, bir komisyonun üyesi sıfatiyle, muhalif bulunduğum için konuşmuyorum, ilâhi adalete inanıyorum. Bugün Hüseyin Avni Göktürk'ü eğer küçük mahkemelere sevk etmezseniz ilâhi adelet huzurunda, büyük mahkemenin huzurunda behemehal cezasını çekecektir, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Zeytinoğlu.

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, burada ne şu partiyi ve ne de bu partiyi veyahut da ne şu partiliyi ne de bu partiliyi müdafaa etmek için bu kürsü kullanılamaz ve ölmüşlerden de hiç bahsedilmez. Biz burada bir vekilin suçu var mı yok mu, onu tetkikle mükellefiz. Dosyada Adliye Vekili Hüseyin Avni Göktürk hakkında hiçbir suç bulunmamıştır. Müsteşar ben yaptım diyor; bugün hayatta olanların ifadeleri var dosyada. Ben yaptım, bu salâhiyete istinaden naklettim diyor. Bir müsteşar bir hâkimi naklediyor. Bugün de yüzlerce kimse nakledilebiliyor. Ama biz burada vekilin suçunu aramakla mükellefiz. Ölmüşlerin veyahutta müsteşarın suçunu aramak değil, Meclisin salâhiyeti bu değil. Meclis ancak vekillerin suçlarını aramakla mükelleftir. Binaenaleyh, bugünkü dosyada da Hüseyin Avni Göktürk'e ait hiç bir suç bulunmadığına göre, artık mügalâta yaparak ölmüşlerden, şunlardan, bunlardan bahsetmek doğru olmasa gerektir, arkadaşlar. Bunları arz etmek için huzurunuza geldim. Hürmetlerimle.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Arkadaşım çok ağır bir kelime söyledi. Onu geri almasını rica edeceğim.

BAŞKAN — Rapor hakkında başka söz istiyen var mı? Komisyon adına Sayın Ramazan Demirsoy, buyurunuz.

SORUŞTURMA KOMİSYONU BAŞKANI RAMAZAN DEMİRSOY (Nevşehir Milletvekili) — Aziz arkadaşlar, hiç konuşmama lüzum yoktu. Fakat şunu komisyon adına ifade edeyim ki, arkadaşlarımın arz ettiği anlattığı hâdise ve hâkim Osman Hiçyılmaz'ın verdiği dilekçe hakikaten yürekler acısıdır. Bunu burada ifade edelim. Ancak biz her şeyden evvel ilâhi adalete değil halihazırda memleketimizde cari olan adalete baş vurmak ve onun yoluna girmek mecburiyetindeyiz. Elimizdeki dosyada bilhassa muhbirin, mağdurenin ifadesinde denmektedir ki, Hüseyin Avni Göktürk'ün Ankara'da bulunmadığı, Niğde'de bulunduğu bir sırada Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlu'nun telefonları ile yapılmıştır; yani yapan, hakikaten böyle bir şey yapılmışsa, Hüseyin Avni Göktürk değil diğer iki vekilin yapmış bulunması lâzım. Fakat, biz hayatta olanların ayrı ayrı ifadelerini aldık. Onlardan başka bizim müracaat edeceğimiz kimse yoktur. Bunları o zamanın zatişleri müdürüyle müsteşarıdır ki, bunlardan başka kimse yoktur. Bunlar sarahaten ifade etmektedirler ki, biz kendi salâhiyetimize göre lüzum gördük ve böyle yaptık. Bunun karşısında biz komisyon olarak Anayasa Mahkemesine sevk etmiş olsaydık, Anayasa Mahkemesi nasıl ve hangi delillere göre mahkûmiyet kararı verebilirdi? Bunu takdirlerinize arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Mahmut Alicanoğlu, buyurun efendim.

MAHMUT ALİCANOĞLU (Sinop Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, komisyonun getirdiği bu mevzu, hakikaten hiç çekinmeden, gözümü kırpmadan söyliyeyim ki, Adalet Bakanlığının, o tarihte o kürsülerini işgal eden ve bu yolda tasarrufta bulunan kimselerin adalet müessesesinde bir yüz karasıdır. Cemiyet de, adaleti temelinden sarsan bu tasarruf hakikaten çok gariptir. Anormal olduğu, keyfî olduğu aşikârdır.

BAŞKAN — Sayın Mahmut Alicanoğlu, bir hususu tavzih eder misiniz? Yüz karası dediğiniz o günkü Adalet Vekâletinde çalışan personel midir, yoksa muayyen şahıslar mı kasdediyorsunuz?

MAHMUT ALİCANOĞLU (Devamla) — Yapanlar efendim, yapanlar hakkında söylüyorum. Adalet camiasını kasdetmiyorum. Gönlümüz arzu ederdi ki komisyon sözcüsünden evvel başka bir arkadaş konuşmasın, evvelemirde komisyon bu yolda delillerin tahlilini ve münakaşasını yapsın ve bizi aydınlatsın. Ancak Şevket Asbuzoğlu arkadaşımızın izahatından anlıyoruz ki, hâdise 25 Ekim 1957 tarihinde vukubulmuş ve akşamına da hâkim Osman Hiçyılmaz'ın tâyin ve nakil emri gelmiş. Görülüyor ki, âniden bir hâdise üzerine bir nakil emrinin çıkmasını hakikaten bir tesire bağlamak yerinde olur.

Binaenaleyh, bendeniz şu istirhamda bulunuyorum, komisyon sözcüsü arkadaşımız hâdiseyi gelip kurada telhisan izah etsinler ve biz de reylerimizi gönül rahatlığıyla kullanalım.

BAŞKAN — Rapor hakkında başka söz istiyen? Yok. Raporu oyunuza sunuyorum. Raporu kabul edenler... Kabul etmiyenler... Rapor kabul edilmiştir, tasvibedilmiştir.

3. — Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı : 20) (1)

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

(Soruşturma Komisyonu raporu okundu.)

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı

Şevket Asbuzoğlu, buyurun.

ŞEVKET ASBUZOĞLU (Eskişehir Milletvekili) — Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri; eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında ALSAT firmasına ait bir milyon metre kadar pamuklu mensucatın alınmasında yolsuzluk olduğuna dair Büyük Millet Meclisine intikal eden dosya üzerinde sizin seçtiğiniz komisyon tetkiklerini, tahkiklerini yaptı ve huzurunuzda yalnız bendenizin muhalefetiyle hakkında son tahkikatın açılmasına lüzum olmadığına dair biraz önce raporu okundu. Raporda zikredilen pek çok hususların ben, fuzuli olarak Büyük Millet Meclisini işgal ettiğine kaaniim. Zira bu mal alınmalı mıdır,

(1) 20 S. sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

alınmamalı mıdır; faydalı mı olmuştur, zarar mı getirmiştir?.. Bunların tetkikine lüzum yok. Yalnız, alınmasına karar verilmeli miydi, verilmemeli miydi? Sadece bu noktanın tevsikı; bu da müesseseyi ilgilendiren diğer şahıslar üzerinde değil, yalnız eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu ile Sümerbank Umum Müdürlüğü makamını işgal eden Mehmet Akın arasında geçen hâdiseyi tetkik etmek kâfi gelir, sanırım.

Hâdise nasıl intikal etmiş? 27 Mayıs İhtilâlini mütaakıp Samet Ağaoğlu'nun evrakı arasında ele geçirilen imzasız Süreyya Ağaoğlu'na hitaben yazılmış bir mektupta deniliyor ki: «Ağabeyimizin ALSAT Firmasına ait 1 milyon metrelik pamuklu mensucattan aldığı», bir tâbir kullanıyor orada, yanlış olmasın, «temin ettiği meşru kazanç ne miktar biliyor musun?» diyor. Evraka el koyan makamlar, 27 Mayıs İhtilâlinden sonra, bu mektubu okuyunca, bu mektubun ifade etmek istediği mânanın ne olduğunu tetkik ediyor. ALSAT Firması ne işle iştigal ediyor, onu tetkik ediyor. Nihayet Sümerbank Umum Müdürlüğü nezdinde yaptığı tahkikatın neticesinde hakikaten böyle bir malın alındığı ve Sümerbanka aldırttığı sabit oluyor.

Her zaman için gümrüklere gelmiş, vatandaşlar elinde bulunan eşyalar hususi şahıslar tarafından da satınalınabilir, Devlet lüzum gördüğü takdirde kendisi de satınalabilir. Buna hiçbir diyeceğimiz yok. Ancak 1953 senesinde Heyeti Vekile kararıyle, 910 sayılı bir kararla, Sümerbank Umum Müdürlüğüne bir salâhiyet tanınmış. O zamanki Sümerbank fabrikalarının yurdumuzun ihtiyacına cevap verecek pamuklu mensucatı istihsal edemediği göz önünde tutularak hariçten de ecnebi devletlerden de, veya buradan ipliğini göndermek suretiyle fason tâbir ettikleri hale getirerek, yurda tekrar sokulması için 20 milyon liralık kadar bir fon tanınmış, Sümerbank Umum Müdürlüğü emrine, 1953 senesinde ve bunun 7,5 milyon lira kadarı Sümerbank Umum Müdürlüğünce kullanılmıştır.

Fakat Orta - Anadolu'da, bilhassa Kayseri'de kurulan yeni fabrikalarımız muvacehesinde, bu fabrikaların mümessilleri Hükümete müracaat ediyorlar. «Biz pamuklu mensucat istihsal ediyoruz. Bizim bu istihsalimiz yurdumuzun ihtiyacına cevap verecek miktardadır. Halbuki sizin hem kendi fabrikalarımız çalışıyor, üstelik bir de karşımıza Devlet olarak, hariçten mal almak suretiyle çıkıyorsunuz. Bu özel sektörü parçalamaktır, binaenaleyh bu kararı durdurun.» diyorlar. Bunu tezekkür eden Hükümet evvelce aldığı, 1953 yılında aldığı, bu kararı durdurarak bir daha hariçten ithal edilmemesini yani bu kabîl pamuklu mensucatın ithal edilmemesini Umum Müdürlüğe bildiriyor. Fakat o sırada tahkikat neticesiyle anlaşılıyor, bu ALSAT firmasının meselesi ortaya çıkınca, Cevat Asar adında birisi musallat oluyor, Sümerbank Umum Müdürüne mütemadiyen gidip geliyor, «Bizim Gümrükte şu kadar, bir milyon metrelik kumaşımız vardır, Vekile söyledik alın.» diyor. Mehmet Akın kendilerinin ihtiyacı olmadığını alamıyacaklarını beyan ediyor. Samet Ağaoğlu kendisine telefonla emir veriyor, alın diyor. Keza, demin arz ettiğim esbabı mucibe ile alamıyacağını beyan ediyor ve böyle bir paraları da olmadığını söylüyor. Fakat Sanayi Bakanı kendisi re'sen Ticaret Vekâletine bir yazı yazıyor. Böyle bir firmanın müracaat ettiğini, ellerinde gümrükte malları olduğunu, alıp almıyacaklarını, parasının nereden temin edileceğini soruyor. Ticaret Vekâleti de, Sanayi Bakanlığına verdiği cevapta, evvelce size tahsis edilmiş olan 20 milyon lira vardır. Bunun 7,5 milyon lirası kullanıldı, 12,5 milyon lirası ile alabilirsiniz diyor. Ama bunu Ticaret Bakanı söylüyor. Alınan kararlar Heyeti Vekile kararıdır. İki Bakan arasında cereyan ediyor. Nihayet Ticaret Bakanınınki de bir mütalâa sadedinden daha ileri geçmiyor. Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu bu yazıya istinaden Sümerbank Umum Müdürüne yazılı olarak emir veriyor. İşte raporda geniş bir şekilden bahsedildiği gibi, yok teminat alınmamış veyahut da vaktinde teslim etmedikleri için şartı cezailer bizim kusurumuzdur, mütaahhidin kusuru değildir gibi, bunların üzerinde durmuyorum. Bir kere almaya karar verdikten sonra, zaten o şartnameyi hazırlayan memurların kabahati, kusurları yoktur. Eğer ondan dolayı adlî bir suç tevellüdetmişse, maddi bir zarar tevellüdetmişse, nihayet onlar usulü kanununa göre aidolduğu mahkemelere gider. Bizim meşgul olduğumuz saha, Yüce Meclisin meşgul olacağı, hakkında hüküm vereceği mevzular bunlar değil. Onun için fuzuli yere, mütemadiyen ne kadarmış, bir milyon metreymiş, vaktinde teslim etmişler mi, piyasaya göre ucuz muymuş, pahalı mışmış, bunlar Yüce Meclisi ilgilendirmez. Hattâ arz ediyorum, komisyondaki arkadaşların fikirleriyle beraber değilim. Piya-

saya nazaran pahalı mal da olabilir, icabederse Devlet çok pahalıya mallar da alabilir; ama iş, hukukî nizama uygun olduğu takdirde. Ben bunun ucuzluğuna, pahalılığına, itiraz etmiyorum, muteriz değilim. Şartı cezai alınmış, alınmamış, bu da Yüce Meclisinizi ilgilendirmez. Burada mevzuubahsolan Samet Ağaoğlu'nun bir Heyeti Vekile kararı olmasına rağmen, böyle bir alım - satımın özel sektörün himayesi sadedinde durdurulmuş bulunmasına rağmen ve asıl işin mesulü Türkiye'nin ihtiyaçları yakınen gören Sümerbank Umum Müdürü Mehmet Akın'ın sarih beyanları, sarih olarak kendisine «Hayır alamayız.» demesi karşısında ve bugün sarih olarak bunu beyan etmiş olmasına rağmen, hâlâ Samet Ağaoğlu'nun bu işte suçluluğu yoktur demenin mânasını ben anlıyamadım. Onun için de muhalefet şerhimi koydum. Yoksa alınan mallar memlekete büyük kârlar tevlidetmiş olabilir. Bu da değildir. Bidayette karar verirken, mevcut 910 sayılı Heyeti Vekile Kararına aykırı hareket etmiş midir, etmemiş midir? Bu nokta üzerinde komisyon katî bir fikre sahip değildir. Bunun tebarüz ettirilmesi gerekirdi. Zaten hakkında takibat yapılmasını gerektiren husus Samet Ağaoğlu'nun, sadece bu emri verdiği içindir. Yoksa alınan malın memlekete zarar veya fayda tevlidettiği yönünden değildir.

İşte arkadaşlar, bu muhalefet şerhimi ben mevzu kanunlara, Anayasaya burada yemin etmiş bir insan olarak kendisini suçlu bulduğum, Heyeti Vekile kararına hürmet etmediğini gördüğüm için koydum. Bundan dolayı bir menfaat temin etmiş veya etmemiştir, onun hesabını vicdaniyle kendisini başbaşa kalarak versin, katiyen bir iddianın sahibi değilim. O mektupta bahsedildiği gibi, meşru veya gayrimeşru kazancının olduğu iddiasında değilim. Ama, bir Devlet idaresinde, Hükümette vazife almış bir Bakanın, salâhiyetli Umum Müdürün, mesul Umum Müdürün hayır demesine rağmen kendisini defaatle telefonla tazyik ve sonunda da yazılı emir vermek suretiyle böyle mesuliyet bilmez hareketlerinden dolayı, iflâs etmek üzere olduğu da artık tamamen taayyün etmiş bir Güraç Şirketinin sadece kalkınmasını temin sadedinde alınmış olan bu karardan dolayı, biraz önce arz ettiğim gibi ettiğim yemine sadakat göstererek burada muhalefet şerhimi koymuş bulunuyorum. Kendisini suçlu olarak tanıyorum. Ümidederim ki, aynı yemini hatırlıyan, hiçbir zaman unutmıyan arkadaşlarım da, buna dikkat ederler.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Başka söz istiyen arkadaşımız?. Yok. Komisyon söz istiyor; buyurun Sayın Ramazan Demirsoy.

SORUŞTURMA KOMİSYONU BAŞKANI RAMAZAN DEMİRSOY (Nevşehir Milletvekili) — Aziz arkadaşlarım, evvelemirde bir hususu açıklamak isterim. Burada alınmış olan kararın altında imzası bulunan 9 arkadaşımızdır. Artvin Senatörü Fehmi Alpaslan arkadaşımız müsbet mütalâa ile imza etmişlerdir. Burada zuhulen imzası eksiktir. Bunun zabıtlara geçmesini istirham ederim.

Ayrıca Şevket Asbuzoğlu arkadaşımıza cevap vermek isterim. Şevket Asbuzoğlu arkadaşımız, komisyonu kati bir kanaate sahibolmadan karar vermekle itham etmiştir. Komisyon işi iceden iceye tetkik etmiş, en ufak detaylara kadar inmiş, İstanbul ve Kayseri'ye gitmiş, oradaki şahitlerin ifadelerini almış, ve öylece bir kanaate vâsıl olmuştur. Eğer iyice tetkik etmeden bir kanaate vâsıl olmuş birisi varsa o da komisyonunuz değil belki de Asbuzoğlu arkadaşımızdır. Arkadaşımız bir üye olarak, konuyu iyice tetkik etmeden bu kanaate varmışlardır.

Şimdi arkadaşlarım, hâdise, raporumuzda da anlattığımız ve Asbuzoğlu arkadaşımızın da anlattığı gibi aşağı yukarı aynıdır. Ben hadiseleri baştan izahına girmiyeceğim. Yalnız şu kadarını söyliyeceğim ki; Sümerbank Umum Müdürlüğü salâhiyeti olan bir muameleyi yapmıştır. Bunu yaparken de, yukarıdan emir aldığını iddia etmiştir. Fakat bu emir hiçbir zaman o zamanki Umum Müdür Mehmet Akın'ın iddia ettiği gibi yazılı bir emir değildir, bir telefon konuşmasına atfedilmiştir. Bir yazılı emirden de bahsedilmekte ise de ben burada yazılı emir denen şeyi okuyacağım, muhterem arkadaşlarım. Bu emir eğer olsa idi, hakikaten böyle bir yazılı emir karşısında alınmış olsa idi, Sümerbank'ın daha evvelki yazısının menfi mütalâa ile gitmesi icabederdi, Böyle bir menfi yazılı mütalâa karşısında da bekanın hayır yapacaksın diye yazılı emir vermesi lâzımgelirdi. Bizim anladığımız yazılı emrin böyle bir yazılı emir olması lâzımgelir. Halbuki Sümerbank böyle yapmıyor, Umum Müdürlük

böyle yapmıyor. İdare heyeti kararında da zaten böyle, biz almak istiyoruz, deniyor. Ancak paramız yok, hangi para ile alalım, şu 12,5 milyon liralık bir para var, oradan alabilir miyiz şeklinde bir istimzaçta bulunuyor. Bakınız arkadaşlar okuyorum : «Mevcut koordinasyon kararı, doğrudan doğruya hariçten pamuklu mensucat ithaline cevaz vermekte olduğundan bu karara dayanılarak dış memleketlerden emprime edilmiş pamuklu mensucatın bankamızca mübayaası cihetine gidilemiyeceği düşünülmektedir.» dedikten sonra mektubun sonunda aynen «keyfiyet yüksek makamlarınca uygun görüldüğü takdirde, bankamızı bu muameleyi yapmaya salâhiyetli kılan yeni bir koordinasyon kararı istihsâli hususunu takdirlerinize arz ederim.

İdare heyeti kararında başka bir şey yoktur. Aynı şekilde 1422 sayılı Kararın 11 nci sayfasında, «bu kere hariçte fason imalâtı yaptırıp memlekete ithal edel firmaların İşletmeler Vekâletine ve bankamıza yaptıkları şifahi müracaatları üzerine Vekâlete yazılan 4 . 9 . 1956 tarih ve 24543 sayılı yazı ile «bu defa makamlarına ve bankamıza müracaat eden İstanbul'da Güraç Limited Şirketi elinde bir miktar pamuklu mensucat bulunduğunu ifade ederek bunun bankamızca mübayaa edilmesi talebinde bulunmuştur. Firma sahibi ile yapılan temasta ellerinde bulunan bu pamukluların 4-5 milyon metre civarında olduğunu bunların memleketimizden fason için harice gönderilen ham bezlerin mamül hale getirilerek yurda ithal edilmiş mallar bulunduğu, emsali mamüllerin piyasada üç liranın üstünde satılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Mevcut koordinasyon heyeti kararı doğrudan doğruya hariçten pamuklu mensucat ithaline cevaz vermekte. «Yani Sümerbank'ın tereddüt ettiği nokta burada; alınmasında mahzur mütalâa ettiğinden değildir, almak istiyoruz, elimizde 12,5 milyon lira para var, koordinasyon kararına göre bu para hariçten gelecek malların alınması içindir, bu 12,5 milyon lira ile yeni bir koordinasyon kararı çıkarsa, biz halen gümrüklerde bekliyen malları alabiliriz şeklindedir. Bunun üzerine İşletmeler Vekâleti ne yapmış? Kendisi de tereddüde düşmüş ve ihtısas makamı olan Ticaret Vekâletine sormuş; oradan, «ayrıca bir koordinasyon kararına lüzum yoktur, bizim eskiden verdiğimiz K/910 sayılı koordinasyon kararı bu işe kâfidir.» demekte ve İşletmeler Vekâleti de bu yazıyı iliştirerek, alabilirsiniz, alın da bize malûmat verin demektedir. Şimdi burada alın denmesi, miktarı, kime ne kadar para ile gibi bir sarahat göstermediği gibi, Sümerbank'ın, menfi mütalâası karşısında da verilmiş değildir. O halde Samet Ağaoğlu'nun kendi yalnız başına emir vermek suretiyle bu muameleyi yaptırmış olduğu kanaatine Komisyonumuz varmamaktadır Eğer böyle olsa idi bugün Samet Ağaoğlu emretti ben yaptım diyen o zamanki Umum Müdür Mehmet Akın'ın yazılı bir şekilde bunun mahzurlarını bildirmesi ve hiç değilse o günkü idare heyetini tenvir etmesi lâzımgelirdi. Bu şekilde bir muamele yok. Yalnız hâdise olup bittikten sonra, vekilin telefonla emri ve şu yazıdaki emirlerine göre yaptım demekle işin içinden sıyrılmak istemiştir.

Ayrıca, benden evvel konuşan Şevket Asbuzoğlu arkadaşımız demektedir ki, «efendim, şartnamenin tanzimi, zamanında teslim edilemediği halde alıma devam edilmesi gibi meselelerden Komisyonun bahsetmesine lüzum yoktu. Bundan uzun uzun bahsetmiş, lüzumsuz tafsilâta girmiş.» Fakat, elimizde yapılmış bir hazırlık tahkikatı ile bir ehlivukuf raporu vardır. Eşref Özdağ tarafından verilmiş bu rapor; Samet Ağaoğlu'nun suçluluğuna kuvvet vermek için onun suçluluğunu belirtmek için, uzun uzadıya haksız bir muamele olarak sayılmış ve bunu da dikkate alan Komisyonumuz İstanbul'da yaptığı tahkikatını bilhassa bu yönden derinleştirmiş ve halen Sümerbank Alım ve Satım Müessesesinde bugün ve o gün vazifeli kimselerden bu hususu inceden inceye sormuştur. Ve oradan aldığı neticeleri elbette ki komisyon raporuna ihtisar ederek kaydetmiştir.

Aziz arkadaşlarım; bizim Komisyon olarak kanaatimiz şudur ki; ortada bir muamele vardır, ortada bir muamele Sümerbank için kazandırıcı olmuştur. 3 milyon lira civarında bir parayı Sümerbank kazanmıştır. Ancak denecektir ki; Sümerbank bu malları madem alacak idiyse, memleket içindeki malları neden almamış da halen gümrüklerde beklemekte olan malları almak, onu tercih etmek yoluna gitmiştir? Komisyonumuz bu hususu da İstanbul ve Ankara'da incelemiştir. Burada varılan kanaat ve

şahitlerin ittifakla verdiği beyanat şu idi ki; o zaman Sümerbank çok sayıda mağaza açmıştı, bu mağazalara yetecek mallarımız kâfi derecede yoktu, olsaydı bile çeşitleri çok miktarda kırılmıştı, halkı, çeşitlerinin kırılmış olması dolayısiyle, Sümerbank mağazalarına iltifat etmemekte idi. Bu sebeple Sümerbank mağazalarında, bilhassa memleket içinde bulunmıyan çeşitlerin bulundurulması Sümerbank için lâzım bir muamele idi, lâzım bir husus olmuştur demektedirler ki, bu da halihazırda Sümerbank alım-satım müessesesi müdürünün de ifade ettiği gibi kartelâların tetkikinden anlaşılarak yapılmıştır. Ve bu sebeple komisyonumuz hâdisede, yani muamelede bir suç unsuru görmediği gibi, Samet Ağaoğlu'nu Anayasa Mahkemesine sevk etmek için de yeter delil bulamamıştır.

Ayrıca sorulacak sualler olursa, cevap vermeye amadeyim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Rapor hakkında başka söz istiyen var mı? Yok. Raporu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Rapor kabul edilmiştir.

4. — Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Yüce Divana sevk evrakında görülen noksanlar dolayısiyle dosyanın iade olunduğuna dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Komisyonu raporu (3/33) (S. Sayısı : 21) (1)

BAŞKAN — Bu arada bu raporun çok uzun olduğu ve sadece netice kısmının okunmasını istiyen bir önerge vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur hakkında tanzim olunan S. 21 sayılı rapor bir hayli uzundur ve çok önce sayın üyelere dağıtılarak ıttılalara arz edilmiş bulunmaktadır.

Bu sebeple yalnızca 10 ncu sayfanın ortasından itibaren devam eden ve (netice olarak) ibaresiyle başlıyan «netice» kısmının ve 12 nci sayfadaki muhalefet şerhinin okunmasiyle iktifa olunması hususunun oya sunulmasını arz ederim.

Konya Milletvekili
Cahit Yılmaz

(1) 21 S. Sayılı basma yazı tutanağın sonundadır.

BAŞKAN — Önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Şimdi kabul edilmiş olan bu önerge gereğince raporun 10 ncu sayfasındaki netice kısmından itibaren raporu okutuyorum.

(Soruşturma Komisyonu raporunun netice kısmı okundu.)

(Muhalefet şerhi okundu.)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Soruşturma Komisyonu tarafından bu raporun Riyasete tevdi edilip basılması için matbaaya verildiği sırada eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur tarafından Millet Meclisi Riyasetine bir istida ile müracaat edilmiş ve müdafaası bu istidaya dercedilmiştir.

Riyaset, komisyon başkanlığına bu müdafaayı nazarı itibara alıp almaması hususunda bir karar vermek için yollamış, komisyon başkanlığı bir tezkere ile, rapor bizim elimizden çıkmıştır, Riyasete intikal etmiştir, yapılacak bir iş yoktur, diye cevap vermiştir.

NİYAZİ AĞIRNASLI (C. Senatosu Ankara Üyesi) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun, durumu ifade edeyim, size söz vereceğim.

Bunun üzerine Riyaset Divanı, Mehmet Baydurun Riyasete gönderdiği müdafaanın rapordan sonra Umumi Heyette okunmasına karar vermiştir. Bu sebeple biz, rapor okunduktan sonra Mehmet Baydur'un, müdafaasını da okutacağız. Şimdi müdafaayı okutuyorum.

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu 4 . 1 . 1964
Başkanlığı
Sayı : 38

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

4 . 1 . 1964 gün ve 7721/43383 sayılı yazınız cevabıdır.

Mehmet Baydur'un ekli yazısı, mevzuun, Umumi Heyette müzakeresi sırasında nazara alınmak kaydiyle gönderilmiştir.

Komisyonumuz tetkikatını ikmal ederek tanzim ettiği mazbatayı mukaddema makamınıza tezkeresine rapten tevdi etmişti.

Bu duru muvacehesinde, Riyasetin Komisyonumuzca yeniden bir karar ittihazına mütedair ve adı geçenin talebini aşan hüviyetteki isteği usule uygun bulunmadığından her hangi bir

muamele ifasının mümkün bulunmadığını, dilekçenin mazbata ve ekleriyle birlikte Umumi Heyete sevkı icabettiğini arz ederim.

Soruşturma Komisyonu
Başkanı
İstanbul Milletvekili
Saadet Evren

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 9 ve 10 Ekim tarihli toplantılarında, hakkımda açılan dâva ile ilgili Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi üzerine, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince, yeniden bir soruşturma komisyonu teşkiline karar ittihaz buyurulduğu malûmlarıdır.

Almış olduğum haberlere göre, Soruşturma Komisyonu mesaisini tamamlamış ve hâdisede ihmalim bulunduğuna ekseriyetle karar vermiştir.

Komisyon mazbatasının Yüksek Mecliste müzakeresi sırasında nazarı itibara alınmak üzere, aşağıda arz ettiğim hususları Umumi Heyetin ıttılaına sunulmasını bilhassa istirham etmekteyim. Şöyleki:

1. 10 Ekim 1963 tarihli ve 78 sayılı T. B. M. M. kararına göre, Soruşturma Komisyonu Anayasanın 90 ncı maddesi mucibince kurulmuş bir komisyondur. Bu bakımdan, komisyon yine Anayasa mucibince tahkikat yapmakla ve bu tahkikat neticesine göre olayı değerlendirerek bir sonuca varmakla mükellef bulunmaktadır. Anayasanın 90 ncı maddesi mucibince kurulan komisyonların soruşturmayı yürütme şekilleri kanun ve içtüzükle tâyin edilmiştir. Tahkikatın kanunen tesbit edilmiş olan usuller dışında yürütülmesi bahismevzuu edilemiyeceği gibi, bu usuller dışında yapılacak her işlem Anayasanın emrettiği soruşturma kavramının ruh ve maksadına aykırı düşer.

Hal böyle iken, Soruşturma Komisyonu usulü veçhile tahkikat yapmaksızın bana bir suç isnadetmek imkânını nasıl bulabildiğini izah güçtür. Çünkü bir soruşturmanın yürütülmesi için hiç değilse isnada mâruz kimsenin ifadesine müracaat etmek asgari bir lüzum ve icaptır. Bu asgari lâzime yanında, olayla ilgili diğer şahısların da bilgilerine müracaat olunmak iktiza ederdi. Hukukî bakımdan, mevzuun bu en önemli esasına komisyonca riayet edilmediği gibi, bu hususta, Yüksek başkanlıkların delâletiyle Komisyon Başkanlığına avukatım Prof. F. Erem tarafından sunulan dilekçe ile hakkımda yeniden tahkikat açılması yolundaki ikaz dahi semeresiz kalmıştır.

2. T. B. M. M. nin 6 Mart 1963 tarihli kararı üzerine, vâkı isnatları tahkik için evvelce bir komisyon kurulmuş ve olayda «cezai ve malî mesuliyetimin bulunmadığı» hakkında ittifakla karar ittihaz edilmişti. Suçsuzluğumu mübeyyin mezkûr karar, benim mütaaddit ifadelerimle dinlenen çeşitli şahitlerin beyanlarına müsteniden, üç ay süren inceden inceye yapılmış bir soruşturma neticesinde alınmıştı.

Şimdi, ikinci defa, Yüksek Meclisçe olayın soruşturmasına memur edilen Komisyonun, evvelki komisyonun aksine bir «suçluluk» kararı verebilmesi için, asgari birinci komisyon kadar, mevzuu her veçhesi ile inceliyerek aydınlığa çıkarması icabederdi. Bu yapılmıyarak verilen suçluluk kararının mesnedini izah etmek güçtür. Dosya üzerinde bir tetkikle iktifa suretiyle hükme varabilmek, hiçbir zaman mümkün olamaz. Eski komisyon raporunun tahlili ile bir hükme varmak ise, lehime sonuçlanmış bir tahkikatın aleyhime değerlendirilmesi neticesini tevlideder ki, bu da aynı yetkileri haiz iki ayrı komisyonun mütenakız kararlarının Büyük Meclisini aydınlığa kavuşturmıyan ve hukukan gayrikabili izah bir durum ihdas etmiş olur.

3. Ortada, Yüksek Meclisçe aynı kanuni yetkileri haiz iki ayrı komisyon tarafından verilmiş iki mütenakız karar mevcuttur. Bunlardan birincisi, usulüne uygun bir tahkikat neticesinde alınmıştır. İkincisi ise, tamamen dosyalar üzerinde yapıldığına göre, bir «soruşturma» değil, bir «tetkik» vasfını haiz olabilir. Halbuki, bu gibi hallerde Anayasa, bir tetkiki değil, munhasıran, «Meclis tahkikatı» icrasını âmir bulunmaktadır. Bu yapılmadığı takdirde, varılmış olan neticenin hukukî değeri olmamak iktiza eder.

Yukarıda arz ettiğim ve müdafaa hakkıma taallûk eden bu çok önemli hususların Yüksek Meclisin ıttılâına sunulmasını arz ve bilvesile derin saygılarımı teyideylerim. (BONN)

21 Aralık 1963
Mehmet Baydur
16 krş. pul ve imza

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Bu mevzu hakkında komisyon adına tarzı cereyanını izah etmek için söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun.. Efendim, söz istediniz, isminizi tesbit ettik, Sayın Gerger ve Sayın Ağırnaslı. Ama komisyonun takdim hakkı vardır. Takdimen komisyon söz istiyebilir.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Demin söz istedim, bu müdafaanın okunmaması için konuşacaktım.

BAŞKAN — Hayır, böyle bir tasrihat yapmadınız. Yani usul hakkında söz istiyorum deseydiniz verirdim.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Öyle bir müracaatın vukuunu görmediniz. Bunun üzerinde söz istedim, vermediniz.

BAŞKAN — Sadece siz parmağınızı kaldırmak suretiyle söz istediniz.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Sıraya vurdum.

BAŞKAN — Oraya vurmak suretiyle.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Ayağa kalkarak da...

BAŞKAN — Efendim, dinleyiniz. Sizi ben dinledim. Elinizi sıraya vurmak suretiyle söz istediniz; fakat her hangi bir açıklamada bulunmadığınız için bir mevzu hakkında söz istiyorsunuz telâkki ettik ve Sayın Niyazi Ağırnaslı'dan sonra isminizi kaydettik. Şayet siz ayağa kalkıp, ben Riyasetin aldığı bu kararın yerinde olmadığı kanaatindeyim, usule mütaallik söz istiyorum, deseydiniz, size söz verirdim. Tavzih etmediğiniz için sizi de diğer söz alanlarla sıraya soktuk.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Buyurduğunuz şekil gündem dışı olduğu zaman...

BAŞKAN — Efendim, lûtfen oturun.

Şimdi sizin konuşmanız Riyasetin aldığı karar ve bunun okutulmasiyle ilgili midir?

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Hayır, efendim.

BAŞKAN — Değil.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Sırf bu usulü muamelenin cereyanı hakkında.

BAŞKAN — Buyurun.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım, Komisyon adına evvelâ söz aldığım için özür dilerim. Bu söz alışım yalnız Heyeti Aliyenizi tenvir etmek maksadına matuftur. Mehmet Baydur bir müdafaa göndermiş. Bu müdafaaname Başkanın da duyurduğu gibi Komisyon muamelesini ve mesaisini bitirdikten sonra Meclise intikal etmiş. Sanık Mehmet Baydur bu müdafaasında Komisyonun kendisini 230 ncu maddeye göre, Anayasa Mahkemesine sevk etmiş olduğunu, fakat kendisinin müdafaasının alınmadığını, bunun usulsüz olduğunu bu sebeple müdafaasının hiç olmazsa Mecliste okunmasını istemiştir.

Şimdi muhterem üyelerin zihinlerinde bir istifam yaratabilecek olan bu usulî meseleyi, Komisyonun nasıl anladığını, mesaisini ne şekilde sonuçlandırdığını Umumi Heyete peşinen ifade etmekte büyük fayda vardır.

Arkadaşlar biz, biliyorsunuz ki, burada verilen bir karar gereğince seçilmiş olan bir Komisyonuz. Vakıa Anayasanın 90 ncı maddesine göre beş milletvekili, beş senatör; her partiden birer kişi olmak üzere, bu Komisyonu teşkil ettik. Fakat Yüce Heyetiniz bizi seçerken burada uzun uzun münakaşalar oldu. Arkadaşlar bu kürsüden fikirlerini beyan ettiler. Bu Komisyonun kurulamıyacağını savunanlar bile vardı. Hattâ Mehmet Baydur'un suçlu olup olmadığını, kanunun yeniden burada enine boyuna deşilmesi icabettiğini ileri sürenler bile vardı. Bendeniz de o zaman bir üye sıfatiyle söz aldım ve şunları söyledim: Arkadaşlar, Yüce Heyetiniz bir karar vermiş bulunmaktadır. Bu Mehmet Baydur hakkında Anayasanın 90 ncı maddesine göre kurulmuş olan ilk komisyonun suçsuzluk kararını Yüce Heyetiniz ortadan kaldırıp Meh-

met Baydur'u Anayasa Mahkemesine sevk etmiştir. Son tahkikatın açılması kararı mahiyetinde bulunan bu karardan artık Meclisinizin geri dönmesine imkânı maddi ve hukukî yoktur, demiştim. Bu müzakereler uzun uzun yapıldı ve neticede tezim kabul edildi. Zaten hakikate de, hukukî nasyonada uygun bir tez idi.

Biz o zaman iddialarımızı şöyle bir hükme bağlamıştık. Demiştik ki, bir Komisyon kurulsun; bu Komisyon tahkikat komisyonu ismi altında kurulsun, ama tahkikat komisyonu mahiyetinde olmasın. Anayasa Mahkemesinden ekseriyetle gönderilmiş, eksikliğe aidolan kararı yerine getirsin, bu eksiklikleri ikmâl etsin. Onlar nelerdi . Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatiyle yapmış olduğu duruşma sonunda şöyle bir karar vermişti, bana gönderdiğiniz Mehmet Baydur'un evrakı geldi. Suçlu mütalâa ediyorsunuz, ama hangi maddeye göre suçlu olduğunu yazmamışsınız, suçun vasıflarını tâyin ve tesbit etmemişsiniz bu eksikleri ikmal ediniz, diyordu.

İşte biz de, kurulacak bu Komisyonun eksikleri ikmâl eden bir komisyon olması lâzım geldiğini, bu sebeple evrak üzerinde muamele yapması icabettiğini söyledik ve Yüce Heyetiniz de bizi o maksatla seçti. Şimdi arkadaşlar, biz yanlışlık yapmamak için ilk toplantımızda ittifakla şöyle bir karar aldık: Dedik ki, aşağıda komisyon raporu müzakere edilirken bu meseleler tekrar ortaya çıkabilir, komisyon şöyle yaptı, böyle usulsüz muameleler etti, yok Mehmet Baydur sanık sıfatiyle dinlenmedi gibi birtakım hususları görüşülebilir. Onun için evvelâ bu usulî meseleyi halledelim dedik ve hepimiz ittifakla biraz evvel arz etmiş olduğum hususları kabul ile kurulan bu komisyonun, suçun vasfını tesbit, kanun maddesini tâyin edecek âdeta bir süijeneris, nev'i şahsına munhasır bir komisyon olduğunu, evrak üzerinde inceleme yapması icap ettiğini; çünkü birinci komisyonun, sanık Mehmet Baydur'un müdafaasını da almış olduğunu, şahitleri dinlemiş olduğunu adeta hazırlık evrakı ve ilk tahkikat evrakı mahiyetinde olan dosyayı ikmal ettiğini bizim yapacağımız işin bu dosyayı inceleyip, münakaşasını yapıp, suçun vasıflarını tesbit etmek ve kanun maddesini tayin etmek olduğu hususunu ittifakla tesbit etmiş olduk. Yalnız o zaman arkadaşlarımız bâzı meseleleri ortaya attılar ve dediler ki, meselâ eğer biz komisyon olarak bir noktada tereddüde düşersek tekrar inceleme yapmıyacak mıyız? Yapacağız diye karar verdik. İcabederse Mehmet Baydur'un ifadesini alacağız. İcabederse şahitlerin de ifadelerini tekrar alacağız diye karar vermiştik. Arkadaşlar komisyon mesaisine devam ederken sanık Mehmet Baydur'un müdafii tarafından komisyona bir müdafaaname gönderilmiştir. Daha Komisyon mesaisini bitirmediği için o müdafaanameyi Komisyonda okuduk ve nazarı itibara aldık, müdafaanamesinde ileri sürmüş olduğu hususların da tetkiki icabetmediğini ittifakla kararlaştırdık. Mesaimizi bitirdik, raporumuzu tanzim ettik. Şimdi Sanık Mehmet Baydur'un Bonn'dan göndermiş olduğu müdafaaname Komisyon mesaisini bitirmeden gelmiş olsaydı komisyonda okunurdu. Mesai bittikten sonra gelmiş olduğu için bu mücbir sebeple okunamamıştır. Bu sebeple Komisyonun yaptığı muamelede bir usulsüzlük olmadığı gibi, tamamen Yüce Heyetinizin arzu ve iradesine uygun bir şekilde çalışmıştır. Evvelâ bu usulî meseleyi açıklamakta fayda mülâhaza ettim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Komisyon Sözcüsü, riyaset olarak bir hususu bilmek istiyoruz. Biraz evvel ifade ettiniz ki, Komisyonumuz sadece suçun vasfını tesbit için kendisini vazifeli görmüştür. Yeniden tahkika kendimizi salâhiyetli görmedik. Bir an için bu raporunuzun Heyeti Umumiyece reddi hâlinde bu red kararının hukukî neticesi ne olacaktır? Yani bu maddeyi bu komisyon iyi tavsif etmedi, bir başka komisyon kuralım, daha uygun bir madde tavsif etsin demek mi olacaktır, yoksa tamamiyle Mehmet Baydur hakkında tahkikata mahal yok, mânası mı çıkacaktı? Bu hususu da komisyon olarak ifade ediniz.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Devamla) — Arz edeyim. Muhterem Başkan cidden hassas bir noktaya dokunarak tamamiyle meselenin açıklanmasını istediler. Ben biraz evvelki konuşmamda da arz ettiğim gibi, Komisyon, suçun vasfını tâyin ve tesbit edecek bir Komisyondur. Ama bu Komisyon, Anayasanın 90 ncı maddesine göre kurulan bir tahkikat komisyonudur. Bu komisyon lüzum ve zaruret görürse, ittifakla tesbit etmiş olduğumuz gibi, delilleri eksik mütalâa eder, ve-

yahut deliller arasında bir mübayenet müşahede ederse şahitleri tekrar dinlemiye, sanık Mehmet Baydur'u tekrar sorguya çekmiye, ifadesini almıya yetkilidir. Kendimizi bu şekilde mütalâa ettik dedim. Ama eksiklik mütalâa eden Mehmet Baydur'un göndermiş olduğu, yani Komisyonun mesaisinin eksik olduğu, hukukî nasyona uymadığı şeklindeki itirazları peşinen karşılamak için o zaman o kararı almış bulunmaktayız. Yani, yalnız evrak üzerinden suçun vasfını tesbit edebilirdik, ama arzu edersek tahkikatı tamik dahi edebilirdik. Arz etmiştim. Bu sebeple Komisyonun kararı Anayasanın 90 ncı maddesine göre kurulmuş bir tahkikat komisyonu kararı mahiyetindedir.

ÇOŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Kırca.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Kemal Bağcıoğlu arkadaşımızın, kurulan komisyonun mahiyeti hakkındaki izahatı üzerinde fikirlerimi arz etmeden önce temel bir usul meselesine huzurunuzda temas etmek isterim.

Komisyon Sözcüsü Kemal Bağcıoğlu arkadaşımız komisyonun bu raporuna muhalefet etmiştir, muhalefet şerhi eklidir. Benim bilebildiğim kadar komisyon sözcülüğüne, seçilen zat, eğer komisyonda nihai olarak kabul edilen rapora muhalif kalmış ise ve komisyon raporunu böylece imzalamış ise o komisyonun da bu raporu müdafaa etmek üzere özel bir sözcü seçmesi icabeder. Binaenaleyh arkadaşlarım komisyon rapuruna muhalefet etmiş olan bir arkadaşımızın ve hele bu komisyon raporu suçun tavsifi ile ilgili olmak bakımından ehemmiyet taşıyorsa ve eğer arkadaşımızın muhalefeti suçun tavsifi noktasına istinadediyorsa burada, muhalefet ettiği bir komisyon raporunu müdafaa edemez. Riyasetin, komisyonların vazifelerini yaparken, komisyonları murakabe yapmak vazifesini görmeye davet ediyorum. Lûtfen rapor komisyona iade edilsin, komisyon bu rapora muhalefet şerhi vermemiş bir üyesini sözcü tâyin ederek huzurunuza gelsin. Bu hususta bir de takrir veriyorum.

Sayın Kemal Bağcıoğlu arkadaşımızın, bu komisyonun hukuki mahiyeti hakkında verdiği izahata gelince...

BAŞKAN — Sayın Coşkun Kırca, evvelâ bu usulî konu halledildikten sonra size söz verebilirim.

Muhterem arkadaşlar, Riyasetin bu mevzudaki kanaati şudur: Biz yalnız bu konularda, değil, değişik sözcülerin seçilme şekline, bunların salâhiyetlerine şimdiye kadar asla müdahale etmedik ve kendimizi bunda haklı görmüyoruz. Bu tamamen komisyonun salâhiyeti ile ilgilidir. Hattâ komisyon sözcüsü olarak seçilen arkadaşımız bazan burada bulunduğu sırada dahi kendisine, bir önergeye iltihak ediyor musunuz diye sual sorarken, bu iltihakta bütün komisyon üyelerinin fikirlerini alıp almadığı hususuna da her hangi bir şekilde karışmıyoruz. Zira komisyon üyelerinin kendilerinden gelen bir itiraz vâkı olmadıkça seçtikleri sözcünün her verilmiş olan önergeye iltihaka veya redde. Heyeti umumiyede her türlü beyana salâhiyetli olduğunu kabul ediyoruz. Şimdiye kadar ki, tatbikatımız bu merkezdedir ve komisyon kendisinin tâyin ettiği, seçtiği sözcüyü her zaman burada bulundurabilir, isterse kendisi itiraz eder ve değiştirir.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Bu konuda söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım, kıymetli arkadaşım Coşkun Kırca meselenin esasına geçmeden evvel bu meseleyi kürsiye getirdiler. Ben de bu meselenin kürsiye gelmesini arzu ediyordum. Çünkü nasıl olsa bir arkadaşım «sen muhalif kaldın, nasıl komisyon sözcüsü olursun?» diyecekti.

Şimdi arkadaşlar, bunun izahı da çok faydalı olacaktır. Ben, komisyon raporu dikkatlice tetkik edilirse, yalnızca kanun maddesi olan 240 ve 230 ncu maddeler arasında kendi şahsi kanaatime göre bir tercih yapmışım ve bunu da niçin yaptığımı muhalefet şerhinde izah etmişim. Ve demişim ki; «sanık Mehmet Baydur'a izafe edilen suç vasfına göre, Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine istinaden, Yüce Divana gitmelidir; çünkü Mehmet Baydur ihmali hareketlerde bulunmayıp icrai faaliyetlerde bulunmuştur» falan demiştim ve fikriyatımı ispat etmek için de Yüksek Temyiz Mahkemesinin muhtelif ceza dairelerinden

aldığım bâzı entresan kararları da buraya yazmışım.

Arkadaşlar, komisyon raporunun son cümlesinde, bağlandığı şekilde, sanık Mehmet Baydur'un, yukarıdan beri izah edilen sebepler muvacehesinde, netice olarak 7 maddede topladığımız sebepler tahtında suçlu bulunduğunu, malî ve cezai mesuliyeti bulunduğunu ve Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Anayasa Mahkemesine Yüce Divan sıfatiyle gönderilmesine ittifakla karar vermiş bulunmaktadır. Komisyonun bu ittifak kararını, komisyonun tanzim etmiş olduğu ve Yüce Heyet üyelerine dağıtılmış bulunan şu raporu, bu bakımdan benim burada komisyon adına savunmakta yetkili olduğum aşikârdır. Kaldı ki, Yüksek Heyetiniz çok hâdiselere şahidolmuştur. Daha dün komisyon sözcüsü buradan dedi ki, «benim kanaatim bu değil, ama ben komisyonun sözcüsüyüm, komisyonun kararını burada size arz ediyorum» dedi. Eğer burada 230 ve 240 ncı madde mi olacak diye bir münakaşa çıkarsa ben komisyon sözcüsü olarak sarih beyanımı daha evvel komisyon raporunda tesbit ettirmiş olduğum için, çıkacağım gayet tabiî, «kanaatim 240 dır, ama komisyon ekseriyetle 230 ncu maddeye göre sevk kararı almıştır» diyeceğim. Bu sebeple daha evvel seçilmiş bulunduğum komisyon sözcülüğünden yalnızca bir noktaya muhalif kalmış olmam dolayısiyle komisyonun yeni bir sözcü tâyin etmesine lüzum ve zaruret yoktur. Kaldı ki, arz etmiş olduğum gibi, çok defa tekerrür etmiş bu nevi hâdiselerde, bir çok komisyon sözcüleri muhalif kaldıkları noktalara işaretle komisyonun fikriyatını burada savunmuşlardır.

Bir noktayı daha aydınlatmak isterim. Bu mesele de komisyonda görüşülmüştür. Neticede komisyon, sözcüsünün değiştirilmesine lüzum ve zaruret olmadığını kabul etmiştir. Çünkü iş aceleye gelmiş idi. Hürmetlerimle.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Kırca, siz hangi usul hakkında konuşacaksınız? Yani Kemal Bağcıoğlu'nun sözcü olamıyacağı hakkında mı?

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Biraz evvelki konuşmanız da onun hakkında idi.

Şimdi 89 ncu maddeye göre, usul ihtilâflarında lehte ve aleyhte konuşmak üzere ikişer kişiye söz verilir. Şimdi, Riyasetin tatbik ettiği usul aleyhinde başka söz istiyen bulunmazsa size söz vereceğim.

REFET AKSOY (Ordu Milletvekili) — Riyasetten bir sual soracağım.

BAŞKAN — Buyurun.

REFET AKSOY (Ordu Milletvekili) — Efendim, komisyon sözcüsü konuşmasını bu raporun müstenidi olan Mehmet Baydur tarafından Riyasete gönderilmiş olan dilekçe üzerinde tavzihi, bir görüşle mi yaptı, yoksa esasa müstenit bir görüşle mi yaptı? Bunu Riyaset nasıl telâkki etti?

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Usul bakımından yaptım. Esasa girmedim.

BAŞKAN — Sayın Aksoy, bu sualin komisyona tevcih edilmesi lâzım.

REFET AKSOY (Ordu Milletvekili) — Riyeset nasıl telâkki buyuruyor? Tavzih bakımından mı telâkki buyurdunuz, yoksa usul bakımından mı telâkki buyurdunuz?

BAŞKAN — Şimdi muhterem arkadaşlar, Sayın Coşkun Kırca tarafından bir önerge verilmiştir. Bu önergede; esasa muhalif kalıp ekseriyete iştirak etmemiş olan bir üyenin sözcü olamaması lâzımgeldiği yolunda bir usulün tatbiki istenmektedir. Bu önergenin lehinde Sayın Coşkun Kırca konuşmuştur. Bu önergenin lehinde söz istiyen başka arkadaşımız var mı? Yok... Siz tekrar söz istediniz. Buyurun Sayın Kırca. Evvelâ şu önergenizi bir okutayım.

Yüksek Başkanlığa

Komisyon sözcüsünün rapora muhalif kalması halinde sözcü seçmesi gerektiğine göre, rapora bir özel sözcü seçilmek üzere komisyona iadesini arz ve teklif ederiz.

İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kırca.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bir komisyon müzakereleri sırasında o komisyon sözcülüğüne seçilmiş olan arkadaş komisyonda kabul edilen bir fikre muhalif kalmış olabilir. Muhalefet

şedhi vermek beşka şeydir, muhalefetinden vazgeçmek başka şeydir. Eğer bir komisyon sözcüsü meseleyi ehemmiyetli bulmaz, bunu komisyon mazbatasının imza kısmında «Ben falanca hususa muhalifim» demezse o muhalefetinden vazgeçmiş ve komisyon ekseriyetinin aldığı kararı burada komisyon görüşü olarak aksettirerek müdafaa mükellefiyetini yüklenmiş demektir. Eğer bir kimse böyle yapmamış da, ehemmiyetli görüp, muhalefet şerhi veriyorum demişse, benim anlıyabildiğim kadar, bunun istilzam ettiği husus komisyonun bu görüşünü müdafaa mükellefiyetini ben yüklenmiyorum, yüklenemem demektir. Böyle olunca da benim bildiğim kadar, bir sözcünün kendi takdirine kalmışsa bu iş, «Komisyon raporuna muhalifim» dediği sürece onun sözcülüğünü yapmaması iktiza eder, ve komisyonun da bu meselede, teamüldür, muhalif kalmış olan bir sözcü vasıtasiyle görüşlerini müdafaa ettirmesi zannımca pek kolay kolay raslanır emsal ile takviye edilecek görüşlerden değildir. Muhterem arkadaşlar; burada Yüce Meclis tarafından alınmış olan kararı tekrar münakaşa konusu yapacak değilim. Alınmış olan karar şu idi: Kemal Bağcıoğlu arkadaşımız mükemmel surette izah ettiler; Meclis Yüce Divana sevk kararı vermiştir. Bu karardan dönmek bahis mevzuu değildir.

BAŞKAN — Sayın Kırca, sadece usul hakkında konuşun.

COŞKUN KIRCA (Devamla) — Usule müteallik görüşümün mesnedini açıklıyorum. Burada yapılacak şey, unutulmuş olan sevk maddesinin tashihinden ibarettir. Burada, asıl görüşülecek nokta 230 mu, 240 mıdır meselesidir. Asıl mesele budur. Meselenin aslı üzerinde komisyon ekseriyetinin kararına muhalif olan bir sözcünün komisyonun görüşlerini ne dereceye kadar sadakatle arz edilebileceğini gerek Komisyonun gerek muhterem sözcünün, gerek Muhterem Başkan'ın gerekse Yüksek Heyetinizin vicdanlarına terk ediyorum, efendim.

BAŞKAN — Bu konuda başka söz istiyen arkadaş yok.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Önergenin aleyhinde mi? Efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Önergenin aleyhinde efendim.

BAŞKAN — Sayın Kocamemi önergenin aleyhinde mi? lehinde mi?

ZEYYAT KOCAMEMİ (Tokat Milletvekili) — Usul hakkında efendim.

BAŞKAN — Efendim usulü hallediyoruz. Bir önerge verilmiştir bu usulü halletmek için önergenin lehinde, aleyhinde söz veriyorum. Siz bu önergenin lehinde mi, aleyhinde mi söz istiyorsunuz?

ZEYYAT KOCAMEMİ (Tokat Milletvekili) — Bunun müzakeresinin usülsüz olduğu hakkında.

BAŞKAN — Bunun müzakeresinin de usulsüz olduğu hakkında. Bunun müzakeresi usule uygundur. Nizamnameye dâvet icabettiğinde 89 ncu maddeye göre bir usulü ihtilâf çıkıyor demektir. Lehinde, aleyhinde iki kişiye söz verilir ve bizde böyle yapıyoruz. Usule uygun hareket edilmektedir.

Lehinde Sayın Kalpaklıoğlu.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Aleyhinde efendim.

BAŞKAN — Aleyhinde Sayın Kalpaklıoğlu.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Coşkun Kırca ile Komisyon sözcüsünü dikkatle dinledim. Evvelce varılan karar bu suçun unsurlarının tesbiti idi. Komisyon götürdü, kendisine verilen yetkiye tabaan 240, 230 meselesini konuştu. Netice itibariyle 230 üzerinde karara vardı. Komisyon sözcüsünün 240 üzerinde durduğu anlaşılıyor. Muhalefet noktası bu. Peki bu 230, 240 nedir? İşin içine girelim. 230 vazifeyi ihmâl, 240 vazifeyi suiistimâldir... Bu arkadaş ne yapmış 230 u evleviyetle, vazifeyi ihmâli kabul etmiş... Komisyon sözcüsü onun da dışına çıkmış, 240 a kadar varmış, vazifeyi suiistimâl demiş.

SAHİR KURUTLUOĞLU (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — 69 ncu madde burada işlemez. Sayın Kalpaklıoğlu. Mütezait suç yoktur, burada.

BAŞKAN — Yerinizden söz almadan lûtfen bir daha müdahale etmeyin efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Heyecanlı hukukçular şiddetle mukabele ediyorlar. Şaşırtmayın üstad (Niçin şaşırtsın sesleri.)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, lûtfen müdahale etmeyin efendim... Siz devam edin.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Fikirlerimi arz edeceğim, Sayın Başkan... Efendim, diyor ki, Sayın Kırca «bu olmaz, hatalıdır...» şudur, budur. Arkadaşlarım dahada ileriye gitti. Komisyonda bu meseleyi tezekkür ettik, olur mu, olmaz mı dedik. Yani düşünülmüş Komisyon tarafından. Bugüne kadar vâkı tetkikatın da bu yolda olduğundan bahsile, lüzumsuzdur, sizin bu meselede Komisyon sözcüsü olarak bu şekilde ki bir muhalefetinize rağmen, Komisyon sözcülüğü yapmanızda mahzur yoktur demişler. Komisyon olarak, Komisyon sözcüsünü tâyin ve tesbit ile bunun müdafaasını kendisine vermişler. Bu kadar ufacık bir usul meselesi, kaldı ki, tatbikatta kendisinin de söylediği gibi hakikaten böyle tecelli etmiştir Dikkat buyurulursa bu muhalefet büyük bir muhalefet değil. Coşkun Kırca burada bir taktik yapmak istiyor. O da şu : Sanki taban tabana zıt büyük bir muhalefet var. Yani alınan ana karara sözcü muhalif kalmış gibi. Kalmamış. Yani biri 230 derken o madde tâyinine lüzum yoktur, dememiş. Arada büyük bir ihtalâf yok, 230, 240 meselesi vardır. Bu bakımdan Komisyon sözcüsünün bu meselede Komisyonun ana fikrini 230 olarak müdafaa etmesinde usul bakımından, esas bakımından bir sakınca yoktur. Bu bakımdan vâki talebin reddini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Kalpaklıoğlu, bir hususu tavzih ederek inin. «Coşkun Kırca burada bir taktik yapmak istiyor» sözünü lûtfen tavzih edin.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Teşekkür ederim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Tavzih edeyim efendim. Tavzihim şu : Bu şekilde Heyeti Umumiyenin fikrini kendi noktai nazarına rametmek istiyor.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Demokratik rejimde hakkımdır efendim.

BAŞKAN — Tabiî hakkınızdır. Tavzih ediyor.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Güzel... Demokratik hayatta ve Parlâmento içinde Sayın Coşkun Kırca'nın buna ne kadar hakkı varsa onun karşısındaki kişilerin de o kadar cevap verme hakları vardır. Bunu da kendileri bilir.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem Başkan, eğer Komisyonun, Sayın Kemal Bağcıoğlu'nun sözcülük....

BAŞKAN — Şimdi müsaade buyurun, söz istemediniz ve size söz vermedim. Evvelâ söz isteyin, söz vereyim. Ama şu konuyu halletmek lazım. İçtüzüğe göre takririn lehinde aleyhinde ikişer kişi konuştu.

COŞKUN KIRCA (Devamla) — Eğer Komisyon....

BAŞKAN — Söz almadan konuşmayın efendim... Lûtfen yerinize oturun. Söz vermiyorum size Sayın Kırca... Takririnizi geri alıyorsanız sarahaten geri alıyorum deyin.

COŞKUN KIRCA (Devamla) — Bu kadar basit değil, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Geri almıyorsanız takririniz ona göre muamele görecek.

Şimdi takririnizin lehinde, aleyhinde ikişer kişi konuştu. Bu takriri oya sunacağım. Bu takrir kabul edildiği takdirde komisyon kendisine yeni bir sözcü seçmek mecburiyetindedir. Yeni sözcünün seçilmesi için de bunu komisyona havale etmek durumundayız. Riyaset Divanı olarak biz sözcüyü ve sözcünün salâhiyetini komisyonun tesbidedeceği kanaatindeyiz. Komisyon daima sözcüsünü seçer. Komisyon kendi sözcüsüne itiraz etmediği müddetçe o sözcü salâhiyetlidir. Çünkü komisyon kendi sözcüsüne salâhiyet vermek hakkına münhasıran kendisi sahiptir. Şimdi bu önergeyi oya sunuyorum.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Efendim komisyon burada. Sözcü olarak muhalefet şerhi vermesine rağmen, Sayın Bağcıoğlu'nun sözcü olarak konuşmasını kabul ettiğine göre, bu hususlarda zabıtlara geçtiğine göre takririmi geri alıyorum efendim.

BAŞKAN — Takririnizi geri alıyorsanız, oylamıyalım.

COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Sayın Coşkun Kırca önergesini geri almıştır ve önerge geriverilmiştir.

ZEYYAT KOCAMEMİ (Tokat Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Hangi usul hakkında Sayın Kocamemi.

ZEYYAT KOCAMEMİ (Tokat Milletvekili) — Komisyon salâhiyetleri hakkında.

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin Milletvekili) — Kürsüde tasrih etsin.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Arıkan, zannediyorum, siz müdahale ettiniz. Neden tasrih edecektir? Sözü ben veririm ve Riyaset Heyeti Umumiyeyi de idare vazifesiyle mükelleftir. Soruyorum kendisine. Siz niçin müdahale ediyorsunuz? Tavzih ediniz. Nedir, usul hakkındaki konuşmanız? Lûtfen bir daha müdahale etmeyiniz.

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin Milletvekili) — Yerinden konuştuğu zaman işitmiyoruz.

BAŞKAN — Efendim, ben sualimi sorduktan sonra sizin de işiteceğiniz şekilde Heyeti Umumiyeye arz ederim. Usul hakkındaki konuşmanız hangi meselenin hangi usulü hakkındadır?

ZEYYAT KOCAMEMİ (Devamla) — Komisyon sözcülerinin salâhiyetinin komisyon tarafından tahdidi meselesi var...

BAŞKAN — Bunun usulü diye bir şey yok. Size söz vermiyorum. Esas hakkında söz istiyorsanız sıraya kaydedeceğim.

Şimdi, rapor hakkında Sayın Niyazi Ağırnaslı ilk defa söz istemişti, buyurun Sayın Ağırnaslı..

Sayın Vasfi Gerger, siz esas hakkında söz istiyor musunuz?

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi) — Evet.

BAŞKAN — Sayın Ağırnaslı.

NİYAZİ AĞIRNASLI (C. Senatosu Ankara Üyesi) — Muhterem arkadaşlarım, öyle sanıyorum ki, bu hâdisede bir prosedür hatası yüzünden T. B. M. Meclisinin muhterem üyeleri uzun uzadıya bunun üzerinde durmak ve meşgul olmak zorunluğunda kaldı. Yüce Heyetiniz tarafından seçilmiş olan birinci komisyon mazbatasını ittifakla vermişti. Yüce Meclis ittifak kararının burada müdafaasından sonra hâdisede suç olduğu kanaatini ekseriyetle izhar buyurdu. Ona tabi olarak dosya Anayasa Mahkemesine tevdi edildi. Anayasa Mahkemesinden dosyanın geliş sebebi sadece vasfı cürminin tâyini maksadına mâtuftur. Yani noksan kalan bu husus tekemmül edecek ve dosya tekrar Anayasa Mahkemesine gönderilecek idi. T. B. M. Meclisi buna şüphesiz ki mecbur edilemezdi. T. B. M. Meclisi önüne tekrar gelmiş olan bu hâdiseler Anayasa Mahkemesi, komisyonun varmış olduğu ittifak kararı muvacehesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin ekseriyet kararı ile kendisine sevk edilen bu dosyada suç unsorusunu bulamadığı için iade ettiğine göre muamele tâyinine mahal yoktur, deyip dosyayı kaldırabilirdi. Veya vasfı cürmiyi tâyin etmek için bir komisyon mârifetiyle tetkikat yaptırıp neticeye vardıktan sonra dosyayı sevk edebilirdi. Yüksek Meclis bu ikinci şıkkı tercih etti ve kurulmuş olan komisyon gündemde de aynen belirtildiği üzere sadece bu tetkik vazifesiyle mükellef bir komisyon oldu. Yüksek Meclis yapılmış olan tahkikatı noksan telâkki buyursa idi eski komisyona şu noktaları tamik ediniz, tetkik ediniz diye dosyayı tekrar iade ederdi. Ve bir komisyon mevcuttu ve bu Komisyon Yüksek Meclis tarafından seçilmiştir. Biz sadece vasfı cürminin tâyininden ibaret olan bir vazifeyi, huzurunuza çıkarak «Sadece bu vazife için biz bu dosyayı tekrar kabullenemeyiz; çünkü biz suç görmedik.» ifadesinde bulunarak komisyon adına bu vasfı cürmiyi tâyin vazifesini benimseyeceğimizi arz ettim, ifade ettim. Yüce Meclis, bunun üzerinedir ki, sırf bu hâdiseye munhasır olmak üzere bir tetkik komisyonu seçti.

Muhterem arkadaşlar, tetkik komisyonunun muhterem sözcüsü, «Komisyonda müzakere ettik, icabederse tahkikatı yeniler, şahit dinler ve icabında sanığı da tekrar dinler, yeni bir tahkikat yaparız.» şeklinde mütalâa serdettiler. Ben bunun kuvvetini hangi hukukî kaynaktan aldıklarını doğrusu kavrıyamadım. Yüce Meclisçe verilmiş olan vazife şu hudutların içinde olduğuna göre Muhterem Komisyonun Yüce Meclisçe kendisine verilmiş olan salâhiyet sınırını aşarak böyle bir karara da varmış olmasını benim hukuk anlayışım kavrıyamadı, özür dilerim. Gelelim meseleye.

Şimdi iki komisyonun iki zıt kararı var. Aynı Meclisten aynı siyasi teşekküllerden, partilerden seçilmiş olan onar kişilik iki komisyondan bir tanesi diyor ki, suç yok. Ne cezai, ne de malî suç yok diyor. Ve bu kararı verirken de, iki buçuk, üç ayı takibeden bir tahkikattan sonra ifadeleri tesbit ederek, İstanbul'da dosya ve evrak üzerinde, şirketin dosyası üzerinde tahkikat ve tetkikat yaparak, sanığı da şahitleri de bazan mükerreren dinlemelerden geçirerek bu kanaata varıyor.

İkinci komisyon sadece bu kanaatı tesbit ve tevsik eden dosya üzerinde bir tetkikat yaptıktan sonra bir hikmeti hüda, ben kavrıyamadım; bunun 180 derece zıttında bir karara varıyor.

hem cezai ve hemde malî mesuliyetin olduğu kararıyle Yüksek Huzurunuza geliyor.

Muhterem arkadaşlarımın hukukçu olmıyanları da çok iyi bilirler ki, hâkim ve hakem mevkiinde olan insanlar hislerden tamamiyle tecerrüdederler ve tamamen objektif hukuk kaidelerinin şartları ve icapları içerisinde hareket etmek mükellefiyetinde bulunurlar. Ben muhterem selefimiz komisyonun, («Selefiniz değil, halefiniz» olacak sesleri).. Teşekkür ederim, halefimiz komisyonun bu vacibeye bu lâzimeye riayet etmediği yolunda bir iddia serd edecek durumda değilim. Elbetteki böyle bir şeyden hazer ederim. Ama müsaade buyururlarsa aynı dosyadan nasıl bu neticeye vardıklarına hayretimizi de ifade etmek yerinde olur.

Muhterem arkadaşlar, bir takrir dolayısiyle, okunmamış olan gerekçeyi dikkatle okudum, takibettim. Bâzı noktalarda tahkikat dosyasında mevcudolanın dışına çıkan malûmatlara şahidoldum. Yeni bir tahkikat yapmamış olduklarına göre buna nasıl ıttıla kesbetmiş olduklarını doğrusu anlıyamadım. Bunlardan ezcümle sekizinci sayfada «Komisyonumuz sadece bakanla muhbir arasındaki iğbirarlı durumun muhbirin naklinden sonra değil, vazife gördüğü daha evvelki tarihlerde başlamış bulunduğunu tesbit etmekle iktifa etmiş ve Bakan Mehmet Baydur'un, savunmasında ileri sürdüğü yukardaki hususun vâridolmadığını ifade ile yetinmiş bulunmaktadır,» diyor.

Muhterem arkadaşlar, doğrusu Teşriî Meclise sadece hesap vermekle mükellef olan bir bakanın mahiyetindeki tali bir memurla iğbirarlı durumda görünmenin de anlaşılması benim bakımımdan güçtür. Vekiller, Heyeti Vekilenin müşterek mesuliyet sınırları içerisinde Parlâmentoya karşı hesap verirler ve bakanların sadece kanuni şartlar vazifelerini tâyin eder. Yoksa, maiyetlerindeki memurun birisi ile iğbirarlı durumu vardır, bilmem nedir, diye vazifelerini tâyin etmekte onunla karşılıklı çekişme durumuna elbetteki düşmezler ve bunu akla bile getirmek mümkün değildir.

Kaldı ki, dosyada - benim hafızam yanılmıyorsa - dosyada bu kanaate varılacak bir nokta görmedim. Dosyanın şu metninde daha evvelden böyle iğbirarlı durum vardır, diye ifade buyururlarsa çok memnun olurum. Çünkü iğbirar filân değil. Bizim bildiğimiz kadar Mehmet Baydur vekil olduktan sonra bâzı şüpheli gördüğü bir iki firmanın vekâletiyle irtibatının kesilmesini emretmiş. Bu firmalar arasında bahsi geçen Transexport şirketi, firmasıda vardır. «Bunların mümkün olduğu kadar vekâletten ayağını kesin» diye bir emir vermiş. Buna rağmen buna ittıba edilmemesi ve bâzı karışık, ki son günlerde gazetelere de mevzu olan muhbirin tutumu yüksek malûmlarıdır; birtakım şirketler kurmuş, o şirketlerde sermayesi gitikçe yükselen bir memur.. («Ne alâkası var» sesleri) Var alâkası, eğer bu zatın böyle karışık işlerini vekil daha evvelden sezdi de, bunu hiç olmazsa katî bir neticeye de vâsıl olamadığı için belki vazifeden uzaklaştıramasa bile o günkü mesul görevinden ayırarak ikinci derecede daha pasif bir hizmete tâyin etmesini takdirle ve uzak görürlükle vasıflandırmak yerinde olur. Ve sadece bundan ibaret bir tâyin keyfiyeti olmuştur, benim dosyadaki malûmatım bundan ibarettir. Şayanı itimat bir firma olmadığını takdir edeceği tabiî iken ihalenin türlü yolsuzluklarda malûl olarak bu firmanın inhisarına terk edilmesindeki garabeti Bakan Mehmet Baydur lehine kaydetmek imkânı olmıyacağı ifade buyuruluyor, muhterem komisyonun gerekçe kısmında.. Bu zat, o inhisar bizim dosyada mevcut kanaatimize göre terketmemiş. Ferme olmıyan birtakım tekliflerin hepsini nazarı itibara almış ve teklifleri ferme hale getirmek, yani teklif sahibini hukukan bağlamak teşebbüslerine her seferinde başvurmuş ve fakat daima gelen teklifler kendisini açık bulundurma gayretinde olan firmalardan vâridolduğu için yanaşmamışlar, teminat mektubuna ve saireye. Teklif yine açık kalmış. İkinci bir teklifi de vekâlet kabul etmiş ve hiçbir şekilde aynı firmanın inhisarı altına düşürmek gibi bir husus güdülmemiş. Bunun nereden çıkartılmış olduğunu da anlamak benim için mümkün olmadı. Hazinenin zararını intaceden ve millî menfaatlere aykırı bir tutuma sahip bulunduğu başlangıçta izahı yapılan olayın cereyan şekli ile sabittir. Raporda, arpalar daha yüksek fiyatla satılabilirdi de acaba ofise daha fazla bir para, menfaat sağlanabilir miydi; veya döviz şartları bakımından daha müsait bir müşteri bulunabilir miydi şeklinde, Hazinenin menfaati hususuna işaret etmeyi anladım, ama millî menfaatler meselesinde, malî menfaatler şeklinde ifade buyurmak suretiyle bunları millî

menfaat kabul etmişler. Fakat millî menfaatlerle hiç alâkası yok. Çünkü, buna mesnet olarak «arpaların kalitesinin bozulması, fazla arpa stokunun tazyik etmesi ve 1961 yılında fiyatların düşmeye devam etmesi şeklindeki iddiasıdır» deniliyor, Mehmet Baydur için. Daha aşağıdaki satırlarda da «1960 yılı sonlarında Ofis 1961 yılına ait gerekli rekolte tahminleri yaparak 85 bin ton beyaz arpanın ihracının muvafık olacağı hususunu Bakanlığa resmen bildirmiştir» diyor.

Şu halde, yukarıdaki stokların tazyiki yeni rekolte durumları hususunda bakana atfedilen peşin tutum kendiliğinden gelmemiş olduğunu aşağıda muhterem komisyon kabul etmiş oluyor. Yani, 5 satır evvelki sözlerini 5 satır sonra cerh etmiş bulunuyor. Toprak Mahsülleri Ofisinden yazı geliyor, bakanlığa, diyor ki, «rekolte durumu müsaittir. Malî, para durumumuz sıkıntı arz etmektedir. Stoklar, depolar yine sıkıntılı bir durumdadır. 85 000 ton arpanın satışı isabetli olur, satışına müsaade» diye bir yazı geliyor. Şu halde beş satır içinde bu kıymetli komisyonun raporunu tahlil etmekle görülüyor bir tenakuz ortada. Bu tenakuza nasıl düşülmüş olduğunu da anlıyamadım. Tütünlerde mavi küf hastalığının zuhuru ise bakanın savunmasında ileri sürdüğünün aksine arpaların satışından evvel değil satışın ikmalinden çok sonraya ait bir mevzudur, diyorlar. Komisyon bu hususta; ben yeniden dosyaya bakarak ifade etmediğim için hataya düşmüş olmak istemem, ama bizim vardığımız kanaat, aynı zamana taallûk ediyor. Mavi küf hastalığı ile bu durumun tahakkuku aynı zamana rastgeliyordu. Fakat katiyetle ifade etmiyeyim, belki tereddüdüm olabilir.

Gelelim hüküm kısmına: Muhterem arkadaşlar, asıl bu gerekçelerden sonra netice kısmında birinci maddeden başlıyarak, katiyet ifade eden, adeta hüküm tesis eden ve parlâmentodan, teşrii Meclisten geldiği için hukukî otoriteleri kanun gibi bağlamak durumuna düşmek za'fını gösteren ifadeler bulunmaktadır. Hiçbir vakit bir tetkik komisyonunun hattâ tahkik komisyonunun böyle katiyet ifade ederek filân suçludur, şu suçu yapmıştır demesini bir iddia makamının veya sorgu makamının hüküm tesis edici karekteri olmaması hasabiyle böyle bir yola gitmesini vazifesiyle bağdaştırmak da mümkün görülemez.

Ezcümle muhterem arkadaşlar Hazinenin zararına, dolayısiyle alıcı firmanın usülsüz ve yolsuz olarak milyonların üzerinde kârına sebebiyet verilmiştir, diye hüküm tesis ediliyor. Tahsisi mümkün ve hattâ zaruri iken bu hususlar nazara alınmadan aksine arpanın adı geçen firmaya satışında ısrar edilmesi suretiyle keza Hazine menfaatine aykırı ve firmaya iltizamkâr hareket edilmiştir, deniliyor. Yani hep hükümler tesis ediliyor. Başka bir hüküm tesisine hacet bırakmıyacak kesinlikle hükümler tesis ediliyor.

Muhterem arkadaşlar, dosyada bizim tetkik ettiğimiz kendilerinin de tetkikine aynen verilmiş olan dosyada - bakanın iltizamkârane hareket ettiğine delâlet edebilecek ne kadar vesika vardır diye sureti hususiyede itimadınızı istirham ederek ifade edeyim. Bu komisyonun sözcüsü olarak ben bizzat teker teker sayfaları karıştırıp aradım. İki yerde yalnız imzası var. Ayrıca da o günün müsteşarı ve dış ticaret daire reisi ve ofis umum müdürü bakanın doğrudan doğruya bu meselede alâkası olmamıştır, biz tâyin ederiz şeklinde vekilin iltizamkârlığını ifade eden veya bu şüpheyi doğurur şekilde değil tam eksine vekilin bu meselede fazla ilgilenmediğini ve sadece verilmiş olan mütalâaları tasvip etmekle yetinmiş olduğunu ifade edici kayıtlar varken, bu neticeyi nasıl çıkartmış olduklarını anlamak da mümkün değildir, muhterem arkadaşlar.

«BUNGE firmasının inhisarına terk edilmesinin yolsuz ve usulsüzlüğü tesbit olunmuş ve bunun alıcı firmayı korumak maksadiyle yapıldığı kabul edilmiştir.» deniyor raporda. Alıcı firmayı korumak maksadiyle yapılmış olduğunu, nasıl bu kanaate varılmış olduğunu komisyondan Yüce Meclisin sormak hakkıdır. Hangi delillere istinadederek bu kesin karara vardığını komisyondan öğrenmek hakkımızdır. Eski komisyonun sözcüsü olarak ve o dosyayı kendilerine hazırlamış komisyonun bir üyesi olarak aynı zamanda bu parlâmentonun bir üyesi olarak, komisyondan, bu kesin karara hangi delillere istinadederek varmış olduğunu soruyorum. Ve binnetice Ofis aleyhine neticelenmemiş bir teklif vermek telâkki edilmekle zarara bilerek sebebiyet verildiği

anlaşılmıştır. Arz ettiğim gibi, ferme teklif tek taraflı iradeyle tahakkuk edecek bir husus değildir. Tekliflerin herbirini ferme teklifler haline getirmeye vekâlet çaba göstermiş, Ofis gayret göstermiş ve fakat buna imkân bulamamıştır. Bu firmalar türlü feleğin çemberinden geçmiş usta firmalardır. Öyle kolay kolay sırtı yere gelecek firmalar değildir, yağlı güreş usulünü bilen firmalardır ve başlarında da bu gibi insanlar vardır. Avrupa piyasalarını adım adım takibediyorlar yüzde yüz kazanacağını bilmedikçe ferme teklife yanaşmıyor Yapamamışsa, kusuru vekâletin diye, yahutta bir vekilin diye göstermeye de imkân olduğunu zannetmiyorum Alıcı firmanın, tek taraflı iradesiyle muamelenin borsada tescil edilmesine göz yumulması zararın tahakkukuna sebebolmuştur. Bakın, komisyon raporunda benim de katıldığım nokta işte burasıdır Bu tescil keyfiyetinde bende bir şüpheye vardım. Arkadaşlarımızla beraber bu tescil keyfiyeti üzerinde durduk. Bu tescil keyfiyetinden dolayı T. M. O. nin İstanbul şubesi temsilcilerinin hakikaten suçlu olmaları ihtimalini mütalâa ve derpiş ettik. Ama bize gelen mesele Vekil sıfatı ile Mehmet Baydur'un politik mesuliyeti. Bunu tahkik ederken memurların derece derece mesuliyetleri var mıdır, yok mudur, ve bunun hududu şümulü nedir, yoluna gidilmesi bizim vazifemiz dışında olduğu için raporumuzda bu cihete işaret etmekle iktifa ettik. Ve bunda da göz yummak gibi bir husus görmedik, muhterem arkadaşlar. Ve hakikaten Vekilin hangi mucible veya yazı ile göz yummuş olduğunu gördüklerini de muhterem komisyondan öğrenirsem tenevvür etmiş olacağım. Çünkü o safhalarda bilâkis, tescili durdurmak, satışı durdurmak yolunda Vekâlette bir çaba gösterilmiştir Binaenaleyh, bu hususta arz ettiğim gibi, tescile, tek taraflı bir irade ile mutavaat gösteren Ofisin İstanbul teşkilâtını belki ihmalkâr veya suçlu görmek mümkündür, ama, Vekilin bu işte göz yumması gibi bir iddia gayrivarit oluyor. Çünkü, katiyetle ifade edeyim ki, dosyada böyle bir vesika yoktur.. «Muamelenin seyri itibariyle firmanın himaye edildiğinin sarih surette sabit olduğu ve Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un işbu satışa ve seyrine hasbelkanun bidayetten beri vâkıf bulunduğu ve satışın başından sonuna kadar bakanlığın emir ve talimat ve direktifleri dâhilinde yürütüldüğü anlaşılmış bulunmaktadır.» Vallahi, ben özür dilerim ama, şu kadar kati ifadeyi ben kullanamazdım. «Anlaşılmış bulunmaktadır» diyor; bidayetten beri Vekilin kasden, bilerek himaye ettiği, suiistimale vasıta olduğu alet olduğu, hattâ bir şey eksik kalmış; kendisine miktar tâyin ederek şu kadar para yediği denmediği sadece eksik kalmış. (Gülüşmeler.) Doğrusu, bizim kendilerine verdiğimiz vazifenin hudutlarını, sınırlarını bu derece aşmak hakkını nereden çıkarmış olduklarını ve kıymetlerini çok takdir ettiğim hukukçuluk vasıfları ile bu tarzı hareketi nasıl bağdaştırabildiklerini anlıyamadığımı ifade etmek isterim.

Yukarda tadadadolunan hususların sabit olduğu ve sanığın bu hususların cümlesinden sorumlu bulunduğunu komisyonumuz, tesbit etmiş; hükme , ihtiyaç yok. Sabit olmuş. Hükme ne lüzum var? Ne hükmü? Kanun kuvvetinde, siz de bunu, bu raporu tasdik edeceksiniz, tamam, yaftalı bir insanı cemiyetin ortasına atacağız.

Muhterem arkadaşlar, hissî kararlarla bu Parlâmentoyu, Parlâmentonun yüksek vazifelerini, hissî birtakım yollara giderek, çıkmazlara sürüklemiyelim. Ben ısrar etmem ki, bizim gözümüzden kaçan hususlar bulunmamıştır... Elbette olabilir. İnsan olarak böyledir iddia bizi hataya sevk edebilir. Hâkim de, hakem de yanılabilir. Ama müsaade buyurulursa aynı salâhiyetleri haiz, hattâ 1 ncisinin tamamlayıcısı mahiyette seçilmiş olan bir komisyon tarafından, bir temyiz kararı gibi hüküm tescil edilmiş olmasını, tasdik edilmiş olmasını anlamak mümkün değildir. Ben, ne Bonn Büyükelçiliğine Mehmet Baydur geldikten sonra gönderilecek bir taraftarım olduğunu ne de Mehmet Baydur'u tanıdığımı, veya hakkında her hangi bir fikir sahibi olduğum iddiasında olmadan şunu ifade edeyim ki, sadece bu dosya içinde kendisini tanıdım. Bu dosya münasebetiyle tanıdım. Muhterem arkadaşlarım, yanlış bir yoldan kendimizi alıkoyalım. Hissî bir yoldan kendimizi alıkoyalım. Ben sadece bu hususları arz etmek ve sadece vazifesini tâyin

buyurduğunuz hudutlar içinde şu dosyaya göre olsa olsa ihmali mevcut görüldüğüne göre, ki, Yüce Parlâmentonun temayülü öyle idi, ihmalden şu 240 ncı maddeden sevkı icabeder diye, komisyonun iki, üç satırlık bir mazbata ile huzurunuza gelmesi yerinde olurdu. Bu kadar gayretler sarf edip, çıkmaza düşmeselerdi satırların içinde bu derece tenakuza düşmeselerdi çok daha iyi etmiş olurlardı.

Huzurunuzu işgal ettiğim için özür dilerim, karar sizindir ama her halde hissî şeylerden sakınmalı ve kanun mercilerinin, en yüksek kanun merciinin vereceği karara da buradan müessir olacak şekilde hüküm tesis etmiş karakterini taşıyan ibareleri ihtiva eden raporu kabul buyurmamalısınız.

Saygılarımla.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Komisyon söz istiyor.

AHMET SAVRUN (Adana Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

AHMET SAVRUN (Adana Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, daha evvel Yüce Heyetiniz Sayın Mehmet Baydur'un Divanı Âliye sevkine karar vermiş, bu karar ittihaz edildikten sonra eksik kalan hususları tamamlamak üzere Anayasa Mahkemesi suçun vasfını tâyin hususunda, dosyayı iade etmiştir.

Şimdi bizim buradaki görüşmelerimiz bu suç vasfının tâyini hususunda olmalıdır. Tekrar arkadaşlarımız çıkıyor, bütün mevzuatı karıştırarak, eski komisyonun, yeni komisyonun raporlarını mukayese ederek ortada suç olmadığını iddia ediyor. Bu iddiaya göre, Yüce Meclis kalkıp Mehmet Baydur'un tekrar Divanı Âliye sevkinden feragat mi edecektir? Kendi kendisini naksedecek bir karara mı varacak? Nasıl ki, bir Temyiz Mahkemesinin naks kararına, diğer bir mahkeme onun eksik hususlarını tamamlamakla mükellef ise, tâyin ettiğiniz komisyon da bu vasıfta bir komisyon olduğuna göre, bizim bu görüşmemiz de bu suçun vasfını tâyin hususunda olmalıdır kanaatimce. Onun için görüşmelerimizi buna inhisar ettirmek hususundan arkadaşlarımın ayrılmamasını ve Yüksek Başkanlığın da bu hususa itina buyurmasını istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Ahmet Savrun, usule aykırı bir müzakere cereyan etmiyor. Zira müzakere, komisyonun getirdiği rapor üzerindedir. Komisyonun getirdiği rapor üzerinde müzakere açıldığına göre, bu raporda temas edilen bütün konular hatipler tarafından ele alınıp konuşulabilir. Komisyon, Mehmet Baydur'un şu maddeye göre mahkemeye sevkı gerekir, diye iki kelimeden ibaret bir rapor getirmemiştir.

Şimdi söz, komisyon sözcüsünündür. Buyurun efendim.

TALÂT OĞUZ (Mardin) — Efendim, biz de söz almıştık.

BAŞKAN — Efendim, sizin söz sıranızı kaydettim. Komisyon sözcüsü takdimen söz istedi. İçtüzükte, komisyona, Hükümete takdimen söz verilir sarahati vardır. Buyurun efendim.

SORUŞTURMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım; bendeniz Komisyon Sözcüsü olarak bu raporun, bilhassa bu rapora muhalif fikir ve kanaat taşıyan muhterem üyelerin beyanlarından sonra kanaatlerimi bildirmek isterdim ve usul de bu olmalı idi. Bu sebeple, esas hakkında müzakereler başlar başlamaz daha ilk arkadaşımızın fikir beyan etmesinden sonra huzurunuzu işgal ettiğimden dolayı özür dilerim. Ama arkadaşımız Niyazi Ağırnaslı o derece komisyonu itham altında bulunduran ve âdeta tarafgir bir hareket ve tutum içinde olduğunu ifade eden davranışlar ve deyimlerle suçladı ki, söz almaya mecbur oldum ve anlamadığı hususları kendisine izah etmeye ve böylece de meseleyi biraz deşmeye ihtiyaç ve zaruret duydum.

Şimdi arkadaşlar, Niyazi Ağırnaslı, madde, madde tesbit ettiğimiz bâzı hususları sormakta ve bunları anlıyamadığını ifade ile «benim hukuk nasyonuma sığmadı, Komisyon niye böyle yaptı, hiç anlıyamadım.» falan gibi toparlak ifadelerle üyelerin fikir ve kanaatlerini âdeta komisyona hasım gibi, bir tarza ve tutuma götürmek istemektedir.

Şimdi teker, teker arkadaşıma cevap arz edeceğim. Dediler ki, (Gitti, gitti sesleri.) Gitsin, meselenin bu şekilde konuşulmasında ve zabıtlara geçmesinde büyük fayda vardır. Aynı zamanda komisyon raporunu da böylece savunmuş olacağım.

Biz komisyon olarak evvelâ demişiz ki, «İstersek şahidi dinler, hattâ sanığı da sorguya çekeriz, ama bunu yapmadık.» Arkadaşımız da bunu hukuk nosyonuna sığdıramamış ve «Niye böyle yaptınız?» diye soruyor.

Arkadaşım dikkat etmemiş galiba, yahutta burada ben bu hususta beyanatta bulunurken kendileri dışarda idiler veya başka bir şeyle meşguldüler. Ben demiştim ki, «Yüce Heyetiniz Komisyonun bu tarzı tekekkübü şu maksatla meydana getirdi; biz yalnızca suçun vasfını tâyin ve kanun maddesini tesbitle vazifeli bir Komisyonuz. Bizden evvel bir komisyon çalışmış, şahit dinlemiş, evrak celbetmiş. Komisyonun elinde bugün 7-8 büyük dosya var. Âdeta bir çuval dolduracak kadar, evrak var. Bunların içinde, bütün bu işe ait lehte ve aleyhte olan evrakları celbetmiş, bu satışın nasıl cereyan ettiğini bize açıkça gösterecek Yüce Divanda enine boyuna tetkik edilecek vesikaları toplamıştır.» Ama, şahitleri de dinlemiş, sanık Mehmet Baydur'u sorguya çekmiş olduğu halde, hattâ birinci Komisyon hâdiseleri teker, teker eteb etab tesbit etmiş olduğu halde, neticede suçsuzluğuna karar verilmiş ve malî ve cezai mesuliyeti yoktur, denmiş.

Asıl biz, sözcüsü bulunduğu o ilk komisyonun raporunda o şekildeki ifadeden sonra o neticeye nasıl vardıklarını anlıyamadık. Bir hukukçu sıfatı ile, o komisyon raporunu dikkatlice tetkik ettik. Hattâ yazışmalar ihtiva eden evrakları da aldık. Bütün bunların sonunda işin böyle üstünde biraz durduğumuzu Yüce Heyetinize isbat etmek için de âdeta bir sorgu hâkimi kararnamesinin usulünde yazdık. Evvelâ bunu Meclise kim getirmiştir? İşte Amasya Milletvekileri Nevzat Şener ve Macit Zeren getirmişlerdir. Onlar ne demişler? Onu da özet olarak yazdık. Mehmet Baydur'a hangi suçları isnadetmişler onları da yazdık. Ondan sonra hâdisenin sureti cereyanı dedik, dosya muhteviyatına göre yani bunları uzun uzun Yüksek Heyetinize anlatarak, vaktinizi almak istemem, o derece realitelere, o derece dosyaya uygundur ki, rapor yazılış tarzı itibariyle bir mahkeme kararı gibi. Böylece iddia, ondan sonra bununla da iktifa edilmiyerek sanığın müdafaasına geçmişiz. Ne diyor Mehmet Baydur? Üstüne atılan suçları reddeden beyanları var. ifadeleri var, bana şunu isnadediyorlar ama, ben suçsuzum müteaddit madde madde tasrih etmiş. Bunları da aldık. Ondan sonra bunları cerhedici neticeye götürücü dosya içindeki vesikalar sabit ifadeleri ve hâdisenin cereyan tarzından çıkardığımız kanaatımızı da yazdık. Dedik ki, Mehmet Baydur şöyle diyor ama, hakikate uymuyor bu. Bu müdafaa realitenin dışında. Çünkü falan falan vesika bunun aksini ispat ediyor dedik. Bunları da tarih numarasiyle yazdık dosyaya. Ondan sonra netice kısmına geldik. İşte bütün bu incelememezin sonucunda vicdani kanatimiz budur dedik. Şimdi arkadaşlar, içimizde o derece, mesai itibariyle dikkatli çalışan arkadaşlar vardır ki, meselâ Reşit Ülker arkadaşım buradaydı biraz evvel, gitmişler herhalde, Halk Partisi Milletvekili, İstanbul Milletvekili arkadaşım Reşit Ülker'in böyle meseleleri didik didik eden bir çalışma usulü vardır, takdir ettiğim bir usulü bâzı noktalarda aydınlanmadı, Komisyona teker teker sordu, dedi ki bu Komisyonda karar vereceğiz, şu nokta falanı bir başka güne tâlik ettik. Hattâ aramızda bu meseleleri incelemek için hususi sözcüler seçtik. Bu sözcüler, bunları inceledi, tetkiklerde bulundular. Bir sözcü Ticaret Bakanının böyle muamelelerde, kanun itibiriyle, vazifeli olup olmadığı hususunu tetkik etsin dedik. Bir arkadaşımızı vazifelendirdik. Bu arkadaşımız, bu hususlaki mevzuatı inceledi Ticaret Vekâletinde yüksek dereceli memurlarla temaslarda bulunup geldi. Komisyonda izahatta bulundu. Ondan sonra satış nasıl yapılmıştır, bunu da başkası incelesin dedik. Böyle arkadaşlarımızı fazifelendirdik. Onlar Komisyon huzurunda kanaatlerini ifade ettiler. Muhterem Komisyon Başkanı Saadet Evren burada yok, olsalardı çalışma tarzımızı, kanaatlerini bildirirlerdi kendisinin raporda imzası vardır, enine boyuna oturdu çalıştı ve kendisi ile bu raporu yazmak için 10 - 12 gün emek sarfettik. Yoksa rasgele yazılmış bir rapor değildir. Biz de meseleleri incelemeyip vicdanımızı suiistimal etmiyeceğimizi her halde kabul etmeniz lâzımdır.

Arkadaşlarım 2 nci nokta olarak soruyorlar diyorlar ki, Mehmet Baydur'u rapor kesin şekilde suçluyor. Evet arkadaşlar Baydur'u rapor kesin şekilde suçluyor. Bundan daha tabiî bir şey olamaz. Çünkü komisyonumuz suçun vasfını tâyin ve tesbitle mükellef bir komisyon,

vazifeli bir komisyon. Ne diyeceğiz yani, falan falan oldu, hâdise böyle olmuş, ama işte siz, mahkeme, ne yaparsanız yapınız mı diyeceğiz?

Bunun için dönmüş Yüce Divandan bu evrak, Anayasa Mahkemesi bunun için göndermiş Yüce Heyetinize evrakı, eksik demiş. Yalnızca malî ve cezai mesuliyeti vardır demek kâfi değildir demiş. Bu satışta, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un neler yapmış olduğunu, hangi sebeplerle vazifesini ihmal veya suiistimal ettiğini açık açık tasrih et demiş, Meclisinize. Meclisinize niyabeten seçtiğiniz Komisyonunuz da suçun vasfını tâyin ve tesbit için didiklemelerde bulunmuşuz, evrakları incelemişiz, onlardan neticelere varmışız. O neticeler bizi Mehmet Baydur'un suçlu olduğu kanaatına götürmüş. Aslında Meclisiniz suçluluk kararını vermiştir. Biz o suçun ne olduğunu araştırmış ve tesbit etmişiz. Onun için Mehmet Baydur şunu yapmıştır demekte hakkımız olduğu gibi eksiklikleri tamamlamakla vazifeli komisyonun ucunda bu şekilde kesin sonuçlara varmasında da isabet olduğu âşikârdır. Biz raporda ne demişiz? Beş satır evvel yazdığımızı beş satır sonra cerhetmişiz. Hiç böyle bir yere raslıyamadım. Arkadaşımın bunların nerelerde olduklarını bildirseydi kendisine teşekkür ederdim. Bir nokta var, meselâ tütünlerdeki mavi küf hastalığına dokundular ve dediler ki «ben birinci komisyon sözcüsü iken o zaman tesbit etmiştik galiba, aynı zamana raslıyor, Küf hastalığı» Arkadaşlar, arkadaşım dikkatle bizim raporumuzu inceleseydi bunun cevabını bulacaktı orada. Çünkü biz Mehmet Baydur'un buna ait müdafaasını yazmışız oraya. Altında da Mavi küf hastalığının hâdiseden sonra olduğunu falan vesikaya müstenittir diye tasrih etmişiz raporumuzda. Mehmet Baydur diyor ki, «Mavi küf hastalığı aynı ana raslar» Halbuki dosya içerisinde evrakla sabittir ki, aynı ana raslamamaktadır.

Binaenalyeh, sanığın bu hususta ki beyanı da hakikate uymamaktadır. Arkadaşımız bunlara baksaydı görecekti. Sonra «şirkete iltizamkâr harekette bulundu» demişiz. Komisyon bunu söyleyemezmiş. «Komisyon, Yüce Heyetinizin vermiş olduğu vazife şumûlünü aşmış» Arkadaşların, raporda yazılı her kelime ve cümlenin mesulüyüz. Ve orada yazılı olduğu gibi de Bakanın bahsi geçen şirkete iltizamkâr hareket etmiş olduğu neticesine insan kendini rahatça vardırıyor. Bakınız bir misal vereyim: Meselâ bu şirkete, ki, bu şirket Trans-Türk Şirketidir, İngiliz BUNGE firmasının aracılığını yapmaktadır ve BUNGE firmasını siper alarak işe girmiştir ve Bakanın müdafaalarında bildirdiği gibi şirkettir. Bakan demektedir ki «bu şirket, ona buna rüşvet veren bir şirkettir» peki öyle ise bizim şimdi sormaya hakkımız yok mudur, «Muhterem Baydur bu şirket rüşvet vermekle meluf bir şirkettir, korkunç bir şirkettir, sen niye ihaleyi bu şirkete yaptın?» Şimdi arkadaşlar o derece hadiseler sarih ki Mehmet Baydur bunu böyle söyler, ama bu şirkete ihaleyi yapar ben bu şirketi iltizamkâr hareket etti diyemem. Niye diyemiyeceğim. Sonra 45 dolâr toptan buna ihale yapılır. Ama bu şirket alır bu raporları 68 dolâra satar arkadaşlar. 45 dolâr, 68 dolâr; 52 500 ton arpadır, bu milyonlar, milyarlar bahis mevzuudur. Hazine milyonlarca lira zarara sokulmuştur. Alıcı firma lehine milyonlarca lira kazandırılmıştır. Hâlâ ben, Mehmet Baydur'un o firma lehine iltizamkâr hareket etmiş olduğunu söyliyemiyeceğim. Bunu rahatlıkla söyliyecek mevkide olduğumuzu kabul etmenizi istirham ederim.

Şimdi, arpaların 68 dolâra -İsrail Devlet İstatistik bültenlerinden aldığımız rakamlarla- 68 dolâra satılmış olduğunu, bilâhara muhbirin bu ihbarına istinaden hadiseyi Meclise etiren arkadaşlarımız tahkikat komisyonunun faaliyette bulunduğu bir sırada vermiş oldukları dilekçelerinde tasrih etmişler ve bu istatistik bültenlerinin fotokopilerini Komisyonumuza vermişlerdir. Fas Marok'un istatistiklerinden de bu anlaşılmaktadır. Yani bu şirket almış Türkiye'den 45 dolâra, rahat rahat 68 dolâra buralara satmış. Kaldı ki, alıcı firma arpanın tonunu 45 dolârdan daha noksanına almıştır. Çünkü, biliyorsunuz ki, bu satış Türk-İngiliz Esleha Anlaşması çerçevesi dâhilinde yapılmış. Paranın yüzde 65 i dolâr olarak verilmiş, Türkiye'ye girmiş bir döviz kaynağı, ama % 35 i İngiliz-Türk Esleha anlaşmasına müsteniden İngiltere'ye olan silâh borcumuzu kapatmak üzere tütün ve bir başka madde daha, ismi şimdi aklıma gelmedi o maddenin verilmesi suretiyle kapatılmasına mütedair anlaşma çerçevesi dâhilinde ödenmek üzere. Yani şirket diyor ki «ben senden bunu 45 dolâra alırım, ama parasının tamamını dolâr olarak ver-

mem; % 65 ini veririm, % 35 ini de tütünden muhassas fondan karşılamak üzere bir takas muamelesi gibi bir muamele ile yapar mısın?» bunu diyor. Evvelâ burada % 35 bir döviz ziyaı var. Ondan sonra İngiltere bu anlaşma çerçevesi içine sokar mı sokmaz mı diye bir ticari ve harici muameleler mevzuubahis. Ondan sonra o sırada Amerika'lılarla bir Surplus anlaşması var, ona tamamen muhalif. Bütün bunları Bakan çiğnemiş bütün bu şartlara riayet etmemiş. Dosya içerisinde sabit. Yapınız, satınız, veriniz diye emirleri var. Telefon emirleri olduğunu şahitler söylemişler, efendim? Bu bakanın halâ o şirkete iltizamkâr hareket etmediğini arkadaşımız bu kürsüden müdafaa cesaretini kendinde nasıl bulur? Bunu anlıyamadım. İşte ben de hangi şeyi anlıyamadığımı sormak suretiyle anlıyamadığı noktayı arkadaşıma anlatmıya çalışıyorum.

Şimdi arkadaşlar, yalnızca bir noktada mutabakat var, dediler. Teşekkür ederim kendilerine. O da tescil keyfiyetinde. Bir nokta da tescil hususuna temas edeyim. Şimdi arkadaşlar bu satış muamelesi yapılmadan önce birçok teklifler var Bakanlığa, Ofise. Bu teklifler, 45 dolârın üzerinde teklifler. Mehmet Baydur, Ticaret Vekili olarak kanuni yetkisini kullanarak çünkü bu şekildeki bir satışı döviz mevzuubahis olduğu takdirde Toprak Mahsulleri Ofisi yapmıya yetkili değil. Teamül ve kanun icabı Vekilin yetkisi dâhilinde. Vekilin müsadasini alıyorlar. Vekile soruyorlar: «Falan falan firma müracaatte bulundu. 48 dolârdan 47,2 dolârdan, 49 dolârdan talipler var. Bunlara ne dersiniz?» diyorlar. Bütün bu müracaat eden firmaların tekliflerini anlaşmalı memleketlere dâhil; çünkü bâzı tekliflerde böyle İngiliz Esleha Anlaşmasına falan tabi olsun % 35 i diye teklifler yapmışlar sırf bu esbabı mucibe ile meselâ 47 dolârlık teklifi reddetmiş. Vekil reddedince o icabı kabulsuz kalmış ve ticaret hukukunda ve alım ve satım hukukunda talep ve icap bir anda tekevvün etmediği için bir açık meydana gelmemiş. Talepler gitmiş sağasola. Bir hafta sonra aynı vekil aynı şartlarla yapılmış, ama daha aşağı bir teklifi kabul etmiş. Şimdi siz nasıl demezsiniz ki o şirkete iltizam etmiş bu vekil. Yani neye yapmış bunu. Vekil o makamda niçin oturmaktadır? Vekil, müdafaasında bu hususları söylece reddetmek istemektedir. Bunları da teker teker inceledik arkadaşlar. Meselâ bir noktada demek istemektedir ki, «efendim, biz bunu böyle yaptık, yaptık ama işte arpaları satmak icabediyordu. Tütünlerde küf hastalığı vardı. Binaenaleyh, küf hastalığı sonra zuhur etti, o anda yoktu. İşte efendim, falan falan firmanın yapmış olduğu teklifler usulüne uygun teklifler değildi. Onun için reddettik bunları. Şimdi anlatmış olduğum biraz evvelki sarih beyanlardan açıklanmaktadır ki, anlaşılmaktadır ki, vekilin söylemiş olduğu bu müdafaaların hiç birisi varit değildir. Bir defa, Bakan dolâr itibariyle % 35 ziyaa sebebiyet verdiği için. Bu 45 dolârlık teklif aslında 35-36 dolârlık bir teklif olmak lâzım gelir. Halbuki o bir tarafta, yüzde yüzü dövizle ödenecek 47,2 dolârlık bir teklif var. Sonra aynı şirketin Trans-Türk Şirketinin bir başka şirketin aracılığına istinaden yapmış olduğu 45 dolârın üstünde bir teklifi -arz etmiş olduğum gibi anlaşmalı memleketler için teklif yapıyorsunuz. Siz teminat da yatırmadınız- Onun için reddediyorum, diye sarih retler var, Bakanlık tarafından yapılmış. Bizzat Mehmet Baydur'un imzasını taşıyan ret teklifleri var. Ondan sonra daha çok dûn bir fiyatla, hem de muhbirden para aldığını söylemek suretiyle ticari hayatta biraz itibarı sarsılmış olduğu maznun tarafından müdafaasında tesbit edilmiş bir şirkete yapılan bir ihale. Buyurunuz siz bütün bunlar muvacehesinde bu bakanın nasıl hiç olmazsa vazifesini ihmal ettiği neticesine varmayın, bu mümkün müdür? Onun içindir ki, bakan falanı yapmıştır bu sebeple falan suç unsuru doğmuştur, diye komisyonunuz size niyabeten Anayasa Mahkemesinin söylemiş olduğu eksiklikleri tamamlamıya çalışmış, gayret göstermiştir. Yoksa komisyonunuz hiçbir zaman almış olduğu yetki şümulünü aşmak istememiş ve bunu aşmamıştır da.

Muhterem arkadaşlarım, «Vekil hangi yazı ile bunları yazmıştır» diye Niyazi Ağırnaslı sordular. Var raporumuzda. Dikkatli okumadıkları anlaşılıyor. Vekilin hangi tarih ve numaralı yazılarla bunları yazmış olduğu hususu raporumuzun 3 ncü sayfasından itibaren 4 ncü sayfanın ortasına kadar «Delillerin tahlili ve münakaşası» kısmına kadar, tesbit ettiğimiz dosyaya göre hadisenin cereyan şekli başlığını taşıyan kısmında var. Teker teker var. Meselâ raporumuzda yazmışız ilk teklif-

ler nelerdir? Bir pasaj okumak isterim, rapordan: «Buna binaen 10 . 10 . 1960 da kapalı zarf usulü ile opsiyonlu olarak ihaleye çıkan arpalara; serbest dövizle (45,02) ve (47,65) dolâr fob fiyat verildiği gibi, Yugoslav kliringinden fob (50,76) dolârla talip zuhur etmiştir.» Bunlar resmen dosyaların içinde var. Arpalar ofis tarafından (zapta geçmesi için tarih ve numarayı arz ediyorum) 15 . 11 . 1960 da yeniden satışa çıkarılmış. Ondan sonra bu 45 dolârlık teklif bakanlık 5 gün sonra, 24.4.1961 tarih 5/3706 sayılı cevabi yazısında anlaşmalı memleketlere ihracın uygun görümediğini bir yazı ile bildirdiği halde, 24 . 5 . 1961 tarih 1717 sayılı yazısı ile Toprak Mahsulleri Ofisine bu ihaleyi kabul et, diye de yazmış. İşte size delil. Tarih numarasiyle delil, evrak içinde, dosya içinde. Kaldı ki şahitlerde bakanın bu satış ile hassasiyetle ilgilendiğini telefon emirleriyle bu satışın yapılmasını arzu ettiğini de açıklamış bulunmaktadırlar. Bunun için komisyonunuz raporunda sarih hükümlere varmış ve suçun nelerden ibaret olduğunu teker teker vasıflarını tâyin ve tesbit etmek suretiyle rapora geçirmiştir. Onun için Niyazi Ağırnaslı arkadaşımızın size niyabeten çalışan komisyonunuzu, âdeta vazife şümulünü aşmak suretiyle suçlaması yersizdir ve yolsuzdur. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Vasfi Gerger? Yok..

Rapor hakkında başka söz istiyen? Yok... Raporu oylarınıza sunuyorum.

SUPHİ BATUR (C. Senatosu Sinop Üyesi) — Fakat ekseriyet yok Başkanım. Biz beş kişi olarak ayağa kalkıp yoklama talebedelim isterseniz.

BAŞKAN — Sayın Batur bu benim isteğimle değil; siz istiyorsanız beş kişi kalkıp ekseriyet yok, deyin. (Yoklama yapın, sesleri).

Lûtfen oturun arkadaşlar. Zaten ayrıca beş imza ile ekseriyetin olmadığını ifade eden bir önerge gelmiştir. Bu önergeyi okutuyorum. (Gürültüler)

Muhterem arkadaşlar, ekseriyetin olmadığı iddiası her zaman ve bilhassa oylama esnasında yapılabilir. Oylamanın sıhhatinin şüpheye düşmemesi lâzımgelir.

Yüksek Başkanlığa

Böylesine önemli bir konuda çoğunluk olmadan müzakere yapılması uygun değildir. Yoklama yapılmasını rica ederiz.

C. S. Tabiî Üyesi	C. S. Tabiî Üyesi
Sami Küçük	Suphi Karaman
C. S. Tabiî Üyesi	Antalya Milletvekili
Kâmil Karavelioğlu	Etem Ağva

Mardin Milletvekili
Ahmet Ali Arıkan

(Gürültüler.)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, lûtfen yerlerinize oturun.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir Milletvekili) — Önergenin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Bunun aleyhinde konuşulamaz. İçtüzükte sarahat vardır, 5 arkadaş ekseriyetin olmadığını iddia ederse, yoklama yapmaya mecburuz.

Sayın arkadaşlar, yoklamayı otomatik cihazla yapacağız.

(Komisyon üyeleri nasıl oy kullanacak? Sesleri.) Komisyon üyeleri yerlerine veya her hangi bir yere giderek oylarını kullanabilirler.

Sayın üyeler anahtarları sağa çevirip beyaz düğmeye lûtfen bassınlar.

(Otomatik oylama cihazı ile yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir. Yapılan yoklama neticesinde çoğunluğun olmadığı tesbit edilmiştir. Bu sebeple Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısını kapatıyorum. (Ne zamana sesleri.)

Muhterem arkadaşlarım, şimdiye kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşimi sadece açılmış ve kapatılmıştır. Tâlik mevzuu bilâhara kararlaştırıldığından Riyaset Divanı Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı gününü bilâhara ilân eder.

Kapanma saati : 18,53

Türkiye Büyük Millet Meclisi
GÜNDEMİ

ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM

15 . 1 . 1964 Çarşamba

Saat : 14,00

I
BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Eski Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci ile eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nafiz Körez hakkında soruşturma yapmakla görevli komisyondan istifa ettiği bildirilen Cumhuriyet Senatosu Artvin Üyesi Fehmi Alpaslan'ın yerine yeni bir üyenin seçilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (3/40)

II
GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı : 18) [Dağıtma tarihi : 9 . 1 . 1964]

2. — Eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı : 19) [Dağıtma tarihi : 9 . 1 . 1964]

3. — Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1) (S. Sayısı : 20) [Dağıtma tarihi : 9 . 1 . 1964]

4. — Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Yüce Divana sevk evrakında görülen noksanlar dolayısiyle dosyanın iade olunduğuna dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Komisyonu raporu (3/33) (S. Sayısı: 21) [Dağıtma tarihi : 9 . 1 . 1964]

Dönem : 1
Toplantı : 3

T. B. M. M. S. Sayısı : 18

Eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1)

Soruşturma Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu
Başkanlığı
Esas No. : 3/1
Karar No. : 2

Ankara: 24 . 12 . 1963

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görevini kötüye kullanmaktan sanık Çalışma eski Bakanı Mümtaz Tarhan hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair rapor Komisyonumuza havale edilmiş bulunmakla sanığın savunması alındıktan, şahitler dinlendikten ve gerekli soruşturma yapıldıktan sonra dosya incelenip gereği düşünüldü:

Sanık Mümtaz Tarhan'ın kendinden evvelki Bakanlar zamanında Ticaret Bakanlığına bağlı bulunan İşçi Sigortaları ile İş ve İşçi Bulma Kurumlarının ayrı ayrı düzenlemekte oldukları faaliyet ve propagandalarını havi broşürlerin kendi zamanında birleştirilerek eski ile yeninin mukayesesini ve Bakanlığın propagandasını muhtevi olan bu broşürlerin bir arada daha toplu ve daha ucuza mal olması ve bağlı oldukları Vekâletin faaliyet ve propagandasının birlikte yapılması daha yerinde olacağı düşüncesiyle ve bu sebeple neşredilmiş olduğu, sanık tarafından kurumlara söylenmiş olmakla beraber her hangi bir tazyik yapılmadığı ve broşürlerin bir elden ve daha ucuz olması ve propagandanın toplu olarak bu yolla yapılmasının daha seri ve daha faydalı olacağı mülâhazasından başka bir maksatla tesiri icra etmemiş bulunduğu hususları sanığın savunması ve bunu teyideden eski İşçi Sigortaları Kurumu üyeleri İlhan Altan, Rahmi Alp, Ekrem Özkılıç, Nakî Tezel, Muhittin Tanır, Selâhattin Gürsu ve İşçi Sigortaları Yönetim Kurulu eski Başkanı Cemal Kiper ve Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Umum Müdürü Ekrem Aymen'in ifadeleri, elde mevcut evrak ve broşürlerle anlaşılmış olmakla bu fiilin vazifeyi suistimal olarak vasıflandırmaya bu delâil karşısında imkân bulunmadığı gibi bu şekildeki propagandanın Bakanın bir memur olmaktan ziyade sıfat ve hüviyeti itibariyle de bu olayın suç olamıyacağı ve keza isnadolunan suçda kanunun aradığı unsur bakımından ve bilhassa sanığın bakanlık sıfatından ve bu sıfatın gerektirdiği vazaif itibariyle partizanca hareket sayılamıyacağı ve esasen sanığın vazifeyi suistimal kasdiyle hareket ettiği cihetı de kesin olarak sübut bulmamasına ve bu durum karşısında mahkemeye sevkinin yerinde ve isabetli hukukî bir yol olamıyacağı düşünce ve kanaatine dayanılarak mumaileyh sanık Mümtaz Tarhan'ın sorumlu olmadığına Komisyonumuzca ekseriyetle karar verilmiştir.

Keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Soruşturma Komisyonu Başkanı
Nevşehir
R. Demirsoy

Bu Rapor Sözcüsü ve Kâtip
Bolu
S. Uzunhasanoğlu

Afyon Karahisar *M. Y. İnceoğlu*	Afyon Karahisar Söz hakkım mahfuzdur *R. Hancıoğlu*	Artvin *F. Alpaslan*	Kayseri *H. Kalpaklıoğlu*
Kars *K. Kaya*	Kars *L. Aküzüm*	Kırşehir *H. Özmen*	Eskişehir Karara muhalifim Söz hakkım baki *Ş. Asbuzoğlu*

Dönem : 1
Toplantı : 3

T. B. M. M. S. Sayısı : 19

Eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1)

Soruşturma Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu
Başkanlığı
Esas No : 3/1
Karar No : 3

24 . 12 . 1963

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görevini kötüye kullanmaktan sanık eski Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk hakkında Meclis soruşturması yapılmasına dair 2 Numaralı Komisyonca hazırlanan rapor Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 6 . 7 . 1962 tarihli toplantısında kabul edilmiş ve bu hususta ki soruşturmanın 12 numaralı Kararla komisyonumuzca yürütülmesine karar verilmiş bulunmasına binaen komisyonumuzca yapılan tahkikat sonunda dosya incelendi :

İddia : 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 134 ncü maddesine muhalefet ettiği iddiasiyle Mihalıççık Asliye Ceza Mahkemesinde hakkında dâva açılan Yılmaz Sazak'ın Meşhut Suçlar Mahkeme Usulüne dair 3005 sayılı Kanun hükümlerine tevfikan yapılan duruşması sonunda 25 . 10 . 1957 tarihinde bereatine karar veren Hâkim Osman Hiçyılmaz'ın Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlu'nun teşebbüsleriyle 367 sayılı Salâhiyet Kanununun verdiği yetkiye dayanarak ve keyfî olarak Sivas'ın Belçik nahiyesi Sulh Hâkimliğine salâhiyetle göndermek suretiyle Hüseyin Avni Göktürk'ün memuriyet görevini kötüye kullandığı iddia edilmiştir.

Yapılan tahkikata göre : Mihalıççık Hâkimi Osman Hiçyılmaz'ın Belçik nihayesi Sulh Hâkimliğinde çalışmak üzere Adliye Vekâleti Zat İşleri Umum Müdürlüğünce tensibedilerek Müsteşarlıkça 25 . 10 . 1957 tarihinde muvafık görülerek adı geçene tebliğ edilmiştir.

İddiada Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu ve eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın tesirleriyle o zamanki Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk'ün bu işlemi keyfî olarak yaptığı ileri sürülmüştür. Ancak Zatişleri Umum Müdürü İsmail Hakkı Madakbaşı ifadesinde 367 sayılı Kanuna göre münhal mahkemelere hâkim tâyininin Zatişlerince düzenlendiğini ve müsteşarın muvafakatiyle mahalline tebliğ edildiğini Mihalıççık hâkiminin Belçik nahiyesine tâyininde Adliye Vekili Hüseyin Avni Göktürk'ün ne şifahi ne de yazılı bir emir vermedikleri gibi Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlunun'da kendisine böyle bir teklifte bulunmadıklarını beyan etmiş, diğer şahit eski Müsteşar Tahsin Ünür'de bu beyanı teyidetmiştir.

Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlu hayatta olmadıklarından ifadelerine müracaat edilememiştir. Hâkim Osman Hiçyılmaz'ın tâyinine ait evrak tetkik edildiğinde salâhiyetin Zatişleri Umum Müdürü İsmail Hakkı Madakbaşı tarafından düzenlendiği ve Müsteşar Tahsin Ünür tarafından onaylandığı ve tâyin emrinin Müsteşarın imzasiyle tebliğ edildiği, hiçbir evrakta Hüseyin Avni Göktürk'e ait imza bulunmadığı tesbit edilmiştir.

Şikâyette bulunan Hâkim Osman Hiçyılmaz'ın eşi Fidan Hiçyılmaz'ın iddiası tâyin evrakı ve dinlenen şahitlerin ifadeleriyle iddiadan ileri gitmemiş ve Hüseyin Avni Göktürk'ün iddia edildiği gibi Hasan Polatkan ve Kemal Zeytinoğlu'nun tesiri ile nakil işleminde bulunduğu tesbit edilememiştir.

Mevcut dosya münderecatına göre Hüseyin Avni Göktürk hakkında görevini kötüye kullan-

maktan dolayı mahkemeye sevkine yeter delil bulunmadığından mahkemeye sevkine mahal olmadığına dair ekseriyetle verilen karar Türkiye Büyük Millet Meclisine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Soruşturma Kominyonu Başkanı
Nevşehir
R. Demirsoy

Bu Rapor Sözcüsü ve Kâtip
Kars
K. Kaya

Afyon Karahisar *M. Y. İnceoğlu*	Afyon Karahisar Söz hakkım mahfuz *R. Hancıoğlu*	Artvin *F. Alpaslan*	Bolu *S. Uzunhasanoğlu*
Kayseri *H. Kalpaklıoğlu*	Kars *L. Aküzüm*	Kırşehir *H. Özmen*	Eskişehir Karara muhalifim Söz hakkım baki *Ş. Asbuzoğlu*

Dönem : 1
Toplantı : 3

T. B. M. M. S. Sayısı : 20

Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında Soruşturma Komisyonu raporu (3/1)

Soruşturma Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu
Başkanlığı
Esas No. : 3/1
Karar No. : 4

24 . 12 . 1963

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görevini kötüye kullanmaktan sanık eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair 2 numaralı 5 kişilik Komisyonca hazırlanan rapor Genel Kurulun 3 . 7 . 1962 tarihli toplantısında kabul edilmiş ve komisyonumuza tevdi buyurulmuş olmakla işin oluru düşünülüp konuşuldu:

Hâdise :

Eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu'nun İstanbul'daki ALSAT Firmasına tapon bir milyon metre pamuklu kumaşın Sümerbanka devrettirilmekle garimeşru kazanç sağladığı imzasız bir mektupla ihbar edilmektedir.

Sümerbank alım - satım müessesesindeki dosyaların incelenmesi alım - satımla ilgili olanların ayrı ayrı ifadelerinin alınması için iki kişilik bir tâli tahkik heyeti İstanbul'da vazife görmüş Sümerbank alım - satım müessesesindeki muamelât ile İstanbul toptancılarından dosyada ismi geçenlerin ifadelerine müracaat edilmiş olup, ayrıca iki kişilik bir tâli tahkik heyeti de sanık Samet Ağaoğlu'nun ifadesini almak üzere Kayseri'ye gitmiş, iddia ve müdafaaya taallûk eden bütün delilleri topladıktan sonra, komisyonumuz bir kanaate ekseriyetle vâsıl olmuştur.

İddialar :

24 . 2 . 1959 tarihinde eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlu'nun kızkardeşi Süreyya Ağaoğlu'na gönderildiği anlaşılan ve bilâhara 27 Mayıstan sonra Samet Ağaoğlu'nun evrakları arasında bulunan imzasız mektupta (ağabeyinize sorun İstanbul'daki ALSAT firmasının tapon bir milyon metre pamuklu kumaşını Sümerbanka devrettiği zaman meşru kazancı ne imiş) demekte ve iddia bu suretle ortaya atılmış bulunmaktadır.

Ayrıca, Sümerbank Umum Müdürlüğü halimüzayaka halinde bulunan Gürünlülerin ve bunların kurduğu ALSAT firmasının sıkıntıdan kurtarılması için pamuklu mensucat mübayaasına ihtiyacı olmadığı halde karar vermiş ve bu mübayaayı munhasıran ALSAT firmasının gümrüklerde bulunan mallarını alacak şekilde tertip ve tanzim etmiştir. Ayrıca mubayaanın bütün safhasında müessese menfaati yerine teminat aramamak, cezai şart koymamak, ve teslim müddeti bittiği halde malın tesellümüne ve Gürünlülerin bütün malları alınıncaya kadar mubayaaya devam etmek gibi satıcının menfaati gözetilmiştir. Bütün bunlar zamanın İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu'nun telkin ve ısrarlı takibi neticesi yapılmaktadır.

Nitekim İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu imzası ile Sümerbank Umum Müdürlüğüne 19 Kasım 1956 tarih ve 13708 sayılı yazı ile «tarih ve sayısı yukarıda kayıtlı yazınız üzerine 12.5 milyon liralık pamuklu mubayaası hususunda umum müdürlüğümüzü salâhiyetli kılacak koordinasyon kararının alınması İktisat ve Ticaret Vekâletine yazılmıştı.

Bir sureti ilişik olarak gönderilen cevabi yazının tetkikinden de anlaşılacağı üzere İktisat ve Ticaret Vekâleti alâkalıların rızaları dâhilinde cereyan edecek alım ve satım muamelesi için koordinasyon kararı alınmasına lüzum olmadığını belirtmiş bulunduğundan mübayaa işine hemen tevessül olunmasını ve neticeden vekâletimize de bilgi verilmesini rica ederim» denmektedir.

Ayrıca zamanın Sümerbank Umum Müdürü Mehmet Akın, ifadesinde bu işi takibeden Cevat Açar adlı şahsın müracaatından sonra kendisine sık sık, Samet Ağaoğlu'nun telefon ettiğini, onunla bu iş dolayısiyle müteaddit konuşmaları olduğunu ifade etmiş ve bu mubayaanın Samet Ağaoğlu'nun emri ile yapıldığını bildirmiştir. Ayrıca kendisine yazılan bu emrin yukarıda tarih ve sayısı yazılı yazı olduğunu, bu yazıda mubayaanın hemen yapılarak kendisine bilgi verilmesinin istendiğini beyan etmiştir.

Sümerbank İdare Meclisinin toplantı tutanağının 11 nci sayfasında 1422 numaralı kararda (Hariçte fason imalâtı yaptırılıp memlekete ithal eden firmaların İşletmeler Vekâletine ve bankamıza yaptıkları şifahi müracaatler üzerine) şeklinde bir ibarede bulunmaktadır. Buradan da İşletmeler Vekâletine şifahi müracaatlerin yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bu hale göre İşletmeler Vekilinin Sümerbank umum müdürlüğüne tesir ederek hariçten ithal edilen fason malların alınmasında müessir olduğu ve bundan menfaat temin ettiğini muhakkaktır.

Müdafaa :

Yukarıdaki iddialar karşısında sanık Samet Ağaoğlu 13 . 2 . 1963 tarihinde komisyon üyelerinden iki arkadaşımıza verdiği ifadede ve yaptığı savunmada Sümerbankın o sıralarda mağaza adedlerini çoğalttığını, buna karşılık elinde çeşitli malların bulunmadığını bu sebeple dışarıdan pamuklu kreton ve basmaların ithalinin zaruri olduğu bilâhara memleket dâhilinde imal edilip muvakkat ihraç yoliyle dışarıda fasone edildikten sonre memlekete sokulan malların alınmasında döviz tasarrufu bakımından faydalar bulunduğunu ifade ile 1953 yılında K - 910 sayılı Kararname ile Sümerbank'a İşletmeler Vekâletinin her hangi bir telkin ve ilhamı olmadan 20 milyon liralık kumaş ithâl salâhiyeti verilmişti. İşletmeler Bakanlığı ise inşaatı bitmek üzere olan fabrikalarla tacirlerin ithalâtını göz önünde tutarak (kat'i zaruret hâsıl edinceye kadar) kaydiyle bu ithalâtı tasvibetmemiştir. bilâhara ihtiyaç daha çok kendisini hissettirmiş ve muvakkat ihraç yoliyle dışarıda fason yapıldıktan sonra memlekete getirilmiş ve halen gümrüklerde bulunan malların alınması vekâlete ve bankaya teklif edilmiş ve bankaca bu malların alınması uygun görülmüştür. Bankanın İşletmeler Bakanına gönderdiği mektupta mubayaa aleyhine herhangi bir söz yoktur. Aksine alınmanın faydaları ileri sürülmüştür.

Bu yazı karşılığında Vekâletimizce yazılan yazıda ise mubayaaya tevessül olunması bildirilmekte ise de kullanılacak paranın miktarı gösterilmediği gibi her çeşit mubayaa şartının istendiği şekilde tesbitinde banka serbest bırakılmaktadır. Muamelenin benimle ilgili karar safhası bundan ibarettir. Anlaşmanın ifasına ait işler, yani şartnamenin hazırlanması, kalitelerin kontrolu, alınacak miktarların tâyini safhası tamamen benim müdahalem ve hattâ malûmatım dışında cereyan etmiştir. Mubayaanın K - 910 a göre yapılmış bulunması bir suç teşkil etmez. İçerideki malların alınmıyacağına dair bir kayıt yoktur. Gümrüklerde malı bulunan kimselerin adedinin az olması muamelenin gayrişahsi olma vasfını kaldırmaz. Alınan malların miktarı hakkında basiretli bir tacir gibi hareket etmeğe mecbur bulunan Sümerbank karar verebilir. Nitekim ki öyle yapmıştır.

Bana izafe edilen suçun tavsifine gelince :

Rüşvet almak, irtikâpta bulunmak, zimmet suçunu işlemek şeklinde görevimi kötüye kullanmış bulunmam hakkında bir iddia ve delil yoktur. Ceza Kanununun 240 ncı maddesine göre ise ana unsur memurun gördüğü işin kanunen yapmağa veya yapmamağa mecbur olduğu işlerden bulunmasıdır. Hal böyle olunca tahkik mevzuu olan bu meselede benim Sümerbanka şifahen vâki talimatımın ve bankanın yazdığı mektuba karşılık verilmiş cevabın emir telâkki edilip edilmemesi düşünülmelidir. Şayet bu bir emir ise bu emri vermek lâzım ise görevimi kötüye kullanmış oldu-

ğum neticesi çıkar. Halbuki İşletmeler Vekâletine kanunlar ve nizamnamelerle verilmiş böyle bir salâhiyet yoktur. Ben ancak bankaya muamelelerin tanzimine ait emir verebilirim. O halde bankaya mağazaların çeşitlerini artırmak maksadiyle muameleye girişilmesi hakkındaki yazım düzenlemeye ait bir yazıdır. Yani bir prensip yazısıdır. Muamelenin şekli ve tarzı bankaya aittir. Vekil sıfaiyle bana 240 ncı maddede yazılı vazifeyi kötüye kullanmaz sorumluluğu yüklenilemez. Kaldı ki orada şikâyeçi yoktur. Sümerbank kâr etmiştir. Kararnamenin tatbikinden zarar gören her hangi bir müşteki mevcut değildir. O halde görevimin kötüye kullanılmasına dair bir delil mevcut değildir. Son olarak Sümerbank İdare Meclisinin kararında benim emrimin müessir olmadığı, emirden bahsedilmediği açıktır. Demiştir.

Deliller :

İmzasız ihbar mektubu Sümerbank Meclis İdare Kurulu kararı, Sümerbank Umum Müdürlüğü tarafından İşletmeler Vekâletine ve İşletmeler Vekâletinden Sümerbank Umum Müdürlüğüne yazılan yazılar, şahitler ve dosya içinde mevcut diğer evrak. Bunlardan imzasız ihbar mektubu her hangi bir delil öne sürmediği gibi içinde tafsilâtta yoktur.

Meclis İdare Kurulu Kararında İşletmeler Vekâletine yapılan şifahi müracaattan bahsedilmiş ancak mezkûr kararın adı geçen vekâletin emirleri üzerine alındığına dair bir emare görülememiştir. Sümerbank Umum Müdürlüğü ile İşletmeler Vekâleti arasında yapılan yazışma alınacak malların alınıp alınmamasından çok 20 milyonluk ithalâta ayrılan paranın gümrüklerde bekliyen malların alınmasına sarf edilip edilmemesine mâtuf olarak yazıldığı tesbit edilmiştir.

Şahit ifadelerine gelince :

Bunları üç kısma ayırmak mümkündür.

1. Sümerbank kadrosunda bulunan ve muamele ile yakından veya uzaktan ilgili memur ve hizmetliler. Bunlardan Mehmet Akın Samet Ağaoğlu'nun şifahi emirlerinden ve ayrıca yazılı emrinden bahsetmiş ise de muamelenin suçluluk vasfı mevcut bulunduğu takdirde bir numaralı sorumlu olan bu şahsın böyle bir emir olsa dahi mukavemet etmek, muamelenin yapılmaması için vekâleti veya idare meclisi kurulu üyelerini ikna etmek kendi vazifesi iken bunları yapmamak suretiyle birinci derecede mesul olması icabeder. Bu hususlar hakkında mantıki delillerle durumu izah etmek yerine her hangi bir surette suç olduğu takdirde bir başkasına atfı cürüm etmek suretiyle işin içinden kolayca sıyrılmak yoluna gittiği kanaati hâsıl olmuştur. Esasen maznun aleyhinde ifade veren tek şahit de Umum Müdür Mehmet Akın'dır. Bunun dışındaki diğer memurlar ve idare meclisi üyeleri muamelenin normal ve Sümerbank için kazandırıcı olduğunu ve gerek Samet Ağaoğlu'ndan gerek Mehmet Akın'dan ve gerekse bunların dışındaki siyasi şahsiyetlerden vâkı olan bir baskıya mâruz kalmadıklarını beyan etmişlerdir.

2. Alım - satım muamelesinde yararlanmış olan ALSAT Firması mensupları. Bunlar Samet Ağaoğlu'nu tanımadıklarını, Cevad Açar'ın kendilerini temsil etmediğini, esasen bu muameleden fazla bir kâr sağlamadıklarını ve esasen toptancı kârını dahi almadıklarını beyan etmişler, o zaman yalnız kendilerinde bulunan kadifeli kratonların Sümerbanka çok kâr getirdiğini ifade etmişlerdir. Biz Cevad Açar'ı veya bir başka şahsı Samet Ağaoğlu'na aracı göndermediğimiz gibi hiç kimseye de rüşvet vermiş değiliz. Esasen yaptığımız satıştan elde ettiğimiz kâr fazla bir miktar değildir. Sümerbank'ın anlaşmanın ifasında bize gösterdiği kolaylıklar ise normal ticaretin teammüllerindendir; istisnai muamele değildir. Demişlerdir. Böylece Samet Ağaoğlu'nu ilzam eder bir delil göstermemişlerdir.

3. Sümerbank'a ellerindeki malları satmak için müracaat etmiş olupta yalnızca gümrüklerdeki malların alınacağına dair karar üzerine mallarını satamıyan ve bu suretle mutazarrır olduğu kabul edilen şahıslar şahidolarak celp ve istima edilmiş, bunlardan hâdisemizle ilgili malûmatları ve delilleri bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu kimselerde aleyhde her hangi bir bilgileri ve ellerinde delilleri olmadığını, esasen bu hâdisenin ticari hayatta fazla bir aksülamel yapmadığını ifade etmişlerdir.

Netice :

Mevcut delil ve ifadelerin değerlendirilmesinde komisyonumuz şu müşahedeye varmıştır.

İmzasız bir ihbar mektubu ile başlıyan bu hâdisenin tahkikatı uzun safhalar geçirmiş ve ihtilâl sonrasının heyecan ve ruhhâleti geçildikten sonra bugün hâdisenin üzerinde daha tarafsız ve objektif değerlendirmeler mümkün hale gelmiştir.

İddia o zamanın İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu'nun sözlü ve yazılı emir vermek suretiyle muamelenin karar safhasından çıkmasına ve kararın daha doğrusu mukavelenin icrası sırasında ALSAT Firmasının ve sahiplerinin himaye edildiği yolundadır. İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu kendi ifadesiyle de beyan ettiği gibi kendisine şifahi müracaatler yapılmış ve ayrıca bu müracaatler Sümerbank Umum Müdürlüğüne de vâkı olmuştur. Ayrıca bu tarz mübayaanın karşılığının nereden temin edileceği yolunda tereddüde düşülmüş ve 1953 yılında K - 910 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile hariçten ithal için müsaade edilen 20 milyon liradan artan kısmının kullanılması düşünülmüştür. Burada Bakanın İşletmeler Vekâletine resmen müracaati ile karşılaşıyoruz. İşletmeler Vekâleti bu hususu Ticaret Vekâletine sormuş oradan aldığı müspet cevabı iliştirerek ve muameleye hemen başlaması kaydını da ilâve ederek Bankaya bildirmiştir.

İddiada bu yazının İşletmeler Vekâletinden Sümerbank Umum Müdürlüğe verilmiş bir emir olduğu ifade edilmekte ise de Sümerbankın müracaatı üzerine bu yazının yazılmış bulunması ve muameleye başlanmak kaydı sarih ve kesin bir emir telâkki edilemez. Ayrıca bu yazının müracaat üzerine yazılmış bulunması ve Meclis İdare Kurulunun kararında hariçte fasone edilmiş malların alınmasında fayda görüldüğü belirtilmiştir.

Şu hale göre adı geçen kararın alınmasında birinci derecede alâkalı ve karara müessir olan makamın İşletmeler Vekâleti değil Sümerbank Umum Müdürlüğüdür. Hal böyle olmasa idi Sümerbankın aksi mütalâayı yazılı olarak İşletmeler Vekâletine bildirmesi icabederdi. Kaldı ki, Sümerbank gibi müesseselerin idare meclisleri kararlarında muhtar olup hiçbir makamın emri ile bağlı değillerdir.

Mubayaanın mahiyetine gelince :

O gün vazifede bulunan Sümerbank ilgilileri ve bugün bu vazifede bulunan kimseler açıklıkla ifade etmişlerdir ki, gümrüklerde bulunan fasone edilmiş malların Sümerbank tarafından alınması ve gümrüklerdeki malların memleket içindeki mallara tercih edilmesinin çeşitlerinin kırılmamış olması, Sümerbankın kendi mallarına çeşit kazandırması bu mallarının satışlarının hızlandırılması gibi noktalardan pek çok faydası olmuştur. Memleket içindeki malların alınması halinde bu gibi imkânlardan istifade edilemiyeceği, esasen alınan bu mallardan Sümerbankın birkaç milyon lira kâr ettiği anlaşılmaktadır.

Şu hale göre mubayaanın memleket içindeki mallardan değil de gümrüklerde bekliyen mallardan alınması mevcut kartelâların tetkikinden anlaşılarak faydalı olduğu görüldükten sonra mubayaa kararına varıldığı yine anlaşılmaktadır. İşletmeler Vekili ile satıcılar arasında aracı olduğu iddia edilen Cevad Açar'ın Alsat Firması ile ilişiği olmadığı ve bu firmayı temsil etmediği ayrı bir şirket olan Güraç Şirketi ile münasebeti bulunduğu ve bu şirketin gümrüklerde bir miktar malı bulunduğu ifadelerden anlaşılmıştır.

Mukavelenin ifası sırasında Alsat Firması ortaklarına yapıldığı iddia edilen suhulet ve gösterilen müsamahaya gelince :

Şartnamenin yapılmasında malı teslim edecek olanlar için cezai şart konmamasını ilgililer Ticaret Kanununun mevcut hükümleri bizim menfaatlerimizi korumaktadır. Âdemiteslim halinde satıcılar hesabına dışarıdan mal almamız her zaman için mümkündür. Karşı taraf da bizim için bir cezai şart talebetmemiştir. Bu hale göre cezai şartın konmamış bulunması müessese için her hangi bir zarar teşkil edemezdi.

Teslimin gecikmesi halinde mubayaaya devam edilmesi ticari teamüller icabıdır. Taraflar kısa gecikmeler sonunda kanuni yollara başvurmak yerine anlaşmayı tercih ederler. Esasen muvakkat ihraç yoliyle gelen malların bu yolla gelip gelmediğinin kontrolü Sümer-

bank müessesesine müdolduğundan gecikmelere bankamız sebeboluyordu, yani kusur umumiyetle bankamızda idi. Kendimize ait bir kusurdan istifade ile satıcıları müşkül duruma düşürmek, akdi feshetmek hakkaniyete de uygun değildi. Bu muameleleri biz her hangi bir tesir ve baskı olmadan kendi insiyatifimizle ve basiretkâr bir tacir gibi hareket ederek ifa etmiş bulunmaktayız şeklinde izah etmişlerdir; ve bu ifadeler komisyonumuzca samimî ve mantiki ve hâdiselere uygun görülmüştür.

Gereği düşünüldü :

Sümerbank Umum Müdürlüğünün Alsat Firmasından satınladığı bir milyon metre kadar malın alım satım muamelesinde bir yolsuzluk görülmemiş, muamele Sümerbank müessesesi için kazandırıcı olmuştur. Ve yine zamanın İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu'nu mahkemeye sevk için yeter delil de mevcut bulunmadığı kararına ekseriyetle varılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüksek tasvibine arz olunur.

T. B. M. M. Soruşturma Komisyonu Başkanı
Nevşehir
R. Demirsoy

Sözcü ve Kâtip
Kars
L. Aküzüm

Bolu
S. Uzunhasanoğlu

Kayseri
H. Kalpaklıoğlu

Afyon Karahisar
Müstenkif kalıyorum
M. Y. İnceoğlu

Afyon Karahisar
R. Hancıoğlu
İmzada bulunamadı

Kars
K. Kaya

Eskişehir
Karara muhalifim
Ş. Asbuzoğlu

Kırşehir
H. Özmen

Dönem : 1
Toplantı : 3

T. B. M. M. S. Sayısı : 21

Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Yüce Divana sevk evrakında görülen noksanlar dolayısiyle dosyanın iade olunduğuna dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tezkeresi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Komisyonu raporu (3/33)

T. C.
Yargıtay
C. Başsavcılığı
963 - 15

30 . 9 . 1963

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

Transexsport İhracat Firması dalâletiyle İngiliz Firması Bunge'ye yapılan 52 500 tonluk arpa satışından dolâyı açılan dâvada, görülen noksanlıklardan dolayı duruşmaya devam olunmasına imkân ve cevaz bulunmadığından dosyanın, gereği yapılmak üzere C. Başsavcılığına tevdiine karar verilmiş olmakla dâva dosyasının karar gereğince ilişik olarak sunulduğu arz olunur.

Hikmet Gündüz
C. Başsavcısı

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu
Başkanlığı
Esas No. : 3/33
Karar No. : 2

24 . 12 . 1963

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur hakkında Komisyonumuzca tanzim olunan 9 . 12 . 1963 tarihli mazbata ekli olarak sunulmuştur.

Saygılarımla

Saruşturma Komisyonu Başkanı
İstanbul Milletvekili
Saadet Evren

Soruşturma Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Soruşturma Komisyonu
Başkanlığı
Esas No. : 3/33
Karar No. : 2

9 . 12 . 7963

Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren ve Amasya Milletvekili Nevzat Şener'in Transexport Şirketi delâletiyle İngiliz Firması BUNGE'ye satılan 52 500 ton Beyaz Arpanın

satışı dolayısiyle Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur hakkında Meclis Soruşturması yapılmasına dair önergesi üzerine, açılan dâvada Anayasa Mahkemesince (Yüce Divan sıfatiyle); görülen noksanlıkları ikmal etmek üzere kurulan Komisyon raporudur.

Transexport İhracat Firması delâletiyle İngiliz Firması BUNGE'ye Toprak Mahsulleri Ofisince ihalesi yapılan 52 500 ton Beyaz Arpa satışındaki yolsuzluktan dolayı Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince T. B. M. M. tarafından Yüce Divana sevkine mütedair 6 . 7 . 1962 günlü 17 sayılı Karar muktezası olarak Anayasa Mahkemesine sevkedilmiş bulunan dosya; usule müteallik bâzı noksanların ikmâli talebi ile T. B. M. Meclisine iade edilmiş olmakla, görülen noksanlıkları ikmâl etmek ve gereğini yapmak üzere Genel Kurulun 10 . 10 . 1963 tarihli 10 ncu Birleşiminde teşkil olunan Komisyonumuzca incelenmiş ve aşağıdaki mazbata tanzim edilmiştir.

İDDİA : Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren ve Amasya Milletvekili Nevzat Şener'in, T. B. M. M. Başkanlığına verdikleri 2 . 1 . 1962 tarihli önergelerinde :

Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur zamanında Transexport Şirketinin delâleti ile, İngiliz Firması BUNGE'ye satışı yapılan 52 500 ton Beyaz Arpanın satışının bâzı sebeplerle yolsuz ve usulsüz olduğu ve bu yüzden mezkûr şirketin büyük bir himaye gördüğü zannını taşıdığı ileri sürülmüş ve adı geçen Bakan Mehmet Baydur hakkında Meclis Tahkikatı açılması talebolunmuştur.

Önerge sahipleri; Mucip sebebolarak, aşağıdaki hususları zikretmişlerdir:

1. Arpalar; Dünya arpa piyasasına nazaran çok düşük fiatla satılmıştır.
2. Arpa bedellerinin % 35 i (300 sayılı Kanun ile tasdik edilen Türk İngiliz hususi kredi ve silâhlanma istikrazlarından doğan alacakların tesviyesine mütedair Anlaşma) çerçevesinde muamele görmüştür.
3. Free Destination imkânının sağlanması sebebiyle arpalar Kızıl Çin'e sevk edilmiştir.
4. Satış sırasında Doğu bölgelerimizde husule gelen kıtlık ve hayvan telefatı nazarı itibara alınmamıştır.
5. Satış akdinin ifası sırasında Dünya piyasasında arpa fiyatları çok yükseldiği ve akit şartlarına da alıcı firma riayet etmediği halde satışın feshi cihetine gidilmemiştir.
6. Satış akdi; Amerika ile aramızda mevcut SURPLUS Anlaşmasına mugayirdir.
7. Bu satış dolayısiyle vukua gelen zarar, yani alıcı firmanın kazancı milyonların üzerindedir.

Ayrıca önergeye ekli 20 sayfalık dosyada bu arpa satışına mütaallik vakıalardan bahsolunmakta ve yukarda tadadolunan mucip sebeplerin doğruluğu, detaye edilmiş hâdise ve muamelelerle ispata çalışılmaktadır.

Savunma : Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur bu iddialara karşı savunmasında, özetle :

1. Muhbir Turan Çakım'ı görevindeki iltizamkâr hareketleri ve bu zatın diğer 3 memurla birlikte; Birtaş, Turtaş ve Transtürk firmalarından rüşvet almakla me'lûf bulunması hasebiyle işinden uzaklaştırıldığını; ihbarın, mumaileyhin bu tâyininden muğber olması neticesinde vukubulduğunu,
2. Arpa satışının Ofis tarafından uygun görüldüğünü, ilk plânda tekliflerden bir kısmının teminatsız oluşu veya sair sebeplerle reddedildiğini, fiyatların düşük olması yüzünden satışın önce tehir edildiğini,
3. Bilâhara Martta piyasada görülen canlanma sebebiyle yeniden satışa karar verildiğini ve Mayısa kadar birçok tekliflerin Bakanlığa dahi intikal ettirilmeden Toprak Mahsulleri Ofisince reddedildiğini, bunların çoğunda muhbirin de parafı olabileceğini,
4. Mayısta Elligolt adlı firmanın yaptığı teklifin de teminat yatırılmadığı için Bakanlıkça reddedildiğini,

5. Müstacel durumlarda şifahi talimat vermiş olabileceğini, ancak bunu 24 saat içinde tahriren teyidettiğini, imzasını hâvi bir yazı bulunmadıkça şifahi talimat iddialarının varit ve muteber olamıyacağını,

6. Aylarca müşteri aramak ve zaman kaybetmek yerine Transtürk Şirketine hemen satmanın mâkul bir hareket tarzı olduğunu,

7. Satışın cari fiyatlar ve memleket menfaatlerine uygun bulunduğunu,

8. Toprak Mahsulleri Ofisinin muhtar bir teşekkül olduğunu ve Ticaret Bakanı olarak kendisinin, işin politikası bakımından duruma muttali olduğunu,

9. Doğu bölgelerimizde husule gelen kıtlığa tedbir almış olduğunu,

10. Satış sırasında piyasa yükselmekle beraber ofis yetkilileri ve hukuk müşaviri tarafından akitten rücu edilemiyeceği hususunda telkin ve tazyikte bulunulduğu, kendisinin takdir hakkının da ofisin menfaatleriyle hudutlu bulunduğunu, ifade etmektedir.

Dosyaya göre hâdisenin cereyan şekli :

Toprak Mahsulleri Ofisi Umum Müdürlüğü 8 Temmuz 1960 - 3807 tarihli yazısı ile, alelûmum hububat istihsaline mütedair tahminler kaydedilerek (85 000) ton arpanın dış memleketlere ihracının uygun görüldüğü ve ihracatçılara geniş ölçüde imkân vermek bakımından satışın, beşer onar bin tonluk partiler halinde yapılmasının muvafık bulunduğu Ticaret Bakanlığına bildirilmiş, bakanlık ofisin bu mütalâasına 30 Eylül 1960 - 18170 sayılı yazısı ile tasvibetmiştir.

Buna binaen 10 . 10 . 1960 da kapalı zarf usulü ile opsiyonlu olarak ihaleye çıkan arpalara; serbest dövizle (45,02) ve (47,65) dolâr Fob fiyat verildiği gibi Yugoslav kliringinden Fob 50,76) dolârla tâlip zuhur etmiştir.

İhale neticesi olarak bakanlığa arz edilen işbu teklifler bakanlıkça maliyetin dûnunda görülerek tasvibedilmemiştir. Bunun üzerine arpalar ofis tarafından 15 . 11 . 1960 da yeniden aynı şartlarla satışa arz edilmiştir.

Bu arada Avrupa'daki bol yağışın arpa mahsulâtına Fermentation'a sebebiyet vermesi neticesi biralık arpalarda mühim bir kısmının yemlik arpalar yerine istimal edilmesine sebebolmuş ve yemlik arpa fiyatlarında 1960 yılının son aylarında vukua gelen düşmeye muvazi olarak bizde de düşmeler vukua gelmiş ve böylece teklifler; Transexport firmasının serbest dövizle (44,17) Fob dolâr ve Birtaş Şirketinin de yine serbest dövizle (48) Fob dolâr üzerinden fiyat vermeleri suretiyle taayyün etmiş ise de, bu fiyatları da uygun bulmıyan bakanlığın tasvip ve direktifi ile, maliyeti koruyacak müsait fiyat konjonktürü beklenmesi ve aranması için satışlar tehir edilmiştir.

Ancak 1961 yılı Dünya arpa rekoltesinin 1960 yılına nazaran % 6 veya % 7 düşük olacağı, bu sebeple de fiyatların bir miktar yükseleceği anlaşılmış olduğundan, müşteri bulma hususunda temin ettiği kolaylığa rağmen küçük partiler halinde satılması yolundaki prensip kararından her nedense rücu edilmiş, Bakanlığın tensibi alınarak 2 . 1 . 1961 tarihinde (60.000) ton arpa ofis tarafından pazarlıkla müşterisiz olarak satışa çıkarılmıştır.

Bu ihalede de Transexport 23 . 1 . 1961 de serbest dövizden (46,10) Fob dolâr teklif etmiş, Fransız Andrecomte firması da serbest dövizden (47) Fob dolâr ve %35 ve % 65 anlaşmalı olarak (48,15) Fob dolâr teklif etmişse de, mütalâasına sunulan bu teklifleri de Bakanlık kısmen maliyeti korumadığı kısmen de anlaşmalı oldukları için reddetmiştir .

Bunun üzerine 18 . 4 . 1961 tarihinde 1327 sayılı yazı ile Ofis Umum Müdürlüğü Bakanlığa (fiyatların maksatlı olarak düşürüldüğünü, opsiyonlu çalışmanın Ofisin elini kolunu bağladığını, bu usulden vazgeçilerek ancak teminata merbut katî teklifleri tetkika tabi tutup, daha müsait fiyat temini bakımından anlaşmalı memleketlere satış yapmanın daha isabetli olacağı) mütalâasını bildirmiş ise de, Bakanlık 5 gün sonra verdiği 24 . 4 . 1961 tarih ve 5/7306 sayılı cevabi yazısında (Anlaşmalı memleketlere ihracın uygun görülmediğini) bildirmiştir. Mücerret bu noktai nazarla olacak, İngiltere Bankasınca Esleha Anlaşmasından istifade ettirilmiş bulunan İngiliz Bre-

mar firmasının 10 . 5 . 1961 de bu anlaşma çerçevesinde % 35 i tütün bedellerinden ödenmek ve % 65 i de serbest dövizle tediye edilmek şartiyle (49) Fob dolârdan yaptığı teklif bizzat Bakan Mehmet Baydur tarafından reddedilmiştir.

Kayda şayan olan cihet şudur ki, bu ret keyfiyetinden 9 gün sonra Transexport Şirketinin temsil ettiği bir firma olan Gold-Shmidd namı diğeri Elligolt Firmasının aynı şekilde İngiliz Esleha Anlaşmasından % 35 ve % 65 nisbetlerinde tediyeli 48,25 Fob dolârlık daha düşük teklifi, yine Bakanın şahsi emri ile ve teminatsız olmasına rağmen kabul edilmiş ise de verilen opsiyon müddeti içinde firma bâzı şartları yerine getirememiştir. Bakanın şahsi emri ile işbu teklifin kabul edilmiş olduğu Toprak Mahsulleri Ofisi Umum Müdürlüğünün 24 . 5 . 1961 tarih 1717 sayılı yazısiyle müeyyettir.

Mayıs sonunda Ali Özaslan firması tarafından yine aynı nisbetlerde anlaşmalı ve daha yüksek (49) Fob dolârdan olmak üzere yapılan müsait teklif ise, firmanın verilen mehle rağmen teklifini (Ferme) hâline getirmediği mucip sebebiyle Bakanlıkça reddedilmiştir.

Bakanlıkça teklifi derhal kabul edilmiş olmasına rağmen Haziran ayını bâzı pürüzlü meselelerini halletmekle geçiren ve neticede muvaffak olamıyan Elligolt Firmasının da mümessili bulunan Transexport daha düşük fiyatla hemen tekrar teklif sahibi olarak gözükmemiş, İngiliz Firması Bunge'nin arkasında siper alarak yeniden teşebbüse girişmiştir. Şöyleki:

Bunge Firması 6 . 7 . 1961 de 50 000 ton arpaya evvelkiler gibi İngiliz Esleha Anlaşmasından % 35 ve % 65 nisbetlerinde tediyeli olmak şartiyle (45) Fob dolârdan tâlibolmuştur. Dünya arpa fiyatlarının yükseldiği ve yükselmeye devam ettiği bir devrede firmanın bu tarihe kadar olan en düşük fiyatı teklif etmiş olması şayanı dikkattir.

Arpa satışında Bakanlığın, bidayettenberi ittihaz ettiği bütün prensip kararlarına mübayin olan bu teklifi Bakanlık her nedense derhal kabul ederek 8 . 7 . 1961 gün 5/11834 sayılı yazısı ile Ofise bildirmiştir.

Delillerin tahlil ve münakaşası : Yukarıda tesbit ve izah olunduğu üzere, ilk ihaleler tarihinde serbest dövizle verilmiş daha yüksek teklifleri, keza Yugoslav Kliringinden yapılmış cidden faidebahş teklifi de maliyeti korumadıkları ve anlaşmalı memleketlere ihracın uygun görülmediği mütalâası ile reddeden Bakanlığın, BUNGE teklifini anlaşmalı olması ve maliyeti korumamasına rağmen derhal kabul etmesindeki sebep ve âmili tesbit etmek mümkün olamamaktadır. Mehmet Baydur savunmasında, Maliyete yakın fiyatla ve anlaşmalı memleketlere arpanın ihracı keyfiyetine Bakanlıklararası İktisadi Kurul olan Altılar Komitesinden karar aldığını bildirmekte ise de Bakanın işbu beyanı hilâfına olarak İktisadi Kurulun 9 . 12 . 1960 tarih 10 sayılı ve (zararla arpa satışını uygun görmiyen) bir kararından başka bundan rücua mütedair her hangi bir kararın bulunmaması, tahkikat sırasında da Bakanın Altılar Komitesinin bu kararının şifahi olduğunu beyan etmesi hususu ve bunun hakikate vüsul derecesi mahkemenin takdir yetkisi dâhilinde görülmüştür.

Böyle bir kararın Altılar Komitesinden sâdır olduğu kabul edildiği ahvalde dahi Bakanın mesuliyetten kurtulacağı ve bu hususun bir kıymeti hukukiye taşıdığı iddia edilemez. Zira kabul edilen BUNGE teklifi o tarihe kadar reddedilmiş teklifler meyanında en düşük fiyatı tesbit etmesine binaen evleviyetle maliyeti korumamaktadır. Kabul edildiği tarihte Dünya arpa fiyatlarının ise yükselmeye başladığı fiilî bir vakıa olarak Bakanın malûmu bulunmakta idi. Bu itibarla fiyatların düştüğü bir devrede daha müsait fiyat temin edecek bir yol olan anlaşmalı memleketlere ihracın uygun görülmesi müdebbir bir politikanın icabı iken böyle bir kararın tamamen aksine hareket edilmesi, bilâhara da fiyatlar yükseldiği ve serbest dövizle satış imkânları doğduğu bir devrede ise anlaşmalı yolla ve düşük fiyatla satışa karar alınması binnetice müşterek mesuliyete müntehi olmak lâzımdır.

Kaldı ki, İstikraz Anlaşması çerçevesinde bir satış teklifini bünyesinde katiyet taşıyan ferme bir teklif olarak kabul etmek de mümkün bulunmamaktadır. Memleketimiz tütünlerinin İngiltere'den aldığımız esleha bedellerinden mütevellit borcumuza mahsuben itfası gayesi ile yapılmış bir

malî anlaşma çerçevesine tütünün yerine arpayı ikame etmek gibi bir şıkkı ihtiva eden, binnetice iki Devlet arası bir anlaşmanın tadiline müncer olan böyle bir satış bedelinin karşılığını mevcut addetmeye imkân olmadığı gibi, İngiliz Hükümetince tütünden mütevellit Türk liraları kendisine tahsis edilmiş bulunan iki İngiliz ticaret firmasından biri olan Bremar Firmasının, alıcı BUNGE Firmasına 52 500 ton arpa bedelini karşılayacak nisbette Türk lirasını devretmesi de adı geçen Bremar Firmasının muvafakatine bağlı bir husus bulunmasına binaen bu sebeple de teklifi bidayette (Ferme) bir teklif olarak kabul ve telâkki etmenin mümkün olamıyacağı meydandadır.

Nitekim, aşağıda görülecektir ki, çok daha müsait fiyatlarla yapılmış teklifleri, kendilerine verilen mehil zarfında (tekliflerini (Ferme) duruma getirmedikleri için) reddetmiş bulunan Bakanlık, BUNGE Firması kendisine verilmiş mütaaddit ve mütevali mehillere rağmen yukarıda kaydettiğimiz ihtilâflı ve tahakkuku meşkûk noktaları halledemediği halde satıştan asla rücu etmemiştir.

Bu izahımızla arpa satışı ile sadece işin politikasını tâyin bakımından meşgul olduğunu savunmasında beyan etmiş bulunan Bakanın bu mevzuda; müstekar, müdebbir, isabetli ve Hazine menfaatlerine, Dış Ticaret Rejimi esaslarına ve kanun ve kararname hükümlerine uygun hareket etmediği açığa çıkmış bulunmaktadır.

Olayın bundan sonraki cereyan şekli ise usulsüzlüklerin ve firma lehine, iltizamkâr hareketlerin temadisinden başka bir manzara taşımamaktadır.

Ezcümle; BUNGE Firmasının 6 Temmuz 1961 tarihli mezkûr teklifi Ofis tarafından Bakanlığa intikal ettirilmiş, Bakanlıkça hiçbir tetkike tabi tutulmadan kabulüne binaen de Ofis tarafından 8 . 7 . 1961 de BUNGE Firmasına teklifinin kabul edildiği bildirilmiştir.

Bunu mütaakıp Firma tarafından 10 Temmuz 1961 tarihli telle ofise, Transexport Şirketinin kendilerinin mümessili olarak hareket edeceği bildirilmiş ve adı geçen Şirket böylece tekrar ortaya çıkarak satışın bundan sonraki safhasını tamamen idaresi altına almıştır. Önceki tahkikat dosyasında mazbut ifadesine göre: (Telgrafın; ertesi günü Ankara'ya giderek Ofis ve Bakanlıkta gerekli temasları yaptığını, yükleme limanları, vâdeleri, çuvallama masrafları gibi tâli unsurları 11 ile 13 Temmuz tarihleri arasında müzakere ederek bir mutabakata varamadan İstanbul'a döndüğünü) beyan eden Transexport Şirketi Müdürü Cemil Parman'ın işbu ifadesine mukabil, Ofis Genel Müdürlüğünün 14 Temmuz 1961 tarihinde BUNGE Firmasına çektiği bir telle (Mümessilimiz Cemil Parman'la varılan mutabakata istinaden mukavele projesinin hazırlanıp Ofisin İstanbul şubesine gönderildiği ve borsa tescilinin yapılmasının) istenmiş olduğu görülmektedir.

Hâdisenin seyrinde ehemmiyetli bir nokta olan bu mübayenetin bidayette tesbitinde faide görülmüştür. Zira, başlangıçta mevcut şu durum da göstermektedir ki, akidden rücu edilemiyeceği merkezinde bir tefsirle kendisini 10 ay müddetle eli, kolu bağlı addeden Ofisin karşısında icap ve kabulün bidayette tekemmül etmediği mülâhazası ile kendisini akidle mülzem telâkki etmiyen bir alıcı firma yer almış bulunmaktadır.

Nitekim; Ofis Genel Müdürlüğü, BUNGE Firmasına çektiği tele müvazi olarak, Ofisin İstanbul Şubesine de ayni tarih ve 2785 sayılı bir tezkere yazarak (teminatın alınmasını müteakip tarafların huzuru ile tescil muamelesinin yapılmasını) emretmiş ve (durumu ayni şekilde alıcı firmaya bildirdiğini) de ilâve etmiştir. İstanbul Şubesi de bu emre uyarak 18 . 7 . 1961 tarihinde 6852 sayılı yazı ile Ofis yetkilisi tarafından imzalanmış borsa beyannamesi ile hususi şartları muhtevi mukaveleyi birlikte adı geçen Firmaya göndererek tescile davet etmiştir.

İşbu tescilin Dış Ticaret Yönetmeliği gereğince davet tarihinden itibaren beş gün içinde yapılması meşruttur. Buna rağmen icap ve kabulün henüz tekemmül etmediği iddiasında olan firma bir taraftan mukavelenin tetkike tabi tutulacağını bildirmiş diğer taraftan Esleha Anlaşmasının tütünlerimiz bakımından tanınmış Free Destination şartının arpaya da teşmilini talep etmiş, Bakanlık kendisine Ofis tarafından intikal ettirilen ve munzam bir külfet tahmili, munzam bir şart dermeyanı mahiyetinde olan bu talebi de derhal kabul ederek İngiltere Hükümetine intikalini teminen Elçiliğe bildirmeyi dahi taahhüdetmiş bulunmaktadır.

Binaenaleyh satış teklifinin bu tarihe kadar olan devresi zarfında durum şudur :

Yani Firmanın satış talebinin tahakkuk edebilmesi Ofisin talebi ve muvafakatine bağlı olmıyan üç şartın tahakkukuna vâbestedir.

1. İngiltere ile Esleha Anlaşmasında Türk tütünlerine muhasses fona arpanın ithal edilmesi ve arpaya da Pree Destination şartının tanınması hususunda İngiltere Hükümetinin muvafakatini istihsal,

2. Dextrine imalâtında kullanılan mısır ithalâtı dolayısiyle Amerika ile yapılmış Surplus Anlaşmasının yemlik arpa ihracetmemize imkân vermiyen maddesinin tadili zımnında Amerika Hükümetinin muvafakatini istihsal,

3. Esleha Anlaşmasındaki tütün bedelleri İngiltere Bankasınca kendisine tahsis edilmiş bulunan Bremar Firmasının 52 500 ton arpa satışına yeter derecede Türk lirasını alıcı BUNGE Firmasına devri kabul ettiğinin tevsiki,

Firmanın Ofis tarafından tesciline davet edildiği 18 . 7 . 1961 tarihine kadar hiçbiri gerçekleşmemiş bu üç şarta rağmen tahakkuku meşkuk böyle bir satış teklifini (Ferme) mahiyette telâkki ederek firmayı adeta tescile zorlıyan Ofisin hareket tarzının hukukan izahı mümkün bulunmamaktadır. Kaldı ki; firmanın, satışı realize edebilmesi için halli kendisine ait ve vecibeleri cümlesinden olan bu pürüzlü noktaları, Bakanlığınderhal tekabbül ve âdeta taahhüdetmiş olması da ayrıca calibi dikkattir.

Binnetice; nezdinde Ofis tarafından imzalı beyanname ve mukavele mahfuz bulunan firma, talimatname gereğince ve tescili yaptırmaya mecbur bulunduğu beş günlük müddetin son günü olan 24 Temmuz 1961 de Ofise telefon ederek akde mutabakatını beyan etmiş ve beyanname ile mukaveleyi tescil ettirdiğini ve aynı gün Ofise tevdi edeceğini bildirmiştir.

Dosya münderacatına nazaran; firmanın, bu sarih beyanına rağmen, müddetinde tescili yaptırmamış ve beyanname ve teminatı irae etmemiş olmasına rağmen Ofise, hilâfı hakikat beyanda bulunduğu sabidolmaktadır. Bu durumda artık hareket tarzı sarih olarak Offertosunu geri almaktan ibaret olması lâzımgelen Ofisin, aksine bir tutum içinde İstanbul Şubesine derhal telefonla (Bakanlıktan alınacak talimata kadar intizar olunmasını) bildirmiş olduğu görülmektedir. İstanbul Şubesi de durumu 25 . 7 . 1961 tarih 7197 sayı ile Transexport Firmasına bildirmiştir. Böylece firma lehine hareket gayesinin ön plânda muhafaza edildiği gayrikabili tevil surette meydandadır.

Diğer yandan, Bakanlık kademelerinde ve Ofis Genel Müdürlüğünde işbu ihalede bidayetten beri tutulan gayritabiî yola muarız olanların mukavemeti ile husule gelen yeni tatbik havasını haber alan şirket mümessili Ankara'ya gelerek temaslarda bulunmuş, Amerikan Sefareti ile Mısır Anlaşmasının halli mevzuunu görüşmüş, aynı zamanda da 5 . 8 . 1961 tarihli bir tel ile Bakanlığı suçlu kılacak bâzı iddialar serd ederek, yine hilâfı hakikat olarak Bremar Firması tarafından yeteri kadar Türk lirasının BUNGE Firmasına tahsis edildiğini bu sebeple teminatın kabulünü talebetmiştir.

Bakanlıkta Ofis ilgilileri ve Dış Ticaret mensupları ile Müsteşar Mahmut Seyda'nın riyasetinde yapılan bu mevzudaki toplantıda ise, mevzuu uzun müzakerelere konu olmuş, Müsteşar ve Bakanın ifadelerine göre Ofis Genel Müdürü ve sair ilgililer ile bilhassa Ofis Hukuk Müşavirinin; akdin tamam olduğu, gayrikabili rücu bulunduğu yolundaki ısrar ve tazyikleri karşısında Bakanlığın mecbur kalarak 7 . 8 . 1961 gününde aldığı ve bir protokolla tesbit edilen karar dairesinde (Türk liralarının BUNGE'ye tahsis edildiğinin tevsiki zımnında Transexport Firmasına 4 günlük bir mehil verilmesi, tevsik edildiği takdirde Akreditifin derhal açılması, edilmediği takdirde uzun zamandan beri sürümcemede kalan Ofis Offertosunun sukut edeceğinin bildirilmesi) yolunda bir neticeye varılarak Ofis Genel Müdürlüğüne Bakanlıktan aynı tarih ve 5/13923 sayı ile tezkeresi yazılmıştır.

Bu noktada, Bakanlığın hareket tarzında izahı müşkül hususiyetler vardır. Evvelemirde Müsteşar ve Bakanın ifadelerinin hilâfına olarak, önceki Tahkikat Komisyonunca alınan ifadelerinde Ofis ilgililerinden Fikret Erensoy ve Selçuk Akatlı'ya ilâveten ve bilhassa adı geçen Hukuk Müşaviri Hürrem Barın'ın bu yolda her hangi bir ısrarda bulunmadıklarını, kanaat ve mütalâalarının aksi

olduğunu açıkça ifade etmiş oldukları görülmektedir. Kaldı ki, Ofisin bu yolda bir ısrarı sebk etmiş bulunsaydı dahi döviz mevzuatı ve anlaşma hükümleri bakımından mutlak surette Bakanın muvafakatine bağlı bu mevzuda, üst makamın takdir hakkını en isabetli şekilde kullanması icabederdi.

Ne gariptir ki, Bakanlık ve Ofis çevresindeki müzakerelerden günü gününe haberdar olan ve Bakanlığın Ofise yazdığı 7 . 8 . 1961 tarihli 4 günlük mehil itası kaydını ihtiva eden yazısından da ayni gün gayriresmî surette haberdar olan Şirketin derhal Borsa'ya giderek, Akdi tek taraflı ve usulsüz olarak tesçil ettirdiği görülmektedir.

Firmanın ticari ahlâkla kabili izah olmıyan bu acele hareketinin, evvelce 5 . 8 . 1961 tarihinde çektiği telde yeteri kadar Türk liralarının kendisine tahsis edildiğini bildirmesi keyfiyetinin de hilâfı hakikat bulunmasından neşet ettiği anlaşılmaktadır. Telgraf çektiği tarihte hakikatta böyle bir tahsis keyfiyeti mevcudolmadığı ve verilen yeni 4 günlük mehil içinde de bunu tevsik etmesi mümkün olamıyacağı için, akdi bir olup bittiye getirivererek yükselen dünya piyasa fiyatları muvacehesinde Bakanlık ve Ofisi akidle mülzem kılmak gibi bir ticari dalaverenin içine giren şirketin nitekim bu tahsis keyfiyetini tevsik edemediği sabit olmuştur. Eğer Ofis esasen evvelce usulsüz olarak imzalayıp firma nezdine gönderdiği imzalı beyanname ve mukaveleyi 24 . 7 . 1961 tarihinde biten opsiyon müddeti içinde geri almış olsaydı pek tabiîdir ki bu yolsuz tescil keyfiyeti doğmamış bulunacaktı.

Normal muamele tarzı olarak bidayetten ilk firma teklifi yapıldığı zaman yatırılması icabeden teminat yatırılmış bulunsaydı, teklifin kabulü halinde Ofisin muhasebesine intikal edecek ve miktarına göre hesaplanacak harc, tescil masrafı olarak muhasebe tarafından ödenecekti. Pek tabiîdir ki, teminat yatırılmadığı için reddedilmiş daha müsait tekliflere rağmen, teminat yatırılmadığı halde hiçbir tetkika tabi tutulmadan Bakan tarafından kabul edilmiş olduğu cihetle yukardan aşağıya takibolunmuş bir muamele olarak Transexport'un işbu satışında, normal yolda cari bir muamele bulunmaktadır. Yani teminat yatırılmamış olduğu için, Ofis satış kısmının muhasebe servisine bu yolda bir havale ve iş'arı, muhasebenin de harc hesaplanması ve tediyesi bakımından tescilden evvel yapılmış bir muamelesi mevcut değildir. Bu sebepledir ki, telâş içinde olan firma, Bakanlıktan yazının çıktığı 7 . 8 . 1961 günü alelâcele borsaya giderek fahiş usulsüzlükle mâlûl olarak tescili tek taraflı yaptırıp harcını da kendisi ödemiş, bilâhara bunu Ofisten tahsil eylemiştir.

Bu ahvalde, firmanın tevsik şartını yerine getirememesi ve bu şartın satışın mümkün olabilmesini temin edecek en esaslı şart olması karşısında, mevcut dış ticaret rejimi tatbikatına uyarak velev tescil edilmiş olsa dahi Bakanlığın işbu satışa lisans vermemek salâhiyeti cümlesindendi. Hal böyle iken Bakanlığın bu tarihe kadar en tâli teferruatına kadar bu satışa müdahale ettiği, emir ve direktif hattâ günü gününe talimat verdiği dosya münderecatındaki vesaikle sabit iken birden bire işbu hareket tarzından yüzde yüz rücu ederek 16 . 8 . 1961 tarih 5/14574 sayılı yazı ile (Ofisin muamelelerinde muhtar olduğunu, Ofise ihtar ettiğini) ancak tekrar ve yeniden lüzumsuz muhaberelerle ve neticesiz sürüklemelerle firmaya mütemadiyen zaman kazandırmak yolunda evvelâ 25 . 8 . 1961, bilâhara da 5 . 9 . 1961 tarihine kadar mehiller verilmesini tesbit ettiği görülmektedir. Ofisin, Bakanlığın kendisini muhtar sayan ihtar yazısına mukabil, duyduğu hayreti ve endişeyi ifade eden 18 . 8 . 1961 tarih 3400 sayılı yazısı kayda değer mahiyettedir.

25 . 8 . 1961 tarihine kadar hâlâ şirket, firmanın yeter miktarda Türk liralarını Bremar Firmasından temin ettiğine dair bir vesika getiremediği gibi İngiltere Hükümetince, tütüne ayrılan bedellerin arpaya tahsisine de muvafakat edilmemiş bulunmaktadır.

Binaenaleyh tahakkukundaki esaslı şartların yerine getirilmemesi sebebiyle esasen icrası mümkün bulunmıyan bu satıştan sarfınazar edilerek keyfiyetin firmalara ilân ve fiyatlar mütemadiyen yükselmekte olmasına binaen) iyi fiyatla arpanın satışı mümkün iken ve Dış Ticaret Dairesi ilgilileri bu yoldaki mütalâalarını dosyasında tahriren bildirmiş olmalarına rağmen Bakanlık, şirketin teklifinin tamamen dışında bir mahiyet ve yeni bir akit mahiyetinde bulunan gayritabiî bir teklifini kabul etmekten asla tereddüt göstermemiştir. Şöyle ki :

Firma evvelki teklifinde fiyata aidolan % 35 ve % 65 tefrikının mala teşmilini talebetmiş, bu teklifin kabulü suretiyle tamamen usulsüz ve yolsuz olarak % 65 serbest dövizle olan kısım tefrik edilip 28 . 8 . 1961 tarihinde Bakanlıkça müstakil bir lisans verilmiştir.

Bütün bu usulsüzlüklere ve yolsuzluklara ilâve olarak dosya münderecatına göre; arpaların evvelce alınmış karar dışında anlaşmalı memleketlerde ihracının Free Destanation şartının tanındığının piyasaya ilân edilmediği ve böylece aleniyet unsurunun ve usulünün ihlâl edildiği, satışın yalnızca mezkûr firmanın inhisarına bırakıldığı ve yabancı olan alıcı firmanın yatırması icabeden teminatın dahi döviz olarak yatırılmadığı, teminat mektubu şeklinde Transexport Şirketince ancak tesdil tarihinde irae edilen Türk parasının da bilâhara satış bedeline kalbedilmek suretiyle ayrıca döviz zıyana sebebiyet verildiği sabit olmaktadır.

Hâdisenin bu şekil ve şartlar altındaki cereyan tarzına mukabil, Bakan Mehmet Bayduru'n savunmasında ileri sürdüğü hususların tetkik ve tahlil edilerek kıymetlendirilmesi gerekli görülmüştür.

Mehmet Baydur savunmasında :

1. Muhbir Turan Çakım'ın komünist olup hakkında Millî Emniyetçe yapılan telkinler sebebiyle işinden uzaklaştırdığını, diğer bir ifadesinde ise muhbiri bâzı iltizamkâr hareketleri ve ezcümle Transtürk, Birtaş, ve Turtaş firmalarından rüşvet almakla meluf bulunması sebebiyle işinden uzaklaştırdığını, muhbirin bu tâyin dolayısiyle garazkâr hareket ederek aleyhine bu ihbarı yaptığını bildirmiştir.

Halbuki dosya münderecatına nazaran, Mehmet Baydur'un Bakanlığa intisabından kısa bir zaman sonra bâzı mühim satışlar dolayısiyle muhbirle aralarında ihtilâf ve görüş ayrılığı zuhur ettiği, muhbirin ihtilâf konusu muamelelerde evrak üzerine muhalefetini derç ve tevsik etmek suretiyle bakanın emri ile bu muameleleri tatbik sahasına koyduğu anlaşılmaktadır. Bu muamelelerin esasındaki haklılığı ve aralarındaki ihtilâfı ve bu ihtilâfın yine Transtürk Firmasına ait mesailde zuhur etmiş bulunmasına binaen bakanın bu dosya ile alâkası olmıyan önceki bâzı mühim satışlar dolayısiyle aynı firmaya karşı iltizamkâr durumu tesbit mahkemenin takdir yetkisine ait hususlardan olduğundan, komisyonumuz sadece bakanla muhbir arasındaki iğbirarlı durumun muhbirin naklinden sonra değil, vazife gördüğü daha evvelki tarihlerde başlamış bulunduğunu tesbit etmekle iktifa etmiş ve Bakan Mehmet Baydur'un savunmasında ileri sürdüğü yukarıdaki hususun varidolmadığını ifade ile yetinmiş bulunmaktadır. Kaldıki; bakanın, muhbirin rüşvet almakla meluf bulunduğunu zikrettiği Transtürk Firmasının rüşvet veren sıfatiyle aynı şekilde redaeti ahlâkiyeye düçar ve şayanı itimat bir firma olamıyacağını takdir edeceği tabiî iken, ihalenin türlü yolsuzluklarla mahlûl olarak bu firmanın inhisarına terk edilmesindeki garabeti Bakan Mehmet Baydur lehine kaydetmeye imkân olamıyacağı aşikârdır.

2. Yine Mehmet Baydur'un savunmasında ileri sürdüğü, ofisin muhtar bir teşekkül olduğu ve kendisinin satışla ilgisi bulunmadığı, mesuliyetin teknik servislere aidolacağı, işin politikasının tâyini bakımından satışla alâkadar olduğu yolundaki iddiası, hukukî mesnetten âri bulunmaktadır. Çünkü: 3491 sayılı Teşkilât Kanununun Toprak Mahsulleri Ofisinin muamelelerinden neşet eden zararın Hazine tarafından kapatılacağını mübeyyin 14 ncü maddesi ve 3460 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri Kanunu hükümlerine istinaden, ofis muamelâtının Ticaret Bakanının murakabesi altında olup bu murakabenin ofisin satışına mütedair ahvalde maliyetin dûnunda satışlar ve döviz mevzuatını ilgilendiren hususatta satışın, bakanın muvafakatine bağlı bulunması, tahkikat konusu olan satışta nitekim fiyatın maliyetin dûnunda ve anlaşmalı memlekete satılması bakımından teklifin kabulünün doğrudan ve mutlak surette bakanın muvafakatine bağlı olması, adı geçen kanunlardan doğan yetki ve vazife cümlesinden bulunmaktadır. Nitekim ofisle bakanlık arasında cereyan eden muamele tarzı dahi (dosya münderecatına göre) bakanın bu iddiası hilâfına, satış keyfiyetinin en tâli teferruatına kadar bakanlık kademesinden geçtiği ve çoğu defa müstacel ahvalde önceki tahkikat komisyonu tarafından zaptedilmiş müevvel beyanından da anlaşılacağı cehile bakanın telefon ve şifahi emirleriyle muamele yapılmış olduğu sa-

bit bulunmaktadır. Mücerret işin politikası bakımından dahi mezkûr arpa satışında müdebbir ve musip bir politikanın mucibolmadığı Hazinnin zararını intaceden ve millî menfaatlere aykırı bir tutuma sahip bulunduğu başlangıçta izahı yapılan olayın cereyan şekli ile sabittir.

3. Bakan Mehmet Baydur'un, keza savunmasında ileri sürdüğü sebeplerden biri de (bilâhara karar değiştirerek arpaları süratle satma cihetine gitmiş olmamızda âmil olan, arpaların kalitesinin bozulması, fazla arpa stokunun tazyik etmesi ve 1961 de de fiatların düşmeye devam etmesidir) şeklindeki iddiasıdır.

Bakan'ın savunmasında ileri sürdüğü bu iddia da hakikate uygun deyildir. Çünkü arpaların durmaktan mütevellit kalite bozukluğuna uğradığı veya uğrıyacağı hususun da ofisin her hangi bir işarı olmadığı gibi, arpa stokunun tazyik ettiğine dair de yine herhangi bir işarı mevcut bulunmamaktadır. Durmaktan mütevellit maliyetin yükselmesi ise kilo başına çok cüz'i bir miktar olup bahse konu tarzdaki bir satış için müdafaa sebebi teşkil edemiyeceği izahtan varestedir. 1960 yılı sonlarında Ofis 1961 e ait gerekli rekolte tahminlerini yaparak (85 000) ton beyaz arpanın ihracının muvafık olacağını Bakanlığa resmen bildirilmiştir. Bu tahminlerde aldanılmış olması Bakan'ın mesuliyeti bakımından tesir icra eder mahiyette olmayıp 1961 yılı içinde bilhassa bahar aylarından itibaren katiyetle kendini belli eden Doğu bölgelerindeki kıtlık ve hayvan telefatı karşısında henüz neticelenmemiş türlü pürüzlerle dolu, esaslı şartları tahakkuk etmemiş, icrası gayrimümkün bir satış teklifinden derhal rücu edilerek arpanın dahilî ihtiyaç ve istihlâk dolayısiyle iç piyasaya arzında millî menfaat mevcut ve Bakan hasbelkanun bunu teminle mükellef iken, Ağustos ortasına kadar kendisini Ofise karşı bağlı telâkki etmiyen bir firmaya iltizam ederek satışın mutlaka yapılması hususuna müteveccih gayret göstermesi gayri hukukî ve gayri mantikî bir sonuç olarak tebellür etmektedir. Bakan'ın, alındığını ifade ettiği kıtlık ve hayvan telefatına karşı tedbirler 1961 yılı ortalarında ekmeklik ve yemlik olmak üzere alel acele İsrail den ve Amerika'dan temin edilen buğdaylardır ki kıtlık ve hayvan telefatından sonra bir taraftan hububat satmak, bir taraftan hububat almak gibi gülünç ve garip bir vaziyetin doğmuş olması karşısında Bakan'ın bu hususa dair ileri sürdüğü iddiaların varidolamıyacağını açıkça göstermektedir.

4. Satış fiatının mukavele tarihinde cari fiatlara en uygun şartlarla satılıp satılmadığı hususu da incelenmiştir. Önerge sahipleri tarafından dosyasına mübrez bültenlerle, Başbakanlık Devlet İstatistik Dış Ticaret Yıllığı İstatistiği; 1961 Kasım ayı neticeleri ve muhtelif memleketler İthalât - İhracat İstatistik bültenleri ile, muhtelif ticaret ataşelerimizin göndermiş oldukları tel yazıları muhteviyatına nazaran gerek mukavele ve gerekse lisans tarihlerindeki Dünya fiatlarının (60) Cif dolârın üstünde olduğunu göstermektedir. Bu fiyatın Fob fiyat ile mukayesesinde asgari (52) - (53) dolâr olması icabedeceği neticesine bizi götürmektedir. Kaldı ki, 1961 yılında fiyatların yükseldiği ve yükselmekte devam ettiğini, Bakandan gayrı diğer bilcümle şahitlerin ifadelerinden anlamak mümkündür. Bu sebeplerle Bakan Mehmet Baydur'un savunmasında, arpaların uygun fiyatla satıldığı yolundaki, ileri sürdüğü, iddianın kabulüne imkân bulunmamaktadır.

5. Yine Mehmet Baydur'un (arpanın, tütünün yerine Esleha Anlaşmasına girmesi Hazinenin menfaatine olmuştur,) tarzındaki savunması da şayanı itibar görülmemiştir. Çünkü yazılı savunmasının 16 ncı sayfasında fazla stok mevcudiyeti sebebiyle tütünlerimizin adı geçen Esleha Anlaşması çerçevesinde İngiltere'ye olan borcumuzun itfasına tahsisi suretiyle ihracının mümkün olmasını ticari politikamız ve menfaati Hazine bakımından büyük bir muvaffakiyet olarak derpiş eden Bakan, ihracı Türkiye için daima zorluklar arz eden tütünler yerine bahse konu tarihlerde satışı kolaylık arz eden veya dahilî istihlâke tahsisi (vukua gelen kıtlık hasebiyle) memleketin menfaatleri iktizası olan arpayı ikame etmekle Hazine menfaatinin mevcudiyetini iddia, işi yersiz ve mütenakız görülmüştür. Tütünlerde mavi küf hastalığının zuhuru ise Bakanın savunmasında ileri sürdüğünün aksine arpaların satışından evvel değil satışın ikmalinden çok sonraya ait bir mevzu olduğu sabittir. Bu sebeple konu ile ilgisi olmadığı aşikârdır. Yıllardan beri tütün stoklarının dış ticaretimiz bakımından tatminkâr durumu ve bu stokların tazyik eder mahiyette bulunması bir vâ-

kıa olarak sabit iken Bakanın yukarıda ileri sürdüğü (tütün yerine arpa ikamesinin) Hazine menfaatine olmadığı, bilâkis tamamen aksine bulunduğu aşikâr bir şekilde tezahür etmektedir.

6. Bakan Mehmet Baydur yine savunmasında (1961 yılı başında Ofisin elinde memleketin yıllık ihtiyacının takriben 2,5 misli bir arpa stoku bulunmakta idi) demek suretiyle arpa satışının 1961 yılı içinde yapıldığı şartları ve Hükümeti bu satışın nihai olarak icrasına sevk eden amilleri arz ve izaha çalışmakta ve böylece âdeta kendisinin bu arpa satışına mecbur olduğu tezini ileri sürmektedir. Üçüncü maddede tafsilen anlatıldığı veçhile kıtlık ve hayvan telefatı sebebiyle arpaların dâhilde istihlâki icabettiğinden ve yine yukarıda anlatıldığı veçhile İsrail ve Amerika'dan hububat almak zorunda kaldığımızdan Bakanın bu müdafaasının hakikatlerle taban tabana zıd olduğu aşikâr bir şekilde görülmektedir. Kaldı ki, ayni devrelere raslayan zaman içinde askerî stokların gayet az olduğu 50 000 ton olması gereken askerî stokun o tarihlerde 26 000 tona düşmüş olduğu sabit olduğundan Güvenlik Konseyi ve Millî Savunmanın ikazlarına rağmen arpaların mezkûr firmaya satılmış olması calibi dikkattir. Binaenaleyh Bakanın savunmasında ileri sürdüğü Hükümeti bu satışın nihai olarak icrasına sevk edenden âmil hayalî ve gayrivârittir.

Ayrıca Bakanın savunmasının bu kısmında ileri sürdüğü (Hükümeti bu satışın nihai olarak icrasına sevk eden âmil) ibaresinden de anlaşılmaktadır ki, Bakan, arpa satışında Hükümeti dolayısiyle kendisini vazifeli addetmekte ve fakat ikinci maddede yazılı olduğu veçhile (Ofisin muhtar bir teşekkül olduğunu, kendisinin satışla ilgisi bulunmadığını) ileri sürerek bu defa da kendisini gayrimesul durumda gösterip bütün kabahat ve mesuliyeti Ofis ilgililerine tahmil etmeye çalışmaktadır. Bu dahi göstermektedir ki, Bakan Mehmet Baydur kendisini mesuliyetten kurtarmak için bazan Ofis muhtariyeti hususunu ileri sürmekte bazan da Hükümetin bu satışı yapmaya mecbur olduğu hususunu savunmasına esas almaktadır. Bütün bunlar gayrivârit, hukukî mesnetten uzak ve gayrimantıki ve gayrisamimî davranışlardır.

Netice olarak :

Sanığın hangi olaylardan sorumlu tutulduğu ve sanığa isnadolunan suçun neden ibaret olduğu ve ne gibi yolsuzluk ve usulsüzlükten ötürü Yüce Divana sevki icabettiği; Komisyonumuzca yukarıdan beri arz ve izahına çalışıldığı veçhile (dosya münderecatına göre incelenmiş) ve aşağıdaki sonuca varılmış bulunmaktadır.

1. Hâdisenin cereyan tarzına göre; BUNGE Firmasına yapılmış olan işbu satış dolayısiyle Fob 45 dolârlık satış fiyatının cârî fiyatlara ve evvelce yapılmış tekliflere nazaran aşikâr şekildeki düşüklüğü sebebiyle Hazinenin zararına, dolayısiyle alıcı firmanın usulsüz ve yolsuz olarak milyonların üstünde kârına sebebiyet verilmiştir.

2. İhale tarihinden lisans tarihine kadar geçen zaman zarfında tahakkukunun önceden tahmin edilmesi ve vukuunda tedbir alınması gerekli kıtlık ve kuraklık dolayısiyle ve askerî stokların normalin dûnunda olması karşısında iç piyasa ihtiyacına tahsisi mümkün ve hattâ zaruri iken bu hususlar nazara alınmadan aksine arpanın adı geçen firmaya satışında ısrar edilmesi suretiyle keza Hazine menfaatine aykırı ve firmaya iltizamkâr hareket edilmiştir.

3. İşbu satışla tütün yerine arpanın Esleha Anlaşması çerçevesinde muamele görmüş olmasının, anlaşmalara, Dış Ticaret Rejimine ve ticaret politikamıza uygun müdebbir bir politika olmaması ve anlaşmalı yolun tercih edilmesi halinde dahi, daha müsait tekliflerin reddedilmiş olması bakımından ayrıca Hazinenin zararına hareket olunmuştur.

4. Arpanın anlaşmalı memleketlere ihracına karar verildiğinin, Free Destination şartı tanındığının diğer firmalara, piyasaya ilân edilmiyerek alıcı piyasasının ziyaına sebebiyet verilip satışın aleniyet dışında alıcı BUNGE firmasının inhisarına terk edilmesinin yolsuz ve usülsüzlüğü tesbit olunmuş ve bunun alıcı firmayı korumak maksadiyle yapıldığı kabul edilmiştir.

5. Firmanın teklifinin tahakkuk edebilmesi yabancı devletlerin muvafakatine, anlaşmaların tadiline ve ayrıca Bremar firmasının muvafakatine bağlı olduğu meydanda ve bu teklifin (Ferme) bir teklif mahiyetinde telâkisi mümkün değil iken, evvelce (Ferme) olmadıkları bahanesiyle reddedilmiş, diğer teklifler muvacehesinde, şartların sağlanması aylarca vakit almış

ve binnetice ofis aleyhine, neticelenmemiş bir teklif (Ferme) telâkki edilmekle zarara bilerek sebebiyet verildiği anlaşılmıştır.

6. Alıcı firmanın zaman kazanmak gayretiyle mütemadiyen kendisini ofisle bağlı telâkki etmez ve icabı kabulün henüz tahakkuk etmediği yolundaki tutumu ve verilen mütevali ve maksatlı mehillere ademiriayeti sebebiyle teklifin sukut ettirilmesi mümkün iken bu cihet ihtiyar edilmiyerek alıcı firmanın tek taraflı iradesiyle muamelenin borsada tescil ettirilmesine göz yumulması zararın tahakkukuna sebebolmuştur.

7. Teminat yatırılmadığı iddiası ile reddolunmuş müsait tekliflerden sonra alıcı firmanın da teminatı yatırmamış olması muvacehesinde teklifinin kabul edilmiş olması, tescil sırasında teminat mektubu olarak yatırılmış olan Türk Lirası miktarın satış bedeline mahsubu suretiyle döviz zıyaına sebebiyet verilmesi, cari muamelenin seyri itibariyle firmanın himaye edildiğinin sarih surette sabit olduğu ve Ticaret eski Bakanı Mehmet Baydur'un işbu satışa ve seyrine hasbelkanun bidayetten beri vâkıf bulunduğu ve satışın başından sonuna kadar bakanlığın emir ve talimat ve direktifleri dâhilinde yürütüldüğü anlaşılmış bulunmaktadır.

Yukarıda tadadolunan hususların sabit olduğu ve sanığın bu hususların cümlesinden sorumlu bulunduğunu tesbit eden komisyonumuz aşağıda imzaları bulunan ve son 9 . 12 . 1963 tarihli Celseye iştirak etmiş olan üyelerin ittifaki ile; sanığın bu olaylardan malî ve cezai sorumluluğu bulunduğu kanaati ile Yüce Divana sevkine (Üyelerden Kemal Bağcıoğlu, Nihat Diler, ve Lâtif Aykut'un «Muhalefet şerhlerinde belirttikleri üzere» sanığın hareketinin ihmali olmayıp icraî olması sebebiyle T. C. K. nun 240 ncı maddesine uygun olduğu şeklindeki muhalefetlerine rağmen) üçe karşı beş oy ile ekseriyetle maznun hakkında T. C. K. nun 230 ncu maddesine tevfikan son tahkikatın açılmasına, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince karar verilmiştir.

Tanzim olunan işbu mazbata T. B. M. Meclisinin yüksek tasvibine sunulur.

9 . 12 . 1963

Soruşturma Komisyonu

Başkanı	Sözcü	Kâtip	
İstanbul	Maraş	Erzurum	Yozgat
S. Evren	Muhalefet şerhim eklidir	Muhalefet şerhi eklidir	*S. Artukmaç*
	K. Bağcıoğlu	*N. Diler*	

Siirt	Niğde	Ordu	İstanbul
Muhalefet şerhi eklidir	*İ. Gener*	*Z. Kumrulu*	Delillerin tetkiki Yüce Divan (Anayasa Mahkemesine) aidolmak üzere fiile ait tavsife katılmakla beraber gerekçeye muhalifim. Söz hakkım mahfuzdur
L. Aykut			*R. Ülker*

Kastamonu	Kırşehir
A. Nusret Tuna	H. Özmen
(İmzada bulunamadı)	(İmzada bulunamadı)

Muhalefet şerhi

Raporda tesbit olunan hususlar ve olayın tarzı cereyanı dosya münderecatına göre netice kısmında 7 madde halinde toplanmış ve bunların cümlesinde sanık Mehmet Baydur ihmali olmıyan bilâkis icrai olduğu aşikâr bulunan müdahale faaliyet ve maksatlı davranışlarla adı geçen alıcı firma lehine bu satışı yürütmüş bulunmaktadır. Komisyonumuzca ittifakla kabul olunan ve Sanık Mehmet Baydur'un sorumlu olduğu olayların cümlesi üzerine atılan suçun kanuni unsurları bulunmaktadır. Bunlar ise, meselâ; satışın başından sonuna kadar talimat, direktif ve emirlerle satışı yürütmesi gibi hususlar ve yolsuz ve usulsüzlükleri sabidolan bu satışı aleniyet unsuru dışında BUNGE Firmasının inhisarına terketmek gibi davranışlar ihmalî olmayıp icrai faaliyet ve muamelelerden bulunduğundan tezahür eden bu kanuni unsurlara göre Mehmet Baydur'un malî ve cezai cephelerden sorumluluğunu ihmal olmayıp süiistimal şeklinde kabul edilmek ve Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine göre vazifesini suiistimal ettiğini kabul etmek icabetmektedir. T. C. Kanununun 240 ncı maddesinde (Kanunda yazılı hallerde başka her ne suretle olursa olsun vazifesini suiistimal eden memur) denmektedir. Hâdisemiz, dosya münderecatına göre zuhureden suçun vasıf ve mahiyeti tıpatıp bu maddeye uygun bulunmaktadır. Müstakar Telyiz içtihatları dahi memurun faaliyetleri icrai olup bir maksat altında kendisi veya bir başkası lehine hareket eden memurun suçunu, ihmal olmayıp suistimal kabul etmektedir. (Yakaladığı şahsı karakola götürmiyerek kasden serbest bırakan memurun eyleminin vazifesini suiistimal -görevi kötüye kullanmak- mahiyetinde olduğu Yüksek Temyiz Mahkemesi 4 ncü Ceza Dairesinin müstakar içtihatlarındandır.) şu misalde dahi görülmektedirki yakaladığı şahsı karakola götürmekle vazifeli bir zabıta memuru o şahsı serbest bırakması halinde nasıl vazifesini suiistimal etmişse raporda tesbit olunan hususlara göre hasbelkanun vazifeli bulunan Sanık Bakan Mehmet Baydur'un vazifesi olduğunda şüphe olmıyan faaliyetleri maksatlı olduğunda kimsenin şüphesi bulunmıyacak tarzda ifa etmesi ve kanuni ve hukukî mesnetten uzak gayrimantıki sebeplerle hareket ettiğini iddia ederek Hazineyi zarara sokup alıcı firmayı milyonların üstünde kârlı bir duruma yükseltecek bu satışı firmayı iltizamkâr hareketlerle himaye edip bu firma lehine neticelendirmesi Bakanın vazifesini suiistimal ettiğinin en kesin ve âşikâr delilleri olmak lâzım gelir.

Yine Yüksek Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesinin müstakar içtihatlarına göre meselâ (ruhsatsız açılmış olduğu anlaşılan kireç ocağını merciine haber vermemenin de muhtarın görevi cümlesinden olmasına binaen) 240 ncı madde ile tecziyesi icabettiği bir hukuk düzeni içinde vazifesi olduğu âşikâr böyle bir satışı malûm neticeye götüren Bakanın aynı şekilde vazifesini suiistimal ettiği izahtan varestedir.

Bu sebeple suça uygulanması gereken kanun maddesi hususunda kanaatımız 230 olmayıp 240 ncı madde olduğundan yalnızca bu noktaya muhalif bulunmaktayız. 9 . 12 . 1963

Sözcü	Kâtip	Üye
Maraş	Erzurum	Siirt
K. Bağcıoğlu	*N. Diler*	*L. Aykut*